

Challenges for Human Resource Management Professionals during Covid-19 Crisis

Kalpana B.S

Research Scholar, Dept., of P.G Studies in Social work,
Davanagere University, Shivagangotri, Davanagere District, Karnataka, India

-Dr.Shivalingappa B.P

Associate Professor, Dept., of P.G Studies in Social work,
Davanagere University, Shivagangotri, Davanagere District, Karnataka,

ABSTRACT:

The vulnerability of virus in the country is has its effect on each and every sector. People have been affected in so many ways, in general-there uncertainty and confusion many are experiencing rising fear, anxiety, frustration and anger. Vulnerability of people in specific those who are losing jobs, getting reduced salary because covid-19 effect on global economy made businesses all over the world are forced to slowdown temporarily. Majority of employees are laid off with some working from homes and some business have gone bankrupt. Human resource department will play a very important role in every organization the responsibility of staffing, employee compensation and benefit, defining and designing jobs. The productivity of every organization is depended on its human resource, optimizing the effectiveness of employee and making them competent is the responsibility of human resource. But the unexpected pandemic crises which challenge for everyone, hr professionals have certainly not imagined the challenges that covid-19 has dawned on them. The uncertainty has crushed the economy, employees are in stressful situations, and hr professionals are trying their best to keep everything in perspective and aligned.

Key Words: Human Resource, Pandemic, Challenge, Employees, Organization.

INTRODUCTION:

While businesses continue to make hard decisions to stay afloat, HR teams work to keep up employee morale, reconfigure workflows, redeploy talent, and up skill staff to help them stay relevant. The COVID-19 Crisis Has Made HR One of the Most Important Jobs Today. In a matter of only a few months, the world as we know it has changed drastically, stumbling into survival mode as it struggles to adapt to new realities. This is equally true for the global workforce, as people are learning to deal

with rapid shifts, health scares, financial strains and domestic challenges that can be stressful and confusing. As a result, human resources (HR) have become one of the single most important functions for any organization in these unprecedented times.

Let us examine the in need of attention impact and the long-term effects of how the pandemic will forever change the way companies manage their business and the crucial role of HR to help alleviate the issues in its consequences. Before even COVID

showed up, India's economy had already started to show signs of deteriorating and growth appeared indecisive. With the advent of COVID, this has become a reality with leading rating agencies pegging India's growth rate very low for the year 2020. This coupled with slowing down of investments would invariably have a long-term effect on the industry-leading to the consolidation of businesses, lower earnings which may well drive layoffs and recruitment freeze. An important significance here is that we currently foresee demand-supply disruptions.

In such a circumstances, the role of HR is very crucial in how they will handle the ongoing crisis and ensure smooth operations of their organizations. Today, HR is no longer working behind closed doors and is a crucial part of driving the company's success. During these unprecedented times, the role of HR leaders becomes all the more important and they are expected to respond quickly and comprehensively, considering immediate, short-term, and long-term consequences of this global crisis.

CONCEPTUAL FRAME WORK

1. According to Merriam Webster a pandemic is an outbreak of a disease that occurs over a wide geographic area and affects an exceptionally high proportion of the population.

2. According to Wendell French, "Human resource management is the systematic control of a network of interrelated process affecting and involving all members of an organization." Human resource is defined as the total knowledge, skills, creative abilities, talents and aptitude of persons working

in an organization. It is the sum total of inherent abilities, acquired knowledge and skill represented by the talents and aptitude of the persons employed in an organization.

3. According to WHO, The COVID-19 pandemic, also known as the corona virus pandemic, is an ongoing pandemic of corona virus disease 2019 (COVID-19), caused by severe acute respiratory syndrome corona virus 2 (SARS-CoV-2). The outbreak was first identified in Wuhan, China; in December 2019 the outbreak was declared a Public Health Emergency of International Concern on 30 January 2020. On 11 February 2020, WHO announced a name for the new corona virus disease: COVID-19?

Before discussing what the challenges are faced by the human resource department it's very essential to understand or know the importance or the every role play by the human resource department, it makes us to understand the need of human resource management at present situation. Below are the important roles of human resource management

- Strategic management
- Wage and salary
- Analyzing benefits
- Safety and risk management
- Minimizing liability issues
- Training and development
- Employee satisfaction
- Recruitment and on boarding
- Hiring process
- Maintaining compliances

So these are the very important roles played by the human resource department for the smooth functioning of the every organization. At present scenario the relationship between the employee and the management is changing their relationship as the

employee and employer relation and employee engagement is the major responsibility of the human resource management, its working hard and making the strategies to cope up with the present situation. in that sense the human resource management has become a very big challenge for the human resource professionals at this point of time of covid-19 pandemic, so let us discuss the what importance of this study and what are all the challenges faced by the human resource Team

IMPORTANCE OF THE STUDY

At present the study is very essential because it through light on the human resource department , roles played by the human resource department and the department working towards the smooth functioning of the organization by assisting its employees to improve their competency during the pandemic so majorly study focuses on the following objectives.

1. To understand the challenges faced by the human resource department during covid-19 pandemic
2. To study how human resource department managing a flawless work transition
3. To know the how employee and employer relations are changing during covid- 19
4. To know how the covid- -19 made the human resource professional job important at present scenario.

1. CHALLENGES BEFORE THE HUMAN RESOURCE DEPARTMENT

The sudden and the unexpected pandemic of covid- – 19 a really a shock to a human resource department as they deal with the employees and their behavior as well as potential now it's become a very challenging to a human resource apartment to challenges a new challenges of covid-19 and concern on employee wellbeing is the topmost priority of the human resource department, below are the few challenges faced by the human resource department

- **Managing the Mental Health and Well being:** managing the mental health and well being of an employee is the first priority of the organization. The sudden attack of the pandemic crisis is responsible for the many mental imbalance among the employees as well as the health issues, the psychological problems like anxiety, panic disorders, hypertension, stress are disturbing the competency of the every employee at the same time many worried and disturbed because of insecurity in the job. At the sometime as everyone know everything become virtual now a day's staying at home , no direct contact with anyone , no physical activity affecting the physical health of the employee

So it's very challenge for a human resource department to manage their employees in absence of the office work environment difficult to understand the employee pulse and sensitivity.

- **Managing The Remote Work**

Even though the 50% of th organizations given access to work from home for the benefit of the employees as well as the organization, now every organization made their employees to work from home the major challenge is Employee Engagement and providing the necessary tools for working from home and investment on that during this global business crises is a biggest challenges for a unman resource department

- **Communication**

The communication play an very important role at this time, communication is the key to our success as everyone know but it became major challenge in the list not only with the employees in any organization the communication from the CEOs to managers, managers to employees this flow is very important for the smooth functioning and the challenge for the Human resource professional is to avoid the barriers of the communication and choose the write mode for the communication in the advanced technology

- **Lack of liveliness**

The lack of liveliness is the major challenge the human resource department struggling hard to build the confidence of employees as the uncertainty of covid-19 made everyone to worry about their future and sometime even helpless. So HR team is strolling hard to settle everything for the employees.

- **Employee Engagement**

Engaging the employees in the absence of the office environment without knowing the attitudes of the

employee towards the work is the really a challenge for the HR team because the team cannot assess the employees interest in the work and difficult to know how employees are really passionate about work and committed to the organization from top executive line to assembly line so the HR team need to organize them and conduct discussions to know the collective opinions for better association

2. Flawless Work Transition

Organizations globally are tackling instantaneous issues of keeping employees safe, ensuring finest utilization of staff, and maintaining the stability of business operations. Even though human resource department facing a crucial time the main concern is how they going to handle this difficulties for the smooth functioning of the organization is the biggest challenge, expected to respond quickly and comprehensively, considering immediate, short-term, and long-term consequences of this global crisis. So for the seamless work transition it's very important to take better options like

- Using safe harbor method whew employee assure a all the safety like health care, wellbeing and provide all the facilities to work from remote area
- Effective management of policy: due to unexpected circumstance there may be sudden changes in the few policies of the organization so it's important to make the employees accept and adopt those changes with positive acceptance.
- Facility of working from home is simply not an easy task to handle

the workforce and create a work space to the HR team so that the organization can abide by the government rules to protect the employees as well as the society

- Communication within organization must be in a very transparent and managers with HR team must assure the employees they are available and open for discussion for the development within and outside the organization.

3. Employee and employers relation today

Covid -19 pandemic made every organization to think in the new way, which upholds the employee morale and also to provide the platform for its employees to learn the new skills and build the profile so that it will prove advantage to the organizations as well as the employees as they get lot of time for skill development with quality time of the family in this way these strategies of HR team helps to build the employee and employer relation together

4. Importance of HR team during covid-19

Human resource management is as important as the employees to the organization and it is the internal part of the every organization as its play a very important role in the decision making and collective bargaining the existence of the human resource department now became more popular because of covid- -19 as it brings the drastic change globally so it's a responsibility of human resource department to bring the coordination between the lot many things like demand and supply, employee and employer relation, employee engagement and soon.

In that way the HR team rigorously working for the development of both employee and employer by using some strategies like

- Communicating with empathy
- Keep up with having less
- Investment in training
- Providing moral support is only possible with the human resource department.

LIMITATIONS OF THE

This study is limited to the Human Resource Professional who is working in the IT sector, because the manufacturing industries cannot give the facility of working from home

METHODOLOGY

This study is descriptive in nature focuses on the fact finding and aims at describing the factors contributing for change, sample size for the study is 50, both qualitative and quantitative methods used to collect the data by using both primary and secondary sources and tool used for data collection is telephonic interview.

DISSUSSION

The impact of covid- -19 is really a challenge for the human resource professionals in various aspects most importantly to be a bridge between the organizations and employees for the sustainable development of both the organization and its work force, in that way this study focused on the challenge faced by the HR professional employees are in stressful situations, and HR professionals are trying their best to keep everything in perspective and aligned. But is it is not so easy as it sounds

because they are dealing with the different individuals and unique personalities.

RESULT

Many HR teams are not designed for agility. And this affecting the HR professional big time. In this crisis, it is critical to respond fast and move quickly. But there are many approvals to take before taking action. This slows down the process of collecting data and takes immediate measures that a crisis demands. And to tackle these challenges HR teams making strategies and working smartly for the development of organization and its staff

Conclusion

Challenges make the every individual learn the new things and give importance for the team work. Among the challenges HR teams are faced with during these times are managing health and safety, ensuring work continuity, and promoting well-planned and ethical policies. HR needs to constantly showcase its sound leadership by being there for the employees. And everyone who is in search of the bright future must understand that the key for the success or progress is possible through collaborating human and technology

SUGGESTION

TRUST plays a very important role during this time the employees should have trust on organization and organization on its employees working from is only possible through when there is trust so in that way the hr professional need to design the work by the way of honest communication.

REFERENCE

- Ruth Mayhew (02.2019) business models and organizational structure
- Abhishek patil (march .2020) employee relations. COVID-19 & the HR Industry: How employee relations are changing <https://www.peoplesmatters.in/article/employee-relations/covid-19-the-hr-industry-how-employee-relations-are-changing-25420>
- Isil Ata (May, 2020) How the COVID-19 Crisis Has Made HR One of The Most Important Jobs Today <https://www.entrepreneur.com/article/350747>
- Braja Deepon Roy (May,2020) Biggest Challenges of HR Professionals in COVID-19 Pandemic <https://blog.vantagecircle.com/challenges-of-hr/>

Comprehensive Scenario of Urban Local Bodies Elections-2007, In Shimoga District

-R.Suresha

Research scholar, Dravidian university,
Kuppam, Andhra Pradesh.

-Dr.K.Chandrappa

Research guide & Assistant Professor,
PG Dept., Of political science Sahyadri Arts college, Shimoga

Abstract

This article throws light on electoral arena of Shimoga district Urban local bodies. which includes political significance of the area, and it provides the electoral data until the results. The data includes gender wise classifications of the voter ,No. of Wards, No. of polling stations, gender wise candidate details, party wise contested candidates and the result details party wise, finally the study says that the ruling party in the state has placed by the voter in the apex position.

Key words: Ulbs,(urban local bodies), Dudc (district urban development cell)Cmc,(city municipal council)Tmc(town Municipal council)Tp(Town panchayath)

Introduction

In a democratic polity the quality of political leadership gets inevitably linked to the process of recruitment of leadership and one cannot, or rather should not, expect any improvement in this respect unless we first obtain a fair and healthy procedure of selection of our leaders. An election conducted in a free, fair and upright manner backed with a rational and mature voting- behavior, in fact, a basic pre-requisite of the emergence of a competent political leadership and, thereby, of an efficient functioning of the system. A faulty conduct of election resulting in an improper selection of leaders, on the other hand, not only means incompetent leadership or non-achievement of goals but also gives rise to various forms of conflicts, frustrations, malpractices, apathies and other such negative trends in the society

This paper will focus on comprehensive scenario of urban local bodies elections – 2007, in Shimoga District

OBJECTIVES:

To collect comprehensive information on shimoga district Urban local bodies during the period of the election, which was went through on September 2007. (it includes 8 Ulbs)

SOURCE:

To fulfill the objectives both primary and secondary data were collected. The primary data were collected from the officials of Shimoga District Urban Local bodies, District Urban Development cell (DUDC) the Project directors of DUDC, the Chief officers of Town Panchayaths, and City Municipal councils and Deputy Commissioners (DC) of Shimoga district. The secondary data were, gathered from

published and unpublished sources like books, articles, news papers, various committee reports, which set up by the Governments on Urban Local Bodies and Urban Governments, Gazetteers, the debates of Karnataka state Legislature (i.e., Legislative assembly and Legislative council), the annual reports of Government of Karnataka.

TOOLS FOR ANALYSIS: The collected data were examined by using simple perfect mean, and ratios, etc.,

YEAR OF REFERENCE: The secondary data collected for the study for a period of 2005 to 2010 based on availability.

AREA OF RESEARCH

The Urban Local Bodies (ULBs) of Shimoga district has been selected for the study to observe the facts that, it is one of the pioneering district in Karnataka state. Historically and politically this district is having its own prominence, and also this district has produced, 04 chief ministers for Karnataka state.

SHIMOGA DISTRICT Urban Local Bodies electionS-2007 scenario - a bird view.

1)Details of the Voters.

The details of the voters have been shown in the following Table No. 1

SL.No.	Male/Female	Strength	PERCENT
1	Male	2,18,189	50.74
2	Female	2,11,800	49.26
TOTAL		4,29,989	100.00

Source : Field Survey

Table.1 reveals that total voters for this election in Shimoga Dist was 4,29,898, out of which 2,18,189 (50.74%) were men and 2,11,800 (49.26%) were women voters.

2)Details of wards of shimoga Dist Urban Local Bodies

The details of Shimoga Dist Urban Local Bodies have been shown in the following Table No.2.

SL. No.	Name of the LOCAL BODIES	Total No. of Wards
1	Shimoga City Municipal Council	35
2	Bhadravathi City Municipal Council	35
3	Sagar City Municipal Council	31
4	Shikaripura Town Municipal Council	23
5	Hosanagara Town Panchayath	11
6	Thirthahalli Town Panchayath	15
7	Soraba Town Panchayath	11
8	Shiralakoppa Town Panchayath	15
Total		176

Source: Field Survey

Table.2 reveals that, Shimoga City Municipal Council is having 35 wards, Bhadravathi

City Municipal Council is having 35 wards, Sagar City Municipal Council is having 31 wards, Shikaripura Town Municipal Council is having 23 wards, Hosanagara Town Panchayath is having 11 wards, Thirthahalli Town Panchayath is having 15 wards, Soraba Town Panchayath is having 11 wards, and Shiralakoppa Town Panchayath is having 15 wards.

3)Details of Polling stations

The details of the polling stations have been shown in the following Table No.3
Table No.3

SL.No.	Name of the Urban Local bodies	No.of Polling stations
1	Shimoga	246
2	Bhadravathi	140
3	Thirthalli	15
4	Sagar	40
5	Hosanagar	11
6	Shikaripira	28
7	Soraba	11
8	Shiralakoppa	11
Total		506

Source: Field Survey

Table.3 reveals that the arrangements of the polling stations made for this election. As per this arrangement there were 246 polling stations in Shimoga city Municipal Council, 140 in Bhadravathi City Municipal Council, 15 in Thirthahalli Town Panchayath, 40 in Sagar City Municipal Council, 11 in Hosanagara Town Panchayath, 28 in Shikaripura Town Municipal Council, 11 in Soraba Town Panchayath, and 11 in Shiralakoppa Town Panchayath.

Details of contested candidates

The details of contested candidates have been shown in the following Table No. 4
Table No.4

Sl.No	Name of the Urban Local bodies	Male	Female	Total
1	Shimoga	159	33	192
2	Bhadravathi	105	34	139
3	Thirthalli	18	19	37
4	Sagar	119	23	142
5	Hosanagar	016	13	29
6	Shikaripura	107	19	126
7	Soraba	08	25	33
8	Shiralakoppa	38	24	62
Total		570	190	760

Source: Field Survey

Table.4 gives the picture of candidates who are contested gender wise. As per the details collected 192 candidates were contested for Shimoga City Municipal Council, out of which 159 were male and 33 were female candidates. In

Bhadravathi out of 139 candidates 105 were male and 34 were female candidates. In Sagar City Municipal Council out of 142 candidates 119 were male and 23 were female candidates. In Hosanagar town Panchayath, out of 29 candidates 16 were male and 13 were female candidates. In Shikaripura Town Municipal Council out of 126 candidates

107 were male and 19 were female candidates. In Soraba Town Panchayath out of 33 candidates, 08 were male and 25 were female candidates. In Shiralakoppa Town Panchayath out of 62 candidates 38 were male and 24 were female candidates.

5) Details of contested candidates Party wise.

The details of Party wise contested candidates have been shown in the following Table No.5

Sl No.	Name of the Urban Local Bodies	B.J.P	INC(I)	J.D.S	S.P	INDEPEN DENT	Total
1	Shimoga	35	35	20	09	93	192
2	Bhadravathi	35	35	26	03	40	139
3	Thirthalli	15	15	--	--	07	37
4	Sagar	31	31	17	01	61	142
5	Hosanagar	11	11	--	--	07	29
6	Shikaripura	23	23	10	--	70	126
7	Soraba	11	11	02	01	08	33
8	Shiralakoppa	15	15	01	--	31	62
Total		176	176	76	15	317	760

Source: Field Survey

Table.5 reveals that in this election, for Shimoga City Municipal council , B.J.P has nominated 35, candidates, I.N.C.(I) has nominated 35 candidates, J.D.S. has nominated 20 candidates, S.P. has nominated 09 candidates, and 93 were independent candidates, for Bhadravathi City Municipal Council B.J.P has nominated 35, candidates I.N.C.(I) has nominated 35, J.D.S has nominated 26 candidates, S.P has nominated 03 candidates and 40 were independent candidates, for Thirthahalli Town Panchayath B.J.P has nominated 15 candidates I.N.C.(I) has nominated 15 candidates and 07 were independent candidates, for Sagar City Municipal Council B.J.P has nominated 31

candidates, I.N.C. (I) has nominated 31 candidates, J.D.S has nominated 17 candidates, S.P has nominated 01 candidate and 61 were independent candidates, for Hosanagar Town Panchayath, B,J,P has nominated 11 candidates, I.N.C. has nominated 11 candidates and 07 candidates were independent, for Shikaripura Town Municipal Council, B.J.P has nominated 23 candidates, I.N.C(I) has nominated 23 candidates, J.D.S has nominated 10 candidates, and 70 were independent candidates, for Soraba Town Panchayath B.J.P has nominated 11 candidates, I.N.C.(I) has nominated 11 candidates, J.D.S has nominated 02 candidates, S.P has nominated 01 candidate, and 08

candidates were independent, for has nominated 15 candidates, J.D.S has Shiralakoppa Town Panchayath B.J.P nominated 01 candidate and remaining has nominated 15, candidates, I.N.C.(I) 31candidates were independent.

6) Details of Party Supported and Independent candidates

The details of Party Supported and Independent candidates has shown in Table No.6

Table No.6

Sl. No.	Details	Strength
1	Party supported candidates	443
2	Independent candidates	317
Total		760

Source: Field Survey

Table.6 reveals that in this election out of 760 candidates 443 were party supported candidates, and 317 were independent, candidates were contested in the Shimoga District for Urban Local Bodies elections 2007.

7) Details of Shimoga Dist Urban Local Bodies elections (party wise result break-up)

On 30th September 2007 the election counting process was done by the designated authorities. The details of the results of Shimoga District Urban Local Bodies elections has shown in Table No.7

Table No. 7.

Sl. No.	Name of the Urban Local Bodies	B.J.P	INC(I)	J.D.S	S.P	Indepen dent	Total
1	Shimoga	19	11	01	02	02	35
2	Bhadravathi	02	18	13	--	02	35
3	Thirthalli	10	04	--	--	01	15
4	Sagar	16	05	03	--	07	31
5	Hosanagar	02	01	07	01	--	11
6	Shikaripura	18	02	--	02	01	23
7	Soraba	02	05	--	04	--	11
8	Shiralakoppa	11	04	--	--	--	15
Total		80	50	24	09	13	176

Source: Field Survey

Table.7 reveals that in this election in Shimoga City Municipal council out of 35 seats , BJP has secured 19 seats, INC has secured 11seats, JDS has secured 01 seat, SP has secured 02seats and independent candidates had secured 02 seats, in Bhadravathi City Municipal council out of 35 seats BJP has secured 02seats, INC has secured 18seats, JDS has secured 13 seats, SP has not won any seats, and independent candidates had secured 02 seats, in Thirthalli Town panchayth out of 15 seats , BJP has secured 10 seats, INC has secured 04 seats, JDS, and SP, has not secured any seats, and independent candidates had secured 01

seat, in Sagar City Municipal council out of 31 seats , BJP has secured 16 seats, INC has secured 05 seats, JDS has secured 03 seats, SP, has not secured any seats, and Independent candidates had secured 07 seats, in Hosanagar town panchayath out of 11seats , BJP has secured 02 seats, INC has secured 01seat, JDS has secured 07 seats, SP has secured 01seat and independent candidates has not secured any seats, in Shikaripura Town Municipal council out of 23 seats , BJP has secured 18 seats, INC has secured 02 seats, JDS has not secured

any seats, SP has secured 02 seats and Independent candidates had secured 01 seat, in Sorab Town Panchayath out of 11 seats , BJP has secured 02 seats, INC has secured 05 seats, JDS has not secured any seats, SP has secured 04 seats and independent candidates also had not secured any seats, in Shiralakoppa Town Panchayath out of 155 seats , BJP has secured 11 seats, INC has secured 04 seats, and JDS , SP and Independent candidates has not secured any seats.

8) Details of party wise results of Shimoga Dist Urban Local Bodies

Details of party wise results of Shimoga Dist Urban Local Bodies have been shown in the following Table No.8

Table No.8.

Sl. No.	Name of the Urban Local Bodies	Total No.of wards	B.J.P	INC(I)	J.D.S	S.P	INDEPEN DENT
1	Shimoga	35	19	11	01	02	02
2	Bhadravathi	35	02	18	13	--	02
3	Thirthalli	15	10	04	--	--	01
4	Sagar	31	16	05	03	--	07
5	Hosanagar	11	02	01	07	07	--
6	Shikaripura	23	18	02	--	02	01
7	Soraba	11	02	05	--	04	--
8	Shiralakoppa	15	11	04	--	--	--
Total		176	80	50	24	09	13

Source: Field Survey

Table.8 reveals that in this Urban Local Bodies elections out of 176 seats in the Shimoga District B.J.P has secured 80 seats, and I.N.C.(I) has secured 50 seats, J.D.S. has secured 24 seats, S.P has secured 13 seats and remaining 13 seats were secured by the Independent candidates .

SUMMARY OF FINDINGS

The major findings based on primary and secondary data are as below,

The total voters for this election in Shimoga District was 4,29,898, out of

which 2,18,189 were men and 2,11,800 were women voters.

In Shimoga District there are 176 Wards in the Municipal bodies.

For this election 506 polling stations were established.

Total 760 candidates contested, among them 570 were male and remaining 190 were female.

The political party BJP nominated its candidates to all wards in the district the number is 176 , INC(I) also nominated 176 candidates, JDS nominated 76

candidates, SP nominated 15 candidates and the independent candidates were 317.

In this election among 760 candidates, there were 443 party supported candidates, and remaining 317 were independent.

As per declared result BJP has secured 80 seats INC(I) has secured 50 seats, JDS has secured 24 seats, SP has secured 09 seats and the independent secured 13 seats in the district.

CONCLUSION:

In this election of Shimoga district Ulbs, this can be note that male voters are more than female, there are 3 Cmc, 01 Tmc and 4 Tps. In Shimoga there are more polling stations, i.e., 246, than other Ulbs. It can be say that in the contestant list again male are dominant than female, in the case of political parties the Bjp and Inc(I) were the direct

contestants. Here one more point has observed, that is independent candidates has shown more interest to participate in the Urban electoral politics, finally the result shows that the Bjp which was the ruling party in the state was emerged as a dominant political party, and in one Cmc(Sagar) the Independent candidates were played a major role in the urban electoral politics.

REFERENCES:

- P.S.N. Rao, " Good Urban Governance in India – The Road Ahead', Nagaralok, Vol. XXXVI, No. 2, April-June 2004, p. 52."
- Gurumukhi. K.T. and Srinivas R., Urban Local Governance – Reengineering Regulatory Process, Nagaralok, Vol. XXXVI, October-December, 2005.
- Economic and political weekly, November 23, 2000.
- Economic and political weekly, November 24-30, 2007.

Impact of Pandemic Crisis on Employee's Productivity: A Contemporary Issues and Challenges

-Dr.Patwardhan Rathod

Assistant Professor, Dept., of Social work,
Davanagere University, Shivagangotri, Davanagere District, Karnataka, India

ABSTRACT

The liability of the virus speeded all over the country and it became responsible and affected the various sector and many people , With the rapid and sudden transition to working from home for millions of people around the world, business leaders are asking about the impact of this shift. The uncertainties caused by COVID-19 continue to disrupt work environments, fostering employee productivity and morale through COVID-19 is become very difficult, in general-there uncertainty and confusion many are experiencing rising fear, anxiety, frustration and anger. Vulnerability of people in specific those who are losing jobs, getting reduced salary because covid-19 effect on global economy made businesses all over the world are forced to slowdown temporarily. Majority of employees are laid off with some working from homes and some business have gone bankrupt. Productivity is very important to Individual, Organizations, and Stakeholders as it contribute for the economic sustainability of the individual, organization and also the entire nation. This research paper is descriptive in nature and both qualitative and quantitative methods used to collect the data from both primary and secondary sources to discuss

Key Words: productivity, Pandemic, Challenge, Employees, Organization

INTRODUCTION

The vulnerability of virus in the country is has its effect on each and every sector. People have been affected in so many ways, in general-there uncertainty and confusion many are experiencing rising fear, anxiety, frustration and anger. Vulnerability of people in specific those who are losing jobs, getting reduced salary because covid-19 effect on global economy made businesses all over the world are forced to slowdown temporarily. Majority of employees are laid off with some working from homes and some business have gone bankrupt. At this point the HUMAN RESOURCE MANAGEMENT team play a very important role to boost employee morale

during the crisis. It is really a challenge for human resource management to deal with the crisis. Productivity can be linked to employee wellbeing, including mental health, Employee productivity is a metric that is calculated based on the amount of output on a project versus the amount of time it takes. It can also be measured against a standard or "base" of productivity for a group of workers doing similar work

In our modern work environment, the definition of productivity should take into consideration the value and quality of production as well. Setting your teams up for success means shifting focus on tracking employee output as well. A

traditional model of productivity is limited and doesn't give us a granular understanding of the total output of one's work. In sum, a more fitting definition of productivity means producing valuable and quality work in a short amount of time. But the effect of pandemic brought everything to a halt.

The ultimate company goal is the productivity of its employees. It becomes challenging to keep the employees engaged when they are working remotely and that too, in a crisis. The internal communication is compromised, and keeping everyone on the same page becomes tough. With remote working, it is difficult to follow a routine and even except a systematic workflow. When the teams are cross-functional, you have little power to manage them. Not updating them regularly or not arranging meetings/ sessions can impact their morale to a great extent.

OPERATIONALIZATION FRAME WORK

1. Pandemic according to Merriam Webster: occurring over a wide geographic area and affecting an exceptionally high proportion of the population. an outbreak of a disease that occurs over a wide geographic area and affects an exceptionally high proportion of the population : a pandemic outbreak of a disease
2. Employee Productivity, Peter F. Drucker opines, "Productivity means a balance between all factors of production that will give the maximum output with the smallest effort."
3. European Productivity Council holds, "Productivity is an attitude of mind. It is a mentality of progress, of the

constant improvement of that which exists. It is the certainty of being able to do better than yesterday and continuously. It is constant adaptation of the economic and social life to changing conditions. It is the continual effort to apply new techniques and method. It is the faith in human progress."

Productivity and Effectiveness

A lot of people, even people who regularly discuss workplace productivity, confuse the terms productivity and effectiveness. However, these terms are not interchangeable. Effectiveness is how much effort an employee puts in, whereas productivity is how much work is completed. Some employees can be very productive but not very effective, whereas some employees can be effective without being very productive.

IMPORTANCE OF EMPLOYEE PRODUCTIVITY

Understanding the importance of workplace productivity is beneficial to any organization. Since productivity is determined by how efficiently one uses its available resources to produce profit via goods or services, analyzing it and then acting accordingly leads to increased revenue and lower overhead costs. It is essentially the lifeblood of the performance of an organization. The more productive a company is, the better it runs overall. In this article, we elaborate on the impact productivity has on different areas of an organization.

Time: Productivity is not solely reliant on the performance of employees but also about the operation methods being used. It is not just solved by simply asking

workers to do more and in less time. Actions to develop the work process should also be considered. Improving this area of the organization also causes productivity to improve which, in turn, saves time. Saving time allows employees to perform other tasks that will help benefit them in the long run such as planning ahead and creating work strategies. It is a cycle that benefits itself that ultimately makes the company run smoother.

Finances: One major area that is affected by productivity is an organization's financial standing. When a company is paying multiple employees who do not produce at a profitable rate, this may bring the company in financial jeopardy. Hiring the right candidates and proper training reduces the chances of this from happening. Implementing improved screening processes and employee evaluations are other factors that can avoid financial loss. Paying for your workers' medical examinations or purchasing hair drug testing kits are small yet effective ways to ensure your workers are healthy, generally boosting overall productivity.

Morale: Productivity and morale have a co-dependent relationship with one another. When morale is low, productivity is low. When morale is high, productivity is high. Stress plays a big factor in workplace environment, and when one employee sees another one slacking off, their morale and productivity is affected. This might continue on as a dangerous cycle, lowering one employee's morale to another's.

Productive operations and setting up a system that boosts morale is one

way to maintain great productivity levels. If employees are able to finish their work in a certain amount of time, they will feel satisfied. However, not doing so might frustrate them. Utilizing a work system that keeps them productive so that they can finish their work is a way to improve company morale.

Customers: A company's relationships with their customers are improved when they can provide goods and services within the customer's expected time frame. Consistently productive employees will leave an impression on customers, causing them to speak positively of their experience with the organization. This being spread via word of mouth is likely to provide a significant increase in the company's profits. Also, creating the impression that all employees are productive just shows them how well-run the company is, which is a factor that may attract new customers.

When workplace productivity is improved, more things get done in lesser time. This is an invaluable aspect in a company and should never be overlooked. Progress often comes hand in hand with it.

ISSUES AND CHALLENGES OF EMPLOYEE PRODUCTIVITY

ISSUES:

Major issue is distraction employees are facing at home

- Managers need to be flexible around work hours and productivity.
- Do employees have access to everything they need to be productive
- Where some job responsibilities may have decreased or stopped entirely,

new priorities have popped up to take their place.

- Engage your team in planning the response to COVID-19.
- Ensuring people have enough work (but not too much) and providing decision-making opportunities supports mental health became very difficult

CHALLENGES:

- **Mental Health and Wellbeing:** The sudden shift in work culture took a toll on overall employee health and wellbeing. Stress, anxiety, and other mental health issues have always been there, and it is no new story
- **Managing Remote Work:** The transition to remote work culture is not as seamless as it seems. This has led to many undiscovered problems
- **Lack of Agility**
- **Employee Communication:** Communication is another major challenge that is on the priority list. Communication, in itself, is a critical aspect that needs to be taken into account whether or not the workforce is working remotely.
- **Uncertainty:** Uncertainty can paralyze anyone. The daunting feeling of not knowing what the future holds or what measures to take to sustain organizational operations is a huge challenge.
- **Employee Engagement:** The ultimate company goal is the productivity of its employees. It becomes challenging to keep the employees engaged when they are working remotely and that too, in a crisis.

MANAGING EMPLOYEE PRODUCTIVITY DURING PANDEMIC

For companies across all geographies and industries, workplace disruption due to COVID-19 is inevitable. Those that effectively manage the disruption will not only be well-positioned to maintain business operations throughout the outbreak, but they'll be better prepared for future crises, too. With more and more employees working from home, managers have a greater responsibility than ever to help shape workplace culture and behaviors wherever that work takes place.

1. Build a strong virtual workplace infrastructure

At its core, a virtual workplace includes many of the same elements as a physical one: places to collaborate, share ideas and get work done. Yet it can take a Herculean effort to ensure each employee has the technology and tools to be effective in a virtual environment. From internal chat and messenger apps to videoconferencing solutions, equipping employees with tools to communicate—and providing training on how to use them—can make all the difference between a connected organization and a collection of people working in silos.

2. Keep teams motivated and accountable

It's important to recognize that employees will have questions and concerns about adjusting to the new work environment. Whether they need additional equipment or feel disconnected from the team, creating a dialogue with your employees and being compassionate is critical in this disruptive time. Additionally, creating structure can help

to establish a sense of normalcy and help keep employees accountable.

One of the most striking results was that almost half (49%) of respondents stated that their productivity has decreased since they started working from home.

This is mostly due to distractions at home environment, as well as difficulty in communicating with colleagues. In trying to overcome these challenges, people are trying to connect more often with each other. The top two ways respondents are staying connected with their teams are more frequent check INS and one-on-ones (33%) tied with more frequent team meetings (33%).

3. Establish feedback loops.

Hold short feedback sessions every fortnight to pulse check how your team are finding their workload, identify any challenges, and discuss how it could be improved. Keep tabs on employee wellbeing. Productivity and wellbeing are intrinsically linked. Wellbeing is a top priority for many organizations today, as it is a key driver of individual and organizational performance.

Take time to regularly check in with your team members,

Creating a psychologically safe environment for them to express concerns that may be having an impact on their job.

CONCLUSION:

Even though all the risks and pressure, it is important to keep in mind that we have faced crises situations like this in the earlier period. First of all, it is a challenge for the company's culture and management practices. If you believe that people are the most valuable asset to your business, then you have to communicate, plan, and be consistent. Show up for your employees and support them. It's important to remind your team that plenty of things remain constant during this upheaval. While this may vary across organizations, make it a point to provide an anchor and reinforce what's not changing to provide a much-needed sense of stability.

REFERENCE

Charles Green (2020) The impact of Covid-19 on employee productivity: Globant's survey results.

Lakhyajyoti (2017) the Importance of Productivity in the Workplace.

<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ie/Documents/Consulting/ie-remote-working-productivity-management.pdf>

<https://www.coadvantage.com/how-covid-19-will-affect-worker-productivity/>

<https://www.jll.co.za/en/views/tips-for-being-productive-during-the-pandemic>

<https://www.earningdiary.com/others/importance-productivity-workplace/>

Role of Agribusiness in Accelerating the Economic Stability of Schedule Caste

-Pradeep B.S

Asst., Professor, Dept., of P.G Studies in Social work,
Davanagere University, Shivagangotri, Davanagere District, Karnataka, India.

Dr.Yashaswini. B

Asst., Professor,, Post-Graduate Dept., of studies and Research in Social Work,
Mangalore University, Mangalagangotri, Karnataka, India

Abstract: This article examines the role of the agribusiness in establishing the economic stability of the scheduled caste women through linking the small farmers with the agribusiness. The Scheduled Castes (SC) occupies the bottom most rung of the social ladder. They form the majority of the depressed classes. Scheduled Caste signifies those groups of people who were out of the caste system or Varna hierarchy in the past. These castes have been discriminated against by the upper castes for ages and they never had any kind of social acceptance from the majority of the people who belonged to the upper caste. The SC people who belong to the rural areas virtually live as agricultural laborers, tenants and marginal farmers. Almost all persons engaged in jobs like sweeping, scavenging and tanning, which belong to the Scheduled Castes. In addition to the majority of agricultural laborers, we also find among them good number of leather workers, weavers, fishermen, toddy-tappers, basket/rope makers, washer men, scavengers, artisans, fruit vegetable sellers, shoe makers, liquor manufacturers, drummers, carpenters, iron smiths and some others following petty occupations (Chanabasappa, 2000). An agribusiness denotes the collective business activities that are performed from farm to fork. It covers the supply of agricultural inputs, the production and transformation of agricultural products and their distribution to final consumers. Agribusiness is one of the main generators of employment and income worldwide. The scheduled caste women who engaged in the agriculture can implement the strategies of business with their agriculture which is called agribusiness to generate and accelerate the economic stability among them.

KEY WORDS: Agribusiness, empowerment, stability, scheduled caste, small farmers.

INTRODUCTION

Scheduled castes are those castes/races in the country that suffer from extreme social, educational and economic backwardness arising out of age-old practice of untouchability and certain others on account of lack of infrastructure facilities and geographical

isolation, and who need special consideration for safeguarding their interests and for their accelerated socio-economic development. These communities were notified as Scheduled Castes as per provisions contained in Clause 1 of Article 341 of the Constitution. The Ministry of Social Justice and Empowerment is the nodal

Ministry to oversee the interests of the Scheduled Castes. Though the primary responsibility for promotion of interests of the Scheduled Castes rests with all the Central Ministries in the area of their operations and the State Governments, the Ministry complements their efforts by way of interventions in critical sectors through specifically tailored schemes. The Scheduled Castes Development (SCD) Bureau of the Ministry aims to promote the welfare of Scheduled Castes through their educational, economic and social empowerment. Efforts made by State Governments and Central Ministries for protecting and promoting the interests of Scheduled Castes are also monitored.

The number of farm holdings of scheduled castes and scheduled tribes in India jumped 10.18 per cent to 29.10 million in 2010-11 compared with 26.41 million in 2005-06, the latest agri-census report said. SC and STs had more than 20 per cent of the country's overall 138.35 million agri-land holdings in 2010-11. Over 80 per cent of total land was held by men, it said. Interestingly, SC farmers had more land holdings under irrigation than STs in the said period. A large share of farm holdings of SC farmers was in Uttar Pradesh (23.5 percent), followed by Bihar, West Bengal, Andhra Pradesh, Madhya Pradesh, Maharashtra, Rajasthan, Karnataka, Tamil Nadu and Odisha. SC women in Andhra Pradesh had the highest proportion, followed by Bihar, UP and Maharashtra, the report said.

India is a large country with extensive areas of land that combined with favorable climate conditions, is conducive to agriculture and the production of a variety of crops. Agriculture plays an

important role in India and is the backbone of the economy. Almost 50 per cent of the total labor force is engaged in agriculture and it contributes approximately 16 per cent of India's GDP. Agriculture has great potential and India is making constant efforts to improve the industry by extending adequate support to product strategy,

CONCEPTUAL FRAME WORK

➤ The Scheduled Caste [2] (SCs) and Scheduled Tribes (STs) are officially designated groups of people in India. The terms are recognized in the Constitution of India and the groups are designated in one or other of the categories. For much of the period of British rule in the Indian subcontinent, they were known as the Depressed Classes.

➤ In modern literature, the Scheduled Castes are sometimes referred to as Dalit, meaning "broken/scattered" in Sanskrit, having been popularized by B. R. Ambedkar (1891-1956),

➤ Agribusiness is the business sector encompassing farming and farming-related commercial activities. The business involves all the steps required to send an agricultural good to market: production, processing and distribution. It is an important component of the economy in countries with arable land, since agricultural products can be exported.

➤ Economic stability is the absence of excessive fluctuations in the macro economy. An economy with fairly constant output growth and low and stable inflation would be considered economically stable.

INITIATIVES TAKEN FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF SCHEDULED CASTE

Economic Empowerment:

- National Scheduled Castes Finance and Development Corporation (NSFDC)
- National Safai Karamcharis Finance and Development Corporation (NSKFDC)
- Special Central Assistance (SCA) to Scheduled Castes Sub-Plan (SCSP)
- Scheme of Assistance to Scheduled Castes Development Corporations (SCDCs)
- oriented schemes covering diverse areas of economic activities which inter-alia include agriculture and allied activities including minor irrigation
  - (i) small scale industry
  - (ii) transport and
  - (iii) trade and service sector
- Venture Capital Fund for Scheduled Castes
- Credit Enhancement Guarantee Scheme for Scheduled Castes
- the Land Purchase scheme

The Karnataka Scheduled Castes & Scheduled Tribes Development Corporation was established by the Government of Karnataka in 1975 with the vowed objective of bringing the SCs & STs population above the poverty-line. The Corporation was incorporated under the Companies Act of 1956. The Corporation was renamed as Dr. B.R.Ambedkar Development Corporation Limited on 13-10-2005.

- (i) Under the Land Purchase scheme one acre of wet land or two acres of dry land will be purchased from non SC/ST land owners.
- (ii) The land will be registered in the name of wife of head of the family.
- (iii) The unit cost is Rs.10.00 lakh, in which 50% subsidy and 50% term loan.

IMPORTANCE OF AGRIBUSINESS

Agribusiness denotes the collective business activities that are performed from farm to fork. It covers the supply of agricultural inputs, the production and transformation of agricultural products. Agribusiness includes all the activities within the agricultural food and natural resource industry involved in the production of food and fiber. Individual agribusinesses may sell items to farmers for production; provide services to other agricultural businesses; or be engaged in the marketing, transportation, processing, and distribution of agricultural products. Agriservice is activities of value to the user or buyer.

The activities are an intangible product. Marketing is providing the products and services that people want when and where they want them. Agribusiness provides people with food, clothing, and shelter. It also provides jobs for millions of people in science, research, engineering, education, advertisement, government agenda and their distribution to final trade organizations, and commodity organizations. Agribusiness pertains to the public and private sectors. The public sectors the economic and administrative functions of dealing with the delivery of goods and services by and for the government.

The private sector is the part of the economy associated with private profit and is not controlled by government. Agribusinesses process inputs into outputs. An input is a resource used in production. An output is the result of the production process. Agribusiness denotes the collective

business activities that are performed from farm to fork. It covers the supply of agricultural inputs, the production and transformation of agricultural products and their distribution to final consumers.

Agribusiness is one of the main generators of employment and income worldwide. Agribusiness is characterized by raw materials that are mostly perishable, variable in quality and not regularly available. The sector is subject to stringent regulatory controls on consumer safety, product quality and environmental protection. Traditional production and distribution methods are being replaced by more closely coordinated and better planned linkages between agribusiness firms, farmers, retailers and others in the supply chains.

AGRIBUSINESS AND ECONOMIC EMPOWERMENT OF SCHEDULED CASTE

Economic empowerment, as it relates to agriculture, refers to the ability to improve one's standard of living through the income generated from the sales of agricultural produce. This means that practicing agriculture enables farmers to do many things to improve their own lives and to make them happy.

Apart from the benefits to farmers, agriculture also supports the manufacturing industries. Agriculture provides raw materials for manufacturing industries without which the industries cannot produce. They depend on agriculture for manufacturing their products which they sell to earn income. These industries also employ many workers in the factories and earn a lot of money and so they become economically empowered.

There are certainly many important benefits that agriculture can bring to the economy. Apart from the benefits to farmers, agriculture also supports the manufacturing industries. Agriculture provides raw materials for manufacturing industries without which the industries cannot produce. They depend on agriculture for manufacturing their products which they sell to earn income. These industries also employ many workers in the factories and earn a lot of money and so they become economically empowered. There are certainly many important benefits that agriculture can bring to the economy.

AGRIBUSINESS OPPORTUNITIES IN ACCELERATING ECONOMIC STABILITY OF SCHEDULED CASTE

India has Opportunities to do business with Indian Agriculture are enormous. Fruit pulp, concentrates, flavors, extracts, frozen fruits, frozen vegetables, pickled products, assorted products. Fruits, Vegetables, Food grains, Mushrooms and Medicinal and Aromatic plants etc. They are discussed in detail

1. Vermicompost-Organic Fertilizer Production:- Vermicompost organic fertilizer production has now become a major component of agro-business models across the country with a very low initial investment. An entrepreneur can start this business with the proper know-how of the production process.

2. Dried Flower Business: - Dried Flower Business in specialty flower is a very profitable venture now worldwide. Flower production is one of the fastest growing crop trends in agriculture today with a strong demand for all types of flowers, especially unique and hard-to-grow varieties. The interest in cut dry

flowers has increased consistently over the last ten years.

3. Fertilizer Distribution Business: - Fertilizer distribution business in India is highly controlled by Government regulation. It is one of the profitable agriculture business ideas one can start with moderate capital investment.

4. Organic Farm Green House: - An organic farm greenhouse business has a high potential to grow and succeed because steadily the demand for organically grown farm products has grown considerably. Organic farm greenhouse business has been normally done on small, family-run farms. But since the demand for organically grown food products is now increasing, people are investing in land for organic farming.

5. Poultry Farming: - Poultry farming in India has transformed into a techno-commercial industry from the status of backyard farming since three decades. Poultry farming is the fastest growing sector in agriculture and farming business. The annual growth rate is 8-10% in egg and 12-15% in the broiler industry.

6. Mushroom Farming: - A mushroom farming business can be a mean of big profit in just a few weeks with considerably low startup capital investment to start a business. A person who has a little bit of idea in the science and technology of mushroom growing and has an own building for having the farm – mushroom farming business will be the perfect option for him to start.

7. Hydroponic Retail Store: - A person having passion in plantation technology can start the hydroponic retail store business to turn his hobby into a profit-making venture. Hydroponics is a new plantation technology that has been increasing in demands over the past

decades as a soil free way of plantation both for commercial and home use.

8. Snail Farming: - Snail farming business opportunity demands discipline and specific knowledge in modern technology. Snail farming is the process of raising land snails specifically for human consumption. It has a high rate of protein, iron, low fat and almost all the amino acids that are needed for human body.

9. Sunflower Farming: - In starting sunflower farming business, the primary requirement is the land. In India, sunflower is often called a commercial cash crop. Growing sunflower for oilseed with maintaining right process is a viable business opportunity. An entrepreneur passionate about agriculture and having owned land can start sunflower farming business.

10. Guar Gum Manufacturing: - Guar gum, locally called guar an, is a galactomannan. It is basically the ground endosperm of guar beans. The guar seeds are dehusked, milled and

11. Flour Organic Farm Green House: - An organic farm greenhouse business has a high potential to grow and succeed because steadily the demand for organically grown farm products has grown considerably. Organic farm greenhouse business has been normally done on small, family-run farms. But since the demand for organically grown food products is now increasing, people are investing in land for organic farming.

12. Bee Keeping: - Beekeeping business opportunity demands day to-day monitoring with close supervision to the bees. With the increasing awareness about the health, demand for honey is growing globally. Beekeeping for selling honey and other products like wax is a profitable venture to start with less startup investment.

13. Fish Farming: - Commercial fish farming business is a lucrative investment that can spin money at any time of the year continuously. With the implementation of modern techniques and having owned space, an entrepreneur can start this business with moderate capital investment.

14. Botanical Pesticide Production: - The botanical pesticide is one of the most profitable agriculture business ideas. It is an essential and mandatory product for organic farming and the demand for this product is increasing highly

15. Flour Milling: - Flour milling business has many diversified fields. An entrepreneur can start this business with a proper business plan. Establishing your own brand product is highly profitable in this business.

16. Fruit juice-Jam-Jelly Production: - Fruit juice-jam-jelly production business has the huge market opportunity. Most important thing is the production process is not that complex and can be initiated small-scale basis.

17. Groundnut Processing: - Having confidence in the source of raw material ground nut an entrepreneur can start this business with moderate capital investment. Processed groundnut has very good market potential globally.

18. Cashew-nut Processing: - Processed cashew nut is a consumer durable product and has huge market potential. An entrepreneur can initiate this venture semi-automatic small scale basis.

19. Quail Egg Farming: - Commercial quail farming is all about raising quails commercially for the purpose of profitable eggs and meat production. Globally quail farming is playing an important role in fulfilling the daily family nutrition demands and earning livings. Shrimp Farming: - Shrimp

farming is an aquaculture business that exists in the freshwater environment, producing shrimp or prawn for human consumption. The demand for this product is increasing globally.

20. Fish Hatchery: - A fish hatchery is a place for artificial breeding, hatching and rearing through the early life stage of finfish and shellfish in particular. Hatcheries produce larval and juvenile fish primarily to support the aquaculture industry where they are transferred to on-growing systems.

21. Fruits and Vegetables Export-

22. Folier and Soil Application.

23. Florist\

24. Livestock Feed Production

25. Frozen Chicken Production

26. Piggery

27. Soya Beans Processing

28. Spice Processing

29. Vegetable Farming

30. Chicks Hatchery

31. Tea Growing

32. Grocery E-Shopping Portal

33. Medicinal Herbs Farming

34. Cactus Arrangements Dairy Farming

35. Goatery Farming

36. Jatropha Farming

37. Potato Powder

38. Corn Farming

39. Certified Seed Production

40. Soil Testing Lab

41. Horticulture Crop Farming

42. Clover, grass and wheat.

43. Agriculture Consulting

44. Rabbit Rearing

45. Grass Cutter Farming

CONCLUSION:

The share of operated land area for scheduled caste is only 9%, and the

economic status of the scheduled caste is not good the thought of incorporating the agribusiness with the agriculture process for the schedule caste can play a very important role in making the schedule community economically very stable. Even though the government has taken many initiatives they are lagging behind to avail the benefits because of poor quality of education at the same they feel isolated from the society because of caste system. So to overcome with all the hurdles the schedule caste can implement the new ideas of agribusiness which is very familiar to work with the agriculture process.

4. http://adcl.karnataka.gov.in/en/land_purchase_scheme.html

REFERENCE

Journal papers

1. [Raghavendra R. H.](#) (2020) Literacy and Health Status of Scheduled Castes in India
2. Johann F. Kirsten & Kurt Sartor (02.2020) Linking Agribusiness and Small-Scale Farmers in Developing Countries: Is There a New Role for Contract Farming?
3. DANIEL IGHAKPE, LAGOS (2018) Agriculture as Means for Economic Empowerment

WEB REFERENCES:

1. <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/agriculture/land-holdings-of-sc/st-farmers-up-10-in-five-years/articleshow/50109958.cms>
2. <https://www.hindustantimes.com/india-news/dalit-farmers-may-fail-to-benefit-from-agricultural-sops-announced-by-govt/story-jd3JzyY6qxRgg8adu0hwdK.html>
3. <https://www.referenceforbusiness.com/encyclopedia/Ar/Agribusiness.html>

The Gandhian Ideologies for Growth and Sustainability in Contemporary India

B.M.Chandrashekara,
Asst Professor,
Dept of History, Sahyadri Arts College, Shivamogga.

Abstract: Mahatma Gandhi always believed, worked and preached four values or principles i.e. Satyagrah, Sarvodya, Swaraj and Swadeshi. Satyagrah is an idea of 'non-violent (ahimsa) resistance' (fighting with peace), Sarvodya means 'universal uplift' or 'progress of all', Swaraj means with 'self-rule' or 'self governance' and Swadeshi relates with 'self sufficiency'. These principles are capable to mitigate the greatest challenges of the modern age

Introduction

Gandhian philosophy is significant for achieving growth and sustainable development in the economy as it is referred to as a non-violent development. Mohandas Karamchand Gandhi, better known as 'Mahatma Gandhi' or 'Bapu', was a man of principles who created a new history for India. Being remembered as "The Father of the Nation" for his non-violent fight for the freedom of India, he has been a revolutionary social reformer who restructured the entire Indian society by practicing what he preached at all times. He always spoke and understood the language of the masses including socially deprived and downtrodden which left an everlasting impact on the world at large.

Gandhiji dreamt of two things during his life i.e. liberation of India from the British rule and liberation of Indians from oppression, injustice and inequality, from discord and disharmony. His foremost goal behind India's freedom was to build a self-sufficient society for the future generations. Throughout his life, Gandhiji sought to develop the approaches to fight India's extreme

poverty, backwardness and socio-economic challenges, as apart of his wider involvement in the Indian Independence Movement. He worked tirelessly to develop a culture of peace, whereby human beings would be able to curb aggressiveness and follow a policy of peaceful co-existence but also a policy of nonmilitary global competition (Kothari).

Ideologies of Mahatma Gandhi as a Global Inspiration

Mahatma Gandhi's philosophy and practices has left an impression not only in India but all across the world. As a visionary voice of the 21st century, his name in itself transcends the bounds of race, religion and nation-states. Gandhiji is remembered for his passionate adherence to the practice of non-violence and supreme humanism, in every corner of the world which has been a great inspiration for many political, social and religious leaders all over the world (Barua); whether it is Jawaharlal Nehru (First Indian Prime Minister of India) or Dalai Lama (Tibetan Spiritual Leader and Buddhism Monk) or Desmond Tutu (South African Anglican Theologian and

Human Right Activist) or Martin Luther King Junior (American Baptist Minister and Activist) or Nelson Mandela (South African Anti Apartheid Revolutionary, Political Leader, and Philanthropist) or Barack Obama (Ex-US President) or Aung San Suu Kyi (Burmese Politician, Diplomat, Author, and Nobel Peace Prize laureate) or Narendra Modi (Current Indian Prime Minister of India).

Authors' strongly believe that Gandhi's philosophy shouldn't be confined to text books. He shouldn't only be remembered either for the national holiday on eve of his birthday or for his photo on the Indian currency notes. Therefore, this article is authors' attempt to study the application of Gandhian Philosophy for growth and Sustainable Development in Contemporary India.

Four Pillars of Gandhian Ideology and Way Forward

"Your beliefs become your thoughts. Your thoughts become your words. Your words become your actions. Your actions become your habits. Your habits become your values. Your values become your destiny".

Mahatma Gandhi always believed, worked and preached four values or principles i.e' Satyagrah, Sarvodya, Swaraj and Swadeshi. Satyagrah is an idea of 'non-violent (ahimsa) resistance' (fighting with peace), Sarvodya means 'universal uplift' or 'progress of all', Swaraj means with 'self-rule' or 'self governance' and Swadeshi relates with 'self sufficiency'. These principles are capable to mitigate the greatest challenges of the modern age:

Gandhiji was forward looking and provided an answer

and an alternative, a vision for future and a blue print for individual., state and society. His goal of development was inspired by ' Sarvodaya' and his methods were based on 'Truth and Non-violence' (Anonymous, 2016).His philosophy is a living thought for solving the social, economic and political problems of the day where his idea of Swaraj enables a practical sustainable development that can be implemented without compromising the quality of life. He can thus, be said as a missionary and advocate of peace and sustainability.

Action Plan for Rural Growth and Sustainability through Employment Generation

Gandhiji has always been critical towards urbanization and industrialization as he believed in being Swadeshi and expressed that urbanization is a process of double drain from the villages. Rural development, poverty reduction and employment generation can be possible through rapid growth of the nation. His development model evolved around "Village Development" with two basic components i.e. self-sufficient villages and decentralization of economic and political powers formed a significant place to development of Khadi and Village Industries in India. The Gandhian rural industrial approach was rightly followed in India, right from the industrial policy of 1948 till the New Small Enterprise Policy of 1991. However, keeping in view Gandhi's dream, some elementary economic reforms were made for triggering economic growth' reducing poverty and generating employment due to cultural changes, economic slow-down and financial instability of khadi and Village Industries.

Access to Essential Services for Social Justice, Gender Equality and Empowerment

Gandhiji

believed in all inclusive growth and felt that India can only become a great nation when its impoverished rural masses become better off and idea of Satya and Ahimsa can be useful to reduce the greed of the individual and society. In the last few decades, modernization combined with globalization has changed the life in general and lifestyle of youth in particular leading to change in social institutions and structures as well.

There exists a mad race for materialistic development resulting in alienation of people from society and nature furthermore resorting to violence of different type. There are a series of crisis after crises, crisis after crisis and ultimately common people are the sufferer. Based on an issue of a Harijan occurred on July 22, 1946; Gandhiji stated that 'Independence must begin at Swaraj of my dreams is the "The poor man's Swaraj"'.

Environmental Sustainability through Intervention of Educational Institutions

Gandhi's vision of Sarvodaya, implies a healthy development and environment that can be evolved by man to ensure his harmonious existence with nature and other living beings. He emphasized on production by the masses instead of mass production which is relevant for achieving sustainable growth and development. The developing countries like India faces problem in managing their environments, since their economies depend largely on the export of

their natural resources. The Chipko Andolan (Chipko Movement) of 1970s, started by Sunderlal Bahuguna following the Gandhian ideology of Satyagraha was a sort of a nonviolent war against environmental injustice. As part of nation-wide Swachh Bharat Abhiyan measures like Shramdan and Open Defecation Free have been adopted. Besides these initiatives like National River Conservation plan, National Clean Air Programme, National plan for Conservation of Aquatic Ecosystems, National Afforestation Programme, Integrated Watershed Management Programme and National Bamboo Mission etc. have been implemented for conservation and protection of environment.

Sustainable Development is a 5P concept comprising of people, planet, partnership, prosperity and peace at a global level. Integration of sustainable development in Higher Education Institutions is a win-win situation, if an ecosystem is being set up in line with solutions to sustainable development towards global challenges. When such institutes showcases the various processes adopted to cope up with such challenges, it makes a powerful impact on each stakeholder. Beyond educating the students about the technology, it can be taken further through Institutional Social Responsibility by sensitizing and training the different sections of society to envision social entrepreneurship in line with the sustainable development goals.

Our next level of advancement as an academia is to act as centres of excellence where continual research will be undertaken at a global level by cross functional teams of students and researchers to envision the global

sustainable development goals in various processes while supporting awareness, sharing technology, educating population, proposing solutions and preparing a task force of students' & stakeholders to gear up for the challenges that lie ahead. It can further contribute to effective implementation through sturdy social dialogue to extend this culture with human engagement through coherent actions.

[://tradingeconomics.com/india/gdp-growth-ann](http://tradingeconomics.com/india/gdp-growth-ann).

References:

- Ganguly, K. (2019). Life of M.K. Gandhi: A Message to Youth of Modern India. Indian Journal of Medical Research, 149 (7), 145-151.
- Gupta, I. (2015). Sustainable Development: Gandhi Approach. OIDA International Journal of Sustainable Development, S (7).
- Rajvanshi, A. K. (2019). Mahatma Gandhi's Relevance Today. Retrieved September 12, from SpeakingTree: <https://www.speakingtree.in/blog/mahatma-gandhis-relevancetoday>
- " Tiwari, R. R. (2019). Gandhi as an Environmentalist. Indian Journal of Medical Research, 149 (7), 141-143.
- Anonymous. (2016). Relevance of Gandhiji. Retrieved September 12, 2019, from Indian National Congress: <https://www.inc.in/en/congress-sandesh/tribute/relevance-of-gandhiji>.
- " Trading Economics. (2019). " India GDP Annual Growth Rare" Retrieved September 12, 2019, from Trading Economics: <https://tradingeconomics.com/india/gdp-growth-ann>.

Western Ghats protection and sustainable development - Challenges ahead

B.M.Chandrashekara,
Asst Professor, Dept of History, Sahyadri Arts College, Shivamogga.

ABSTRACT: The Western Ghats is considered an ecologically sensitive region with nearly 52 species moving one step closer to extinction. Over exploitation, Habitat change, pollution and climatic change are the principal reasons ie the principal reasons for biodiversity. The Western Ghats are the treasure trove of bio-diversity, and are recognized as one of the eight global hot-spots harbouring a wealth of flora and fauna.

KEYWORDS: Habitat change, pollution, climatic change

INTRODUCTION

The Western Ghats is a mountain range that runs to a length of about 1500 kms. It extends from the Satpura range in the north and goes south past Maharashtra, Goa, through Karnataka and into Kerala and Tamil Nadu. Western Ghats is older than even the great Himalayas. It is to be mentioned that the Western Ghats are not true mountains, but are the faulted edge of the Deccan plateau and are believed to have been formed some 150 million years ago. Western Ghats is the main water shed divide in the Indian Peninsula south of Narmada. All the important rivers flowing through the six southern States originate in the Western Ghats. By controlling the rainfall and runoff, this mountain range has a decisive role and influence on human survival in South India. The Western Ghats are also well known for its rich mineral resources. In recent years mining activity in the region has increased and in lot of cases these facilities are in the ecologically sensitive areas of the Ghats. The future of many big and small rivers emanating from the Ghats and millions of peasantry depending on it eagerly awaits the steps that are to be taken for

the protection of the ecologically fragile Western Ghats.

The Western Ghats is one of the biodiversity hotspots of the country. It has over 5000 species of flowering plants, 508 bird species, 139 mammal species, 288 freshwater fish species and 179 amphibian species. It is the home for at least 325 globally threatened species. The Western Ghats also form one of the four watersheds in India, feeding the perennial rivers of India namely Godavari, Krishna and Kaveri. Rivers that flow eastwards drain into the Bay of Bengal and those west flowing rivers drain into the Arabian Sea. The mountains intercept the rain bearing westerly monsoon winds and are consequently an area of high rainfall, especially on the western part. The dense forests in the Western Ghats also contribute to the precipitation of the area by acting as a substrate for condensation of moist rising orographic winds from the sea and releasing much of the moisture back into the air via transpiration, allowing it to later condense and fall again as rain. A significant portion of the Western Ghats is wellcovered in dense

forests that provide wild food and natural habitat for native tribal people. Even though Western Ghats covers only 5 percent of India's land, it covers 27 percent of all species of higher plants in India. The Western Ghats is the home to thousands of animal species including at least 325 globally threatened species. Of the 16 endemic mammals, 13 are threatened. One important critically endangered mammal of the Western Ghats is the nocturnal Malabar large-spotted Civet. The largest population of Lion tailed Macaque is in the Silent Valley National Park and it is an endangered species.

There is a higher fish richness in the southern part of the Western Ghats and can be seen in the rivers Chalakudy, Periyar, Bharathapuzha, Pamba and Chaliyar. It is believed that 97 freshwater species from the Western Ghats were considered threatened, including the 12 critically endangered, 54 endangered and 31 vulnerable. Except for Khudree all are endemic to the Western Ghats. The main threats are from habitat loss and from overexploitation and introduced species.

The Western Ghats supports a rich and diverse faunal wealth. Among the vertebrates birds represent the largest numbers of known species and it is believed that Western Ghats is the home for at least 5087 birds. In the entire stretch of Western Ghats the evergreen and most deciduous mid altitude forest are fauna to hold the largest bird community. Butterflies in the area belong to 334 species in 166 genera under 5 families. Western Ghats is the home for at least 137 species of mammals and it is believed that 16 are endemic. Among the

various reptiles found in the region 124 species are endemic to the region. The southern Western Ghats extending from Agasthyamalai to the Palghat gap holds the highest diversity of butterfly species with the most number of endemics. The international conventions and programmes such as the CBD, the Ramsar Convention on Wetlands, UNESCO's Man and the Biospheres (MAB) programme and the global programme of WCPA mentioned the importance of biodiversity protection, conservation and the sustainable use of natural and cultural resources. Accordingly the National Parks, Wild life sanctuaries, Biosphere reserves, Community reserves, Conservation reserves etc. play a vital role in the protection and conservation of many valuable species, both endemic and threatened fauna and flora. These protected areas play economic, social, and ecological role in improving human welfare apart from performing biodiversity conservation. UNESCO's World Heritage Committee inscribed the Western Ghats of India as world heritage site. The Western Ghats is considered an ecologically sensitive region with nearly 52 species moving one step closer to extinction. Over exploitation, Habitat change, pollution and climatic change are the principal reasons ie the principal reasons for biodiversity. The Western Ghats are the treasure trove of biodiversity, and are recognized as one of the eight global hot-spots harbouring a wealth of flora and fauna. The world heritage status could have implications on development in and around these sites as UNESCO prescribes creation of additional buffer zones sites and putting in place an over arching management authority for conservation of the selected 39 serial sites. Changes in the land use

along the Western Ghats caused by agricultural expansion, conversion to plantations and infrastructural projects have resulted in the loss of grass lands and forests. It is to be mentioned that the intensive extraction of fuel wood, fruits and other non-timber products have also led to the loss of forest cover and biodiversity. People in the Western Ghats ecology depend on forest resources and collection of subsistence livelihood is a major reason for deforestation and loss of biodiversity. The fragile ecosystem of the Western Ghats has come under severe strain because of the submersion of large areas under river valley projects, mining, raising of commercial plantations, soil erosion, poaching, denudation of forest and also floods and drought.

Gadgil Report

The Government of India has taken several initiatives to protect and conserve the Western Ghats. One of the earlier attempts was the establishment of a Western Ghats Development Programme (WGDP) as early as in 1974-75. From the sixth plan onwards Special Central Assistance (SCA) for the Hill Area Development Programme (HADP), was distributed between WGDP and HADP. The panel headed by Madhav Gadgil submitted its report on August 31, 2011. Gadgil committee recommended that the entire Western Ghats should be divided into three zones.

According to the report zone 1 comprises of highest protection area, zone 2 intermediate protection area and zone 3 comprises of moderately controlled and protected area. He also designated existing wild life sanctuaries and National Parks into Protected Areas. The committee also recommended the

establishment of a Western Ghats Ecology Authority (WGEA). The report also put some restrictions on river projects and dams. The committee also mentioned that no new power plants should be built in the sensitive zones. Besides the above mentioned specific recommendations it suggested organic agricultural practices and promoting awareness about protecting the Western Ghats. The committee also recommended that illegal mining in the Western Ghats area should be stopped immediately.

Kasturirangan Report

Government of India appointed another committee under the chairmanship of Kasturirangan to look into the modalities of protecting the Western Ghats. In April 2013 the Kasturirangan Committee submitted its report. The Kasturirangan panel report also evoked a strong debate in the society and among academicians and environmentalists. The Kasturirangan panel used a different method to identify the eco-sensitive zone (ESZ). It removed cash crop plantations like rubber, agricultural fields and settlements from ESZ. This was done by using a finer remote sensing technology. Thus 37 percent of the Western Ghats, i.e., 60,000 sq.km. area, was earmarked as ESZ. But this was much lesser than the area proposed by Madhav Gadgil, i.e. 1,37,000 sq.km. The Gadgil committee report had faced severe opposition from state governments for recommending almost three fourth of the hills, including plantations, cultivated lands and large habitations, be turned into a restricted development zone. However the Kasturirangan committee has advised against bringing cultivated lands, plantations and habitations outside the

ambit of such a restrictive regime- called Ecologically Sensitive Area(ESA) under the Environmental Protection Act, 1976. All projects in the villages falling under ESA require prior consent and no-objection from Gram Sabha (Village Council). The report banned the development of any township or construction over the size of 20,000 sq.m in the ESA zone. It also recommended that there should be complete ban on mining activity in this zone and current mining activity should be phased out within five years or at the expiry of the mining lease. The report also recommended a ban on hydroelectric projects in the zone. It also recommended a new authority to regulate the regions development and economic growth. The debate on the two reports has created a lot of furore in the affected states. However there is unanimity among a vast section of groups that Western Ghats should be protected and preserved. It is to be noted that Kasturirangan panel was asked to find a holistic way of protecting the biodiversity of the Ghats and addressing the rightful aspirations for inclusive growth and sustainable development of the indigenous residents. The panel made a distinction between natural landscape and cultural landscape and recommended that 90 percent of the natural landscape should be protected. The public protests have been vigorous in the villages where the livelihood operations are falling within the ESA. Western Ghats People's Protection Forum says that these additional restrictions would affect 40 lakhs people in Kerala alone.

REFERENCES:

- Report of the High Level Working on Western Ghats, 2013. Available at the India Environmental Portal at http://www.indiaenvironmentalportal.org.in/files/file/HLW_G-Report-Part-I_pdf
- Kumar Dilip P J, 2014. "Western Ghats Conservation Expert's Reports and a View from the Ground", Economic and Political weekly, Vol. XLIX No.29, July 19, pp224- 228.
- Nair M P, 1997. "Hotspots of Endemic Plants of India, Nepal and Bhutan", Tropical Botanic Gardens Institute, Trivandrum.
- Gadgil M, 2014. "Western Ghats Ecology Expert Panel- A Play in Five Acts", Economic and Political weekly, Vol. XLIX No.18, May 3, pp38-50.
- Gadgil M and R Guha 1995. "Ecology and Equity: The use and Abuse of Nature in Contemporary India, London

UAcā ṡṡ SṡPA UAqā āAUAēAB PḡzāPēAqā āĀPṡĒĀ ḡḡtḡZā CPĀ.Á Uḡā ṡḡeUṡAZā ṡḡ.ÁVṡ
 °Á«EP ÁVĀ UAē ĀZĒUē Sḡāḡā.

āĒZĀĒ 2ā PḡAVZĒ Eḡḡā ZĒā AZDēUṡĒAB āĀqāVṡ PĒ ḡḡĒĒĒ D°AīĀPē SḡāVḡē PĒ ḡḡĒĒĒAB
 ṡḡU-ĀAZĀ Ekā¹, PēĀAVZĀ PĒĀĒĒĒĒ 'avḡ.ĒēāĀD°ēē ḡdgēĒĀ JAZĀ ṡḡyṡ.ÁVĀĒĒ

PĒĀĒĒĒĒ PĒĒĒĒĒ ZĀĒĒĒĒ VēqṡḡVĀVĒĒ 2āḡĒēē āĀĀr 2āĒĒĒĒĒ PĒĒĀĒĒḡḡĀ EVṡ «ṡḡḡ
 VĀqā ZĒā Á°AīĀPē āĀVUē °ÁQ āĒVĀDĀĒĒĒĒ PĀḡ VĀ EPĒĒĒ EPĒĒĒ JAZĀ °ĒVĀĀ PĒĒĀĒĒUē PēĀĀVZĀ,

“ḡḡ PḡPĒ AZĀ SACĀḡ ḡĀ«ĒĒB |
 Egā Ēqā E°ĀZĀ vḡḡē |
 GḡUPZĀPĒC°ḡPḡḡĀUP |
 āḡḡtāĀ°ḡḡā ḡdāEPĀ”²

PĒĀĒĒĒĒ PĀḡ VĀ ḡḡ Pḡḡ J°ĀZĀ SACĀḡ, ḡĀ«ĒĒB E°ē Egā Ēr vḡḡḡ JAZĀ ¹nḡĀZĀ «ṡḡḡ
 ĒĀrĀĀVṡ āĀAZĀḡḡ,

“EPĒĒ EPē.ḡ-ĒĒĒ 2ā SḡzēEPē |
 āĀVṡ SḡĒĒ SḡzēEPē āĀVĀr |
 PĒĀD°CĀĀĀ J°ḡḡḡē °qḡĀUĀ |
 ṡāĒēē Vē°V ḡĀĒEPĒ”³

EPĒĒ °ḡSḡPḡzēē 2ā SḡzēEPē SḡĒ SḡzēEPē āĀVĀr PĒĀD°CĀĀĀ J°ḡḡḡĒĒ °qā. FUA
 ṡāĒēē E°ĀZĀ Vē°Vj JAZĀ «ṡḡḡĒē PĒĒĀĒĒĒĒ»ĀĀĒĀ½¹zḡḡ.

«ṡḡḡ PĒĒĀĒĒUē E°ĀZĀ Vē°UĀ ಎಂದು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ತೊಲಗದೆ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ
 ಪುಷ್ಕರತೀರ್ಥದ ಹರ ಪೂಜೆಯನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಹಾವು ಅಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಹರನ ಶಿವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಹರಿದಾಡುತ್ತ ಬಂದು
 ṡḡPĒĒ ṡḡĒĒ PĀqā °ĒĒUĒ ḡḡzēē CAF ḡḡV °ĒĒ-ĀVĀ. EVṡPĒĒĒĒĒ PĒ ḡḡḡā āĀCḡḡzēē,

“ṡḡPĒĒ ṡḡZAPḡ UḡĒĒZḡ ṡḡVṡ |
 Pḡzēē 2āPĒUĀ |rZĀ |
 āḡPĒ ḡḡĒĒ ZĀĒĒĒē½Pē ṡḡāĀD |
 Vj AīĒēVĀZĀ-Ā¹ZĀ ḡḡĀĀĒ”⁴

Pḡzēē 2āPĒUĀēĒB »rZĀ ṡḡZAPḡ āĀVṡ °ĒVĀVṡ ZĀĒĒĒē ḡḡā PĒĒĀĒĒĒĒĒ EPĒĀrZĀ UĒEPĒĀ
 ṡḡUĀVṡ «ಪರಿಗೆ ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿದ. ವಿಷಯ ಕಲ್ಪಯ್ಯನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ತೊಲಗು ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರೂ
 C°ĀZĀ Pzēē ḡḡē DUĀ «ṡḡḡ ṡḡĒĒ°Ā ḡḡĀĀtṡ ḡḡḡḡā ZĀ,Ā »jĀĀtṡ UĒĒ«ĀZĀ ḡḡḡē āĒZĀ
 «ṡḡḡĒĒCUE PĒ ḡḡḡā ZĒā ĀĒĒē SAZĀ ṡḡĒZĀ PĒĒĀĒĒĒ ṡḡĀĒĒĒ PĀqā āĀC¹ PḡPĒĒ āĀVzḡḡ. PĒĒĀĒĒ
 ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಪುಷ್ಕರ ತೋಟದೊಳಗೆ ಪೂಜೆಗೆಂದು ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತಲು ಶಿವಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ಅರಿ (ಹಾವು)
 SAZĀ PĒĒĀĒĒĒ »ĀĀ-UKĀ »rZĀUĀ

CḡzēēĒ-ĀAZĒ PĒ ZĒā EPĒĒqḡḡ |
 °jĀĀVĀVṡ Jḡḡḡā °ĒĒVĀV |
 EPēēē «ṡḡḡ EPĒĒ PḡUḡā āĀVZĀUĀ |
 zḡPĒĒēVĀZĀ °Ēē.ḡĒĒVĀ”⁵

- 2 °Ā. PĀ ṡḡĀUḡā ṡḡ. qā. āĒVĀDĀĒĒ ḡāĀĀ-ē (ṡ.Ā. 1, ṡḡ47, ṡĀĀ 55)
- 3 °Ā. PĀ ṡḡĀUḡā ṡḡ. qā. āĒVĀDĀĒĒ ḡāĀĀ-ē (ṡ.Ā. 1, ṡḡ48, ṡĀĀ 55)
- 4 °Ā. PĀ ṡḡĀUḡā ṡḡ. qā. āĒVĀDĀĒĒ ḡāĀĀ-ē (ṡ.Ā. 1, ṡḡ53, ṡĀĀ 56)
- 5 °Ā. PĀ ṡḡĀUḡā ṡḡ. qā. āĒVĀDĀĒĒ ḡāĀĀ-ē (ṡ.Ā. 1, ṡḡ60, ṡĀĀ 57)

ಛತ್ರ ಪ್ರವಾಸಿಣಿ 2018-19 ರಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೊಳಿಸಿದ «ವಿಜಯ ಜಯಂತಿ» (ಪ್ರವಾಸಿಣಿ) ಎಂಬ ಕವಿತೆ
 CgZkq0-AAZA EKEAQPA CZAJgkqA OKEAVAV OVAU EZEAB EKEARZA «ಛತ್ರ ಪ್ರವಾಸಿಣಿ» ಎಂಬ
 ಚಿತ್ರವಿಷಯಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ. ZKEAZP EAVAV V-A- RPAIA YAVEA A»A JAZA SAZkqgA
 AAVAEAQVkgA AU V-A VER AUKAZA DZA CEAOVA PAV YATA »A E AQA A 2A PQA R DVEEAB
 PKEAQQA AgZAZA YAVEEAB dj AIAVAVE JgkqA OAA PkZkqJ A fA AQA ZUVA AIAVAVE DZkqE
 ಕಲ್ಪಯ್ಯನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಸರ್ಪವೆ ಸಾಯಲು ಕಲ್ಪಯ್ಯನು ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿಷವೇ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು ಜೀವ ಹಿಂಸೆ
 ಮಾಡುವಷ್ಟು ದೇಹ ವಿಷವಾಗಿದೆಯೆ ಶಿವಶರಣರ ಪಾದ ಅಗ್ರವಾಸಿಣಿ ಪ್ರವಾಸಿಣಿ EKEAZP EAVAV C/2kqE
 OKEA-AVA, D YATA AUA G/2A JAZA PR EAXEP E AQPA,

“ಜೀವ ಹಿಂಸೆಗಳ ಮಾಡುವದಷ್ಟು ದಿನದಲ್ಲಿ |
 AAEAEAZA ZAA AIAI C |
 2A kqkqgA YAZA AAGRAVAIA |
 VPA O J AIAA -AU PR AO”⁶

“PR A-Aj zEA PEA Rj AQ AUA |
 A OKEAVAV ZkqA |
 PPA CAZA wZkqgP E AQPA |
 EKA VA «YkqA VAZA”⁷

ಪ್ರವಾಸಿಣಿ ಎಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ 2018-19 ರಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೊಳಿಸಿದ «ವಿಜಯ ಜಯಂತಿ»
 EKA ZkqA. EAB 2A AAIAP E SGA AQPA EAVAV A SPA PAV C OAZA J -VA. A VgkqZA AA E
 «YkqE A PPAIAEAB PKEAQARZkqA. »AU PPAIAE 2A EAB EKEAQAV »UVA 2A EA A AIAI E DO-AZA
 2A EKEAQEP A,

AdUEA YATA EAVAZA Pj zAA |
 RYPA QkqZ A C |
 AdEPkAIA AKA A AAE; ZA
 Cd2gkqkqE; zEA”⁸

ಹಾವಿನಹಾಳ ಕಲ್ಪಯ್ಯನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸತ್ತ ಹಾವನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದ ಪವಾಡ, ಕಲ್ಪನಾಥನನ್ನು ಅಗಲಿರಲಾರದಷ್ಟು
 DO EZEPA MAZEIA ACAIA E AER SAcZ E

ಛತ್ರ 2: E O PkAIAA dEj Uf E kqgA PkAIAEAB « AU P AV OVAVAIE

AEAR PAAGUkAZA «YkqA |
 EACZEA PR zAA |
 AC P AOAIA kqgA PkAIAEA |
 AC P PAV kqkqE”⁹

ಛತ್ರ 2018-19 ರಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೊಳಿಸಿದ «ವಿಜಯ ಜಯಂತಿ» (ಪ್ರವಾಸಿಣಿ) ಎಂಬ ಕವಿತೆ
 E/2A kqkqE PkAIAEAB PAV A E JEAVAV 2A PkVgA H gkqE SAZkqA EgAVAV E kqPj AIBAS «YkqA
 AAEIAI E AEP A (EA-A) A UA D YCgE PA RUVUE dEPPEgAVVE E Zj AZA PA VEAZA E kqPj EZA AAEUE
 MVAIAZkqE AZA UEA/1 A AUEEAB PkqZA EA E O gkqkqA EA UMEBWPKEAQ J AIAAZkqE O A
 JEPA PPAIAA kqkqE E kqPj AIA AUEEAB EKEAR, CA UMEAB JWPKEAQ J UE OKEAVAV «? CA UMEAB
 EUE PKEQA JEPA DU A E kqPj AIA AUEA,

- 6 O A. PA AUVA A. qA. AAVAdAIA gAA A E (A. 1, Y67, YAI 68)
- 7 O A. PA AUVA A. qA. AAVAdAIA gAA A E (A. 1, Y69, YAI 58)
- 8 O A. PA AUVA A. qA. AAVAdAIA gAA A E (A. 1, Y73, YAI 59)
- 9 O A. PA AUVA A. qA. AAVAdAIA gAA A E (A. 2, Y12, YAI 60)

“o b h h e e p a v a p j a i a a e p e e z a |
 e b p j e p e a r e b m a v a |
 v b a v a e z e a e z a p g e a a i e v q a |
 1 j a i a s e j u e p q u a ”¹⁰

JAZA °AV/2, ±h h e e p j ±AEPa °AVAU Cz b h a °APM/EAB MAIAY P g e a a i e v a u e °A Q °A, EZA
 Ez h e a e t j u e p q u a JAZAV j 1 z A U P P A I A E A V E B °A E U E M A I A A P E A Z A C ° A U M E A B °A E U E P b z e a i n e a .
 PAVAU E E A V A Z A ° e , °A E A I A ° e D ° A Z A ° A i a g e A B P h z a ° A V e ° A V U E H I ° A A A q A V A S a B J A Z A P P A I A A
 ° A V A U D E A - A U E

“2 a e h h t g a ° A V ° P A - A Z A e B |
 ° P z A S V A I A ° j A i B A V A |
 ° k U M A U B ° U M A S A I A ° z h e e B |
 ° P A I A Z E P P A O U M E A V A ”¹¹

2 a e h h t g a ° A V ° E A P A A I N G e e B ° P z A S V A I A ° j A i A A z A . M A Z A ° A V e ° A E A ° k U M A
 U B ° U M E A B S A I A ° z h e e B P P A O P K A I A A ° K ° e J A Z E A . E A v b h P P A I A E A ,

“o b h e a y e e a i a a i a r y b r a p e m e |
 ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಸಂತೋಷದೊಳಗೆ |
 U A G A ° A U A Z h r A U A ° A r z b e ° e A e |
 J g r ° e ° A 2 a e h h u a ”¹²

J E A V A U ° A A Z A ° A z a ,

“o A U A d A U P A Z A Z D E U M E M E ° A A q A V A
 ° A A U M A V P A ° A E A ° A A n 0 |
 W A U M A 2 a e h h a w e C A U E E ° A V E A ° A |
 » A U z e 2 a j P V ° A z a ”¹³

° A U A d A U P A Z A Z D E U M E A B ° A A q A ° A P A Z A V E B Z A ° U E ° A V / 2 , ° A U A y e e u e ° A P A V z I ° A G E A B v b p A
 ° A V A V A E E D Z A ° A A q P E U P P E A Q A ° A G A v b p A S G A ° A U A Z A j A i A ° e « y b a 1 A S P I E A S A ° K M E ° A G A
 v b h A V A E E S G h E P I E R P E A Q A ° A I A V E A Q A V A U P G A I A P h U E S G A V A G E C ° e a ° A A U M E A B ° A I A R ° A G E A B
 V A A ° P E A Q A P P A I A E A Z A ° A I A A S M A I A ° A ° A I A E A B P I n 0 J w P P E A P A ° P A A I A Z P e « y b a 1 A S P E ° A U E E S A Z A
 D P R E Q P E A B ° A A I A V A E P R E A Y U P E A Q A P P A I A E A Z A ° A A R P E ° A A n 0 A U V E ° U A ± A ° A I A Z A P R E Q P E A B
 ° E e q e z a ° A Q z M A . » r z a » r A I A S ° A z e 2 a e h h t g a ° A A q P A V A Q U A T A ° E ° P A A V ° J A Z A ° A I A V A , D U A

“e a w s A z b a ° A E A I A ° A S P E V E B |
 j A w A I A E P E S ° A z e |
 S A w A I A V P h y v P P h y « Z A j U e |
 ° A A w ° e A V A V E P A Z A ”¹⁴

« y b a z a e p a e a B F j A w C E I S ° A z e J A Z A ,

“V A z M A ° A A I A ° A A V A X A I A E A V P |
 ° A z A P R E A ° A V A U z P |
 Z A z A z A ° A z A « y b a ° A E A I A ° z A ° A |
 S A Z A ° A A I ° A P R E Q V A E A ”¹⁵

10 ° A . P A ° A A U M A ° A . q A . ° A E V A d A I A g A ° A A ° E (J . A . 2 , Y A 29 , Y A I 64)
 11 ° A . P A ° A A U M A ° A . q A . ° A E V A d A I A g A ° A A ° E (J . A . 2 , Y A 33 , Y A I 65)
 12 ° A . P A ° A A U M A ° A . q A . ° A E V A d A I A g A ° A A ° E (J . A . 2 , Y A 35 , Y A I 65)
 13 ° A . P A ° A A U M A ° A . q A . ° A E V A d A I A g A ° A A ° E (J . A . 2 , Y A 36 , Y A I 65)
 14 ° A . P A ° A A U M A ° A . q A . ° A E V A d A I A g A ° A A ° E (J . A . 2 , Y A 43 , Y A I 67)

JĒĀ CẰĒ ĐĒ ĞĀĐĀV ĞᵛġĀ ĐĒĒVĀĒ »ÁÚĒ ĐĐĀĪĒĒĀ ZÁ¹ ᵃĀĀVᵃ «ḂḂĀ ᵃASĐĤĀ ĒġĀᵃ ᵃ
 ᵃĀZĀ-ವಿವಾದಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆಯಿತೆಂದರೆ ಸಿಂಬಕುಳು ವಿಪ್ಲವದ ನಾವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ನೀವು
 CEĒĒĒĒĒ, ᵃĒ-ĀĪġĀ ĐĀZĀ ᵃĒ/ᵃ dj ᵃĀ ᵃASĐĤĀĒ ĐĀġĀ ĐĐĀĪĒĒĀ ZÁ¹ ᵃĒ-ᵃĒĒĒ Ā ĒĀĪĀ ĐĒĒ
 ᵃḂġĤ ĐĀᵃᵃᵃ ᵃĒ-ĀĪġĀ ᵃĀᵃ »ÁÚĒ Ēᵃj ᵃĀ ĐġĀ ᵃĀZĀ «ᵃĀZĶĀ ĒġĒĐĀ

ᵃĀ-ĀSġĤĀ ᵃĒ/ᵃ SŪĤĀ-ĒġĀ ĒĐĒĒ |
 ĒĀ-ĀSŪĤĀ ᵃĀZĶĀ |
 ŪĀ-Āwᵃ ᵃĀZĒĀ, ĒĒĒĒ ᵃĀ±ĀĒĒĒ |
 ᵃĀ-ĀĒĒĒᵃ ᵃĀ ĐĒĒĒĒ¹⁶

ĐĀZĒĒVĀĐ ĒĐĒ ᵃĒĒĒ ᵃĒZĶĀ ᵃĀZĶĀ, ŪĀĪwᵃ ᵃĀVᵃ±Ā, ĐĒĒ ĒZĒVĒĒ ᵃĀᵃ Ēᵃj VĀVĀ
 »ĀĒĒĒ ĐĀZĀ ĐĐĀĪĒĒĒĀ ZÁ¹ ĒĒZĀŪĀ ᵃĀĐĒ-ŪĒĒĒ SĀZĀ ᵃĀĒR ᵃwᵃ» ĒĒĒĒĒĒĒĒ ᵃĒ/ᵃ, ᵃĒ
 ĐĒĒ, ᵃĀ ᵃĒĒ ᵃĀZĀ ĐĒĒĒĒĒ ĶĤĒĒĒ zḂĒĒĒ ĒĒĒĒĒĒĒ ᵃĒĒĒĒ vḂġ, ᵃĀĒĒĒ (ĐĒĒ) ᵃĒĒ ᵃĒZĀ
 ĒĒ. ĒZĒĒ ĒĒĒZĀ ĒĒĒĒĒĒĒĒ vĒĒ ZÁĀĪĒ ᵃĀĐĒĒĒ ĐĒĒĒ ᵃĒZĀ ĐĀZĀŪĀ ᵃASĐĤĀ vĒĒĒ ᵃĀVĀ
 ḂĒĒ ĐĐĀĪĒĒĒĒĒĒ ᵃĒĒĒĒĒ ᵃĀZĶĀ ᵃĀZĶĀ. ĐĀĒĒĒĒ,

ᵃĒĒ ĒĒ ᵃḂĒ ZÁĀĪġĀ ĐġĀĀŪ |
 ĒŪ ᵃĒĒĒ ᵃĀĒR |
 ĐĒ ᵃĒĒĒᵃ ᵃASᵃĒZĒĒ |
 WĒVĒ ĐZĒĒ ᵃĀĀZĒ¹⁷

ᵃĀ-ĒḂĒĒ ᵃĒĒĒĒ đŪĒĐĒ ᵃVĀ? ᵃĒ/ᵃ ĐĀZĀ ĒĒĒĒĒĒĒĒ ZÁ¹ ᵃĒĒ ᵃĒZĒĒĒ. ĐĀĒ ᵃASĐĒ ᵃĒĒ
 VĀᵃĐĒ-ŪĒĒ ᵃĀVĀ ᵃĀVĀĒĒĒĒ ZÁĀĪĒ SĀĒZĒĒ. ĐĀĒ ĒĒ ĒĒZĀ WĀ ĒĒĒĒĒ «ᵃj zḂĒĒ. ĒĒĒ «ḂḂĒ
 »ĀĒĒĒ ᵃV ᵃĀĒĒĒĒ ᵃĒ/ᵃ ĒĒZĀ ᵃĀVĒĒĒĒ ĐZĒĒ. ĒZĒĒZḂĒ

ᵃĒ/ᵃ ĒĒZĀ ᵃĀVĒĒĒĒĒ ĒĒ ĒĒĐĒ |
 ĒĀᵃ ᵃĀZĶĀ ᵃĀĒĒĒ |
 ĒĀ ᵃĒ SḂZĒ ᵃĒĒ ᵃĀĒĒ ĒĒĒĒĒ |
 ĐĀ ᵃĒ ᵃĒĒZĶĀĒ¹⁸

ᵃĀZĀ-ḂḂĒ

ᵃĀĒĒ ᵃĒĒĒĒ ᵃĀĒĒ ᵃĀĒ |
 ḂĒĒĒ ᵃĒĒĒĒĒĒᵃĒZĒ |
 »ĀĒĒĒĒĒ ĒĒĒĒ, ᵃĒĒĒ |
 zḂĒ ᵃj ᵃĒZĒ ĒĒĒĒĒ¹⁹

»ÁÚĒ ĐĐĀĪĒĒĒĒ ZÁĀĪĒ »ḂḂĒ dj ᵃĀĒVᵃ ĒĒĒĒĒĒĒ ᵃĒĒĒĒĒ ᵃĒĒĒĒĒ. ĐĒĒ-ŪĒĒĒĒ
 ĒĒĒĒĒĒ ᵃĒ ĒĒ ᵃĒĒĒĒĒ SḂZĒĒĒḂ vĒĒ ᵃḂĒĒĒ ĐĒĒĒ, ᵃĒ ĒĒ ĶĒĒ-ŪĒĒZĀ ᵃĒĒ ᵃĒĒ ĒĒ.
 ĒĒĒĒ «ḂḂĒ ĐVĒĒ» ᵃZĒ »Āᵃ ᵃj zḂĒĒ. ᵃĀ-ĒĒĒĒĒĒ ᵃĒĒVᵃ ᵃĒĒVᵃ ᵃĒĒĒĒZĀ ZĀZĒ ᵃĀ-ĒĒĒ
 ᵃĒĒĒĒĒĒ ᵃĒĒ ᵃĒĒĒ ᵃĒĒĒĒ,

ᵃj ᵃĒĒĒ ᵃĒĒĒĒĒĒ |
 ḂĒĒĒ ᵃĒĒĒ ᵃĒĒĒĒĒ |
 ᵃĒĒĒĒ ᵃĒĒĒĒĒĒĒ²⁰

15 ᵃ. ĐĀ ᵃĒVĒĒĒ ᵃ. ḂĒ. ᵃĒ. ᵃĒĒĒĒĒĒ ḂĒĒĒĒĒ (ᵃ. 2, ḂḂ44, ḂĒ 67)

16 ᵃ. ĐĀ ᵃĒVĒĒĒ ᵃ. ḂĒ. ᵃĒ. ᵃĒĒĒĒĒĒ ḂĒĒĒĒĒ (ᵃ. 2, ḂḂ61, ḂĒ 70)

17 ᵃ. ĐĀ ᵃĒVĒĒĒ ᵃ. ḂĒ. ᵃĒ. ᵃĒĒĒĒĒĒ ḂĒĒĒĒĒ (ᵃ. 2, ḂḂ67, ḂĒ 71)

18 ᵃ. ĐĀ ᵃĒVĒĒĒ ᵃ. ḂĒ. ᵃĒ. ᵃĒĒĒĒĒĒ ḂĒĒĒĒĒ (ᵃ. 2, ḂḂ74, ḂĒ 72)

19 ᵃ. ĐĀ ᵃĒVĒĒĒ ᵃ. ḂĒ. ᵃĒ. ᵃĒĒĒĒĒĒ ḂĒĒĒĒĒ (ᵃ. 2, ḂḂ80, ḂĒ 73)

20 ᵃ. ĐĀ ᵃĒVĒĒĒ ᵃ. ḂĒ. ᵃĒ. ᵃĒĒĒĒĒĒ ḂĒĒĒĒĒ (ᵃ. 2, ḂḂ84, ḂĒ 73)

«ZÁgà w½ ÆªÁVÉ ò Æ½ZÉÁ. DUÁ PÁ%ÁUÉÁ ±hñt PPAIÁÆÁ avñCÁZÁ PÁ%Á JAZÉÁVÁÓ »AZÉ ´´Pñgá PKEqá , Æt´1 zÁ PKEPÁ JAZÁ VÉÁ ÿJ ZÁIÁZÁ eÉVÉÚÉ ò hñt hñt gÉqÉÉ , Æt´1 ¢ÁR´´ÁUPPEVÁJÁZPñgá PKEIÁÉÁ ò Æ½Á ÁgÁ©P zÁ PÁ%ÁUÉÁ «ÿhñt ÁÁRgñgá , P ÁÁRZP ò Æ½ZÁ ¢ÉZP PKE ©ª´´ÁZñgá ÉZÁ.

UÉSEñgá ÿÁgZP ò ©ª´´ÁZñgá ÉÁ UÁgá °ÁUÁ dÁUP Áj UÉ ÿhñt ZÁ ÆªÁIÁÉÁ ¢ÁÁR, «ÁPÁ ÿhñt ZP ÉÁB SÁRÁIÁ°é VÁÁ©PPEÁqÁ Sgñwñgá «ÿhñt D ÿhñt ZP ÉÁB Czá JAdªÁZÁ ©ÁÇÁIÁ°é ZP ÉZñgá. Ezñgá ÿJ uÁªÁÁV «ÿhñt ¢ÁÉUÁR ò ´´ÁQ ò hñt Gj ÁIÁ´ÁgÁ©P VÁ. DUÁ ±hñt ¢UÉ «ÿhñt VÁªÁ ¢ÁÁRzÁ VÁ ÆZÁ ´´ÁZñgá ÉÁ ÿÁZUñZUÉ «ÿhñt ÿhñt ZP ÉÁB Czá JAdªÁZÁ ©ÁÇÁIÁ°é ZP ÉZñgá. Ezñgá ´´DU-ÁAZÁ JgVzñgá. DUÁ ÿJ ´´UÁIÁÁ ±ÁAVP Á-ÁVÁ.

ಇಷ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಬಾಚರಸನ ಕಥೆಯನ್ನು ಶುನಕ «ÿhñt UÉ ò Æ½, ZPSEñgá ÉÁ PKEIÁÉÁ ¢ÁÁVÁÓ «ÁgÁ´´ÉZÉÁ CªÁVÁgZÁ PKEIÁÉÁB w½1VÁ. PÁ%ÁUÉÁ Pñ ZªÁ hñt gÉqÉÉ (PPEIÁÁ) ¢ÁÁVÉÁqÁªZÉÁB PÁqÁ «ÿhñt ÉÁªÁ PPAIÁÆÁ SUE VÁÆÁ w½ÇZPÁ ÉÁªÁ ÿÉÁVÉÁ ÉPÁÁ ±SY ò ÁÁIÁÁ-ÁVÁ JAZÁ VñÉªÁÁVÁÓ D ÿÁIÁ°é PPAIÁÆÁ ¢ÁÁVÁÓ PÁ%ÁUÉÁ JZÁj UÉ ¢ªª´´ ò ÉZñgá. «ÿhñt GzñUñCÁZÁ GvñfvñP ÁZÁ PÁ%ÁUÉÁ VÉÁ ÿhñt ò ´´UÁIÁÉÁB Cªé ÉÉñÉZÁ , P ÁÁRZP ò Æ½Á ÁgÁ©P zÉÁ. ¢ÁÁVñgá ÉÁB C½ZÁ ¢VñÉÁB SZP ´´PPEÁqÁ VÉÁ «ZUñZÁZÁ ÇAZñgá VÉÁªÁÉÁ-ಧನವನ್ನು ಗುರುವಿಗಾಗಿಯೇ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಸುಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯ ಸೇವೆ ನಿರತನಾಗಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಇದ್ದ.

“EgñÁ ò UñPÁ ¢ZÉÁUñÉ ÆÁZÉñÁªª |
 UÁgÁ«ÉÁ ZÁÉPÉ VÉUÉ |
 UÁgÁ«ÉÁÉÁIÁ ¢ÁÁgUÁgÁ ÿÁªÁIÁªª |
 ¢gñVÉÁ UÁtªÁ ÉÉÁ´´É”²⁶

EgñÁ-ಹಗಲು ನಿರ್ದೆ ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನದೆ ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುವಿನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರದವನಾಗಿದ್ದ. ಇಂತಹ ಘನಮಹಿಮನಾದ ಶಿಷ್ಯನ ಉಪಚಾರದೊಂದಿಗೆ ನಾವು ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿದ್ದೆವು. ಒಮ್ಮೆ ಮಹಾನಗರದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತ ÿhñtªª-ÁAZÁ ©PÁIÁÉÁB ÿhñtªª´´ÁPÁZÁ SÁIÁ1, ÿhñtªªZÁIÁ ¢ÁÁÉUÉ SÁZPÁ D ÿhñt ÉPÁÉÁB PÁqÁ 2gñÁV kರಗಳ ಮುಗಿದು ಸಾರಿತು. ಪುಣ್ಯವು ಮುನಿಯ ಕಾಯುತ ಭವ ಹರಿಯಿತು ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ನಾನು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ PÉ.Éª-ÁAZÁ Æ ÉªÁZP ÉÁB ¢ÁÁR, ¢ÉÁ SÁIÁPÁIÁÉÁB ÿhñtªª´´PPEÁ JAZÁ ò Æ½ZÉ ÉÁVñgá CªÁZÁ »ÁÇgñÁVÁÓ D ÿhñt ZP ÉÁB PñPññPÉ VÁZÁ ¢ÁÁÉñÉPÉ ÉZÁ ò ÉªÁ´´ÁIÁ eÁWÁIÁZÁ JAZÁ ¢ÁÁÉñÉPÉ PÁªªª ¢ÁÁÉñªAZÁ ಯೋಚಿಸಿ. ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಕರೆದು ಪುರದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿ ಹೊರಗಡೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರಾಣಿಯನುಬಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾ ಎನ್ನಲು ಶಿಷ್ಯ ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆ ಪಾಲಿಸಲು ಊರ ಹೊರ ಬಳಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಊರ ಹೊರಗೆ ÉÁ-ÁÁIÁ ±J ÁgP ÇAZÁ PÁqÉÁ JÉÁª ÉÁ.

ಶಿಷ್ಯ ಸ್ನಾನ. ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿರ್ದೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ನಿರ್ದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ¢ÁÁÁñÉÁ-ÁÁIÁ ±J ÁgZP ò ÿÁÁIÁªª ÉÁB SÁIÁ ÁO ±ñZÁIÁ ¢ÁÁÉUÉ SÁZPÁ »UÁVÁ SÁZÉÉÁB PÁqÁ ÿhñtªª,

“ºÁUÉ SÁZñgá JÉB ´´ÁUñZÁ 2ª ÉAZÁ |
 DUñÉ ±hñtÁ ÉÁª |
 ´´ÁUñC VÉÁÿZñgá -ÁAZÁªª |
 ÁIÉÁV ÿÁ´´ÉÁV ´´PñÁV”²⁷

±hñt ¢UÉ JgVzñgá. ´´ÁUÉÉ ÇqñUÉ Pñ ÿhñt ÉÁB ¢ÁÁV1 ÉªÁZÁ UñÉÁB VÁZÁ Cªñgá ¢ÁÁÁZÉ Sr1 PÉUñÉÁB ¢ÁÁVZÁ ¢ÁÁVÁ. D ÿhñtªª ¢ÁÁRzÁ ÉªÁZP ÉÁB ´´ÁPñ´´1 «ÁPÁ ÿhñt ZP ÉÁB ÿPÉÁVÁ ¢ªª, ÿhñtªª ´´ಕರ್ತೃರಾದರು ಒಲಿದು ಬಂದರೆಯೆಂದಿರಿಸಿ ಎಂದು ಸಂತೋಷಗೊಂಡಳು.

26 ºÁ. Pñ ÿÁÁUñª ÿ. ÇÁ. ¢ÁÁÉVÁªÇÁIÁ gñªÁ´´É (ÿ. 3, ÿª91, ÿÁI 93)
 27 ºÁ. Pñ ÿÁÁUñª ÿ. ÇÁ. ¢ÁÁÉVÁªÇÁIÁ gñªÁ´´É (ÿ. 3, ÿª105, ÿÁI 96)

UAAZAPhVUE, vAEEA AEAEUUEEAZA «AIAA AIAAZE EAGEZA EUAEA vA EAIA AEA E gAAAZA EA YECBEEA@AAANZA
 ಅಚ್ಚರಿ. ಈ ಮುಖೇನ ಸಾಮಾನ್ಯನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ಮಾನ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಕನಕ ಸಾಬೀತು ಮಾಡುವುದು ಬಹಳ ವಿಶೇಷ.

«A AIAAZA AAGEZA 2AIAAZAPE MtVZA PAnUE, OAEA AIAAZUE PA; AIAAEAE EA JAZA "UEEA AZA PAgEZA
 ಹಾಲಿಗೆ ಕುರಿಯ ಹಾಲಂತರವೇ” ಎಂಬ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ತರುವಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಗೋವು ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಹಾಗೆಯೇ ಕುರುಬನಿಗೆ
 ಕುರಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಗೋವಿನೊಟ್ಟಿಗೆ ಕುರಿ ತರುವ ಕನಕರೂ dEAAUAZA CJ AIA AZA PE@A AIAAQAAWGA@ANZAPE AOE DZAgE
 PRAEPA AJ - ಹರರಲ್ಲಿ ಭೇದವೇನಿರುವುದಿಲ್ಲ ತಾನು ವೈಷ್ಯವ ಪರಂಪರೆ ಸೇರಿ ಹರಿಭಕ್ತನಾದರೂ ತನ್ನ ಮೂಲ
 YAgAA YAgEAEAEAEAB AAgEAEAA AAKC @E AIAAVAO VAEAEAB PAnOAOPEAEVZE EA VAEAB AJ "AOU AgAZA e AJ AIA EEEAEAAZE
 OEA VgA J EAAVAABE. CAVEAEAA gAAAZAE EA ZAJ VEAA @AE "AAEQAE YACF 1 "AOU "AAZA AgAAgAC" AIAAVAO "2A
 AIA AZEA AEAA ZAgUE AJ AIA ZEEA "AAOAEAPE AJ AgAPEPA AgAA.." JAS AIAVAUAVA SgAAVABE CAZAgE. PRAEPAEA
 AJ - AgAA e "EAZA t AIAAKC @E OAUAV PRAEPA VAA "A ZEAgAAAEAV A@AABE. 2A "APAU "VAAmAPA tO'
 ಇನ್ನೊಂದು ದೈವದ ಹೆಸರು ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಬಾರದೆಂದು ಕಿವಿಗೆ ಗಂಟೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯುಳು ಮಹಾಶಿವಭಕ್ತ. ಪು.ತಿ.ನ
 CAgAA AJ "APAA OAUAV AgAEAEAB J @E AAV AAKC @E OAUAEAA AIA "IAAAAgAE, DZAgE PRAEPAEA OzAIAAO
 S OAAZEAgAA F OzAIAAO @C CAgE EAva AIE @AIAVA PA AgA AEx AzA AUAWGA @E EEEAE.

«A EAGEZA EUAEAEAB PAJ VAA AgAEACUE - OAVU UAgAAQAPPE - OAZAV, OA APE - SPA, PEAEV EU - PAUE Aj AIAAE EA
 JAZA OEA PE PEAgAAVZE. AgAEAC, UAgAAQ, OA A, PEAEV EUVA AEA @A OAEAB YAA CUE ZAgE OAVU OAZAV, SPA,
 PAUE PEVAUAO AEAAB YAA CUA VABE. F J A E PAgtPAAVAA EAGEZA EU «AUE PEAgAA A YAA OAEAA AEAAB
 EEAEArZAgE ZA AgE SgAAgA, AVEZAgE YAA CUA VAV - EAGEZA EUAEAV RAQEAEAA RqA EwA AAgE J A VAVZE. K
 ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಕನಿಷ್ಠ ಜನರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲವೇ? ಮೋಕ್ಷವಿರಕೂಡವೇ? ಎಂಬ ಸಂಕಟವನ್ನು ದಾಸರು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ
 JAZA VAVZE. EAGEZA EU «AIAEAAB PAJ VAA "AVAA AEAEA SgAAgA EA PAUEU EEAQE, ZEAgAAgA EA
 "EA EwAAgE AAEAPE EAEAZA" JAZA "AtAwAAJ UE, gEAEVUE YAAg OEtZA "A - AUE VAAVAO AEA,
 "AAVEZEUZA "VEAAQV PAEAZA «@AIA PA ZEA VAEAB @E C 1/2 A YAA AAZAJ 1 A @AA EEA dUA AJ AEA
 J @AgC AAE OEA EAE EAEABA SYAAVAZA VAE O PAZA - AA O AIA AIA AZAEAAVUE AJ ZEAgE EA" JAZA
 VAEAB YAA CUA AEAAB JwB rAIAAVABE. E e VAA AIAAZAA APE DVAA + AgA - DVAA @A EA AAE r A AAZA,
 ದೂರಕಿರುವುದು ರಾಗಿಯ ಪಾತ್ರ ಪೋಷಣೆಯ ಉದ್ದೇಶ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ "ಬಲ್ಲಿದರು ಬಡವರುಗಳೆನಿಸಿ J @gA EA gAQ @A E
 AZO AEA @E VA EAEV." JAZA OEA VAA A YAJ AIA E EA ZAEAB PAT S OAAZAVZE.

EAGEZA EU AIAVAA «AIAAgA AUAZA AIAAZA AAgEAAVAVOEA AUAVABE EAVAgA "YAgAA ZAEAEZAE 1/2 SgEA
 E AJ gA "gEAEAEVAUAgAA VAAVAA » j ZAA Qj ZEA @AgA ಪಾರುಷವರಿಯಬಹುದನ್ನು” ಎಂದು ರಾಮ ಸೆರೆಯಲಿಡಲು
 ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಮ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ನಡೆಯುವ ಸಿದ್ಧತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನರದಲೆಗನ
 ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಿದ್ಧತೆಗಳೂ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಮುಂದೆ ರಾಜಮರ್ಯಾದೆ EAE nUE PEAAZA
 AEAZA e EAGEZA EUAEA AIAEAUE YAgEAAANZAgA AVEZAEAA F OAVAZA AEA PAT 1 UAVABE.

EgEA AZA AIAAIA AIAVAIA @A gAAEA «A EAGEZA EUAgA AVAAJ AO @A, "gAAAE EEA EA A A C AIA O
 2A EA ZA A A PHE A VEEA A AEA PA V OGA EAZA ZEA ZA AZA AgAA SAZAgAA EEA ZA AgAA gAA AEE EA O UPE" EAGEZA EUAEA
 AIA AVAA WAE APNUAZUE W 1/2 A A EA CPE AIA A Ot A VZE. DUA gAAEA VAE EA t O A A AEA OEA VZE "AAEA A
 Aa A AUA CA ZAA O AEA EAgEw 1/2 ZA CEAE - A 1 YEA " AIA AUA OEA VAE. EAGEZA EUAEA
 AIA » EEA AEAAB UEVA AIA A WE A A 1 ZAgE, "AgA OEA A AEA EAGEZA EU A AgA «A." JAZA ZEA EA AZA EA
 A A A VABE. EAgAZAgA "EAGEZA EU AIA A A OEA S OVA S O AIAVA EgEUA V A @A PA AWUEgA @E «A PAgAV
 PA C ZEA". JEA @A, PA; @AA A AIA "J @E EA AZA EA Z O F VEEA S O AEA O A AIA @E JEA VABE. » AUE
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಭೂಸುರರು, ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೇ ನರದಲೆಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಿಸುವುದೇ ಕನಕನ ಕನಕಪ್ರತಿಭೆ.

KaviRajaMarga Krutiyalli Kavyamimamseya Parikalpane

-Suresh BheemanaBeedu & Dr.P.M.Gangadharaiiah

Pkḡād^aāUḡ PḡVāiā° ēPā°kḡāā^aāAA^a ,āiā Ńj PḡEē

- ḡḡā±i ©āāEḡPāQā

ḡā±EāZēAyō,

r.«.UāAQMāPEḡqā CzāiāEā «'āUā vāāPḡEḡā «.«, vāāPḡEḡā.

-qā. ! .JA.UūUāZḡāiā

ḡPāiāPā ŃāZāāPḡā/ āāUḡZēḡPḡā

r.«.UāAQMāPEḡqā CzāiāEā «'āUā vāāPḡEḡā «.«, vāāPḡEḡā.

Pā°kḡāā^aāAA^a ēJAZḡEā?

Pk^aāvāU Pā°kḡā^aā AA^aā ©PḡUMā, Pā°ā ḡEāZUMā Pā°kḡā^aā ēC°APāGā jāw, ḡāḡ zēāēZā āZPāUkā^a āEā āāVāZā «PāiāUkūE^a ASaCḡzā ±ā1ḡāiā «āZēiāiā Pā°kḡāā^aāAA^a ē āāā^aāAA^a ēJAZḡEā «āā±ḡJAZkḡ. ḡāḡ vāzPē «-JAZḡEā ZēāV^a āā±i- JAZḡEā wāqā CxPā GdāU JAZkḡ. «āā±ḡJASāZPē DAUḡāPāiā°ē QmPī JAZā PḡVāiāVāḡEā Ezā āāEāi^a āāPāiā QmPīEā^a iāZā āPmPāVzē

«āāā^aāAA^a ēJAS ŃEzPēāB °Zāiā ŃZāḡUḡEā1zPēā 10Eā ±āPāEēZā ḡāD±ḡRgā FvEā PḡVāiā °ēḡā Pā°kḡāā^aāAA^a ē EzēāB Fvā ḡāvā «ZāJAZK E PḡḡzāEē 12Eā ±āPāEēZā ḡāiāPā Vēā PḡVāiāEāB ḡāvā «āāā^aāAA^a ēJAZā PḡḡzāEē ḡāḡā ḡāā°ā Zār, āāāEā DEāZPēḡEā PāVpā āāāā, ḡāD±ḡRgā āāvāU C°EPāUāḡā ḡāḡāiā Pā°kḡāā^aāAA^a ḡE Dc ŃāḡāPḡAVZāḡEā Zēāḡdāiā 2Eā EāUPḡā GzāiāāCvā Pk^a Pā°ā āāZPā^a āāwḡāā- āḡā āāVāZPḡā PEḡqā Pā°kḡāā^aāAA^a PḡVāZāḡEā

Pkḡād^aāUḡPāGā^adāVāiāE Pā°ā «āāā^aāAA^a PēE?

'Pkḡād^aāUḡ' PEḡqāā^a ēZēP°- āPḡPā UāXpāVzē Ezā °MUEḡḡPē ḡZēEāiāVḡā^a UāXpāVzā, ḡāḡ zēā C°APāGāUā, āPēE^aUā ēZēZā āZā Pā°kḡāā^aāAA^a ,āiā Ńj PḡUḡEāB «āāḡḡāVzē F ŃPḡUḡEḡEē Vē°PpāV ZēāḡzāUā āāUḡPāGā^adāVāiāE Pā°kḡāā^aāAA^a PāḡEā JASāZḡā PḡVāiāEāB ŃPāiāS°āZā. ḡāḡ Pā°kḡāā^aāAA^a ,āiā Ńj PḡUḡā āāUḡPāGā^aUē āiāā^a jāw ḡEāā°āḡā^a ē āāvāU CāUḡEāB Dvā PḡUḡā^a ē āiāā^a jāw CxḡḡzāEē JASāZēāB F āāāCēāVē ZēāḡwāiāS°āZāVzē

Pkḡād^aāUḡzPē ēPā°kḡāā^aāAA^a ,āiā Ńj PḡUḡāZāḡā zē, UāT-zēEāPā^a1ZāVvāUāŃj PḡEē

Pkḡād^aāUḡ PḡVāiā zārāiā Pā°āZēā^a āāvāU ḡāā°Eā Pā°āPāGāUāZā ḡEāā^a vPāVZḡE Pā°kḡāā^aāAA^a ,āiā°ē VēāZā Dzā bāŃā āāVr^aḡāāZā āāPē F PḡVāiāā 3 Ńj ZēāZēEāVāVēāVāZā^a āZēPēEāiāZā, zēEāPā-zēEāPāEā ātōEā^atōāiā. EzḡPē Pā°kḡEāPāUḡā āāvāU CāUḡUē Ńj āḡUḡEāB ḡEā^azāEē JḡḡEāiāZā, ±āāPāPāGā ātōEā^atōāiā āāvāU āāEḡEāiāZā, Cxāḡ°APāGā ātōEā^atōāiā. ḡE Ńj ZēāZā PēEāiā°ē zēEāVāUḡā āāEāāVāPāŃj Pkḡād^aāUḡzPē^a1 JAcḡāZā «āāPā

1. Pkḡād^aāUḡzPmḡ, zēāPā^aāC^a «PāiāUā:

Pā°āj-āāZPā^a Uēā^a
Zā^aj ḡPḡkāŃḡ EāqZā PEḡḡEā^a

Sahityada Bagegina Gandhiya Niluvu -Shashikala. N

-±PFAJJEI
PAAIAPA AYAZAPPA, FAZFI A>YA PA AdA
VA APREGA GAU AUWEGA-73

"AgvzA EwA zA CUtMA YAI UKP e YEPARAZA CzAAiA AV OnzAgt UAAcAF. "History Repeats itself" JAS GOU dAZgt OMV OKE UAV OKE zA OMAUAVZE OUV UAAcAFaiA vMA CAgA fA EA OMA Jazgt CzA PPA aIAvA cAVA. UAAcAF vAU YAgA pA PAVAI e PAVU aIAEP A PEAiA CAAzAiA AZgt vAUzA OCAiA e AU S OZA e EB PAVUzA OCAiA e CAVAV FUA EP AA AgvA EEB Uj AiAZA "PFAt gAd" aEB aAI OAPAZ e vAUzA OAc CvUMA aIAvA e CzA CAAiA O e ZA.

FUA EA A UAAcAFaiA SUE EEA EA AVAiAEB PzPA A DU A EP AA Ptu ANAZ e AP avE P DJ UKE AYJ avP AZAVPA avPA C OZA e tPAZE A BA TE MAZA vAQA YAZ e AVPEAQ D ADIA A O gEYEP EA EA avPPEAQgt A ZA; UAAcAFaiA MAgEY zA avE EP AgA A EPEAZPA EA ANAZ e AP. D ADIA vA PPA MAZA PAPA CEAiA AU A XzP e CzA PA, zA OAUKE BA I A zAngA AXzA CAVPA vAUMA PPA MA C>A e Z A PAI A PVA e F UATUMA Jgt UKE w zP A D zgt MA C>A e JAZA PPA O zgt PAAiO ZP e DZgt Ega PA "MA JAZgt KEA? UAAcAFaiA aIAvE e MA JEPA ZA. "CAVPA OtT aIAvA vEA YVAI EA ZA PAAiO aIAQA AUPE CA EA CAVgAV CAZA e gA a A tA CzA; J CXP A vA MA JAZA w z AVZE D zgt CzA AEA zA AJ zA e gA vA PA DU A CzA MA OAUKE MAIAPA ZA CAVPA OtT AiAUS e MA JEPA ZA MA P AV A XzP vP AZA ZA.

"MA C>A AIEACUE AJ zA D zgt PA «±PEA PA YA AZzA iA e vJ S OZA JAS O A AUWEP UR A zAUA YEP YPAZ e F UATUMEP PAT A AZkzA iA JASAZEP w zAPPEA PA CAEPME EZAV EP A e MAZA OMAI A PEAPkz e "A vA AVAV PA A EB AP A vI YEB YAZ «PAT » AEB vA TA EA SAZE P FA P AEP vVI "AUzA iA YgA YEEA" CAZgt A vA AVAV P U zP EA A PPEASAU e YKE YDUUKE E P UKE MAZA MAZA aMA A GVAiAVZE YAU MA O AEB WAZA fA AVPE D zgt EA aIAvA O AEB aIAiA A e F PEAP CAZA MAZA w A iOEP E Sg S OZA. A vA AVAV aIAvA PTE aIAEP A UZ «2 p A ZA YAVU E e z e A IEP A fA EA Sg A UAVZE D zgt A vA AVAV PTE E AU MA CAEPVAI AEB M; PPEAQ A F A Ega A U MA gEYEP EP P J vA SUE SUIA CMAiA U e F j AwAiA CMAiA UKP e Oscar Wild JEPA Y zI DAU A w MAZA CMAIPE SAcZ A E CA EA CMAI A AAR P AV A vP EP P J v zAV OAUKE P U E CE A A A vP AZA.

EA EA zI A iA e A vA A vP AV aIAvA PTE P U AV EA EA CMAI A ZP e A vP AZgt ZIEAV Sg k zAV C AP Ag P A iA AZ zAV A AZgt P AZAV P AZA. A EPE O gA gEY A GVAI E zgt A zI A A EPE Ag Ad e gA P MV DEAZA EA PA EZEAB O I A O A vP P U E AgE Y A I E A D E k e F A z I D ZP e MAZA YEB KVAI VE E C MA A vA Y A I E A D E P A, E C MA P T A I A Y A I E A D E P A JASAZA F YEB O ZA JEAVAgE Oscar Wild EA X P gA. A vA AVAV PTE A IEP A CVPE AEWaiA AZIUMA C P A, JEPA ZA A VPEZA YEB F YEBU Oscarwild EA X P gA » AU O AVAVAgE CVPE A WUKE A vA AVAV P U KE KE ME A SAZk e MA iAEB A E C A A ZA A vA P P P e "DU A P EP Y E A Z E U E z A ZA AVAV zA

©Ad aRevaMa, AiAuAviE, iVeza VqP AUAviE VqA zReQzAV SiobAPAgza aPP AUAviE, iVeza CzA jAwAiAv EPa AvAviE iVeAvA. zAaA, aA'UzVAVP/E yMeDzAa AdAEAB oAPtA-ivA. SoAdEA MvAiAa, zReQ zAa yB«AUvME F SiobPPeAB iVePA EGP AzbA. D AgP eAB iVeAa PEEAiA oAvzP eUAACAF SAzbA.

UAAcAF gAdPAGtAEAB oKzUvME SqdEj UvE aAnu zbA. CzAabUe MAzA SUAiA CEa, PjAvzI AgvAiA deA aAIEbA UAAcAF SAzA aAA-e zAzbA SUE ybPP AV, DAIiAv, aE, P e, zibjME oZAN oZAN D, DU ab, MEqVzbA. UAAcAF, aAIEa deA aIEzP e, AvAviEzA DPAAPIAEAB oAnu zbA.

oAUE EPEArzbe UAAcAF J Ae «ZAgzP/Ee HI GqAUe SZAPA iApe «ZAgzP/Ee EPa aAIEa deBjEQIE iVeMA MAZAzbA. EPa deA EACUvE vAUPE SoA zReQo PE e iVeAEAB PReQvAvUje JAXa PjAvyA; DzjME CaeA PkPjAAiA zj' vAvAiAzbe CaeEAB yMEF, Pa EPa deA »Adj AiAaC«e CAzA aAA-e UAAcAF AiAvA C ybAFAiAXa muAa vA, zNitA J oPEEB vif' zAaPv yEAqPho AvijE CaeEAB »A' a, aAzbP e D iAioa-zP EzA, jkME eAI PPAGA yE EGP bA EAZA vPA fAIEzP e CyP r' PPEArzbe oAUE EPEArzbe UAAcAF SqdEj Ue AzAgit deJ Ue CxDoAUa aIAvEArzbe. deBjAqaA yAzeBPA zAa i' muMEAB SvPUe vAzbA. ±PjUkA GEMa, AZEUkAZA EyzA SAzA oMAiA oCgA v-PAiA ZMjPE SAzbA. JASAzEAB UPa a' zAUa UAAcAF AiAa, jkME fAIEA EbeAa PjUe aMAzAzbA JASAzA EPa Ue w/zA SgAviE J Ae MAzA PjUe yE EGP bA SZAOEA ±E AiEAB UPa a' zAUa UAAcAF AiA Cya CEAiA-a JASAzEAB w/zA SgAviE

E o e UAAcAF AiAa GP bA a, a»va ybe yE EGP bA, a»wPA zMPEAEa CzA j Aw UAAcAF AiAa D-IEAZEA PPAUMa, yE EGP bA D-IEAZEA PPAUMa MAzA DzjME PAPEAUa tAv CaeUvME, Pa aIEa aMA, UvMEAB UPa a, s' oZAVzi

yAyA SEPAAiAEAB UAaAt yj, jP eAB oPEa-AAzA aieD' zibA. «iEw iEjUt SAzIEA yAzA iAgA» ykAgI yAAZA" JAS oEj EA vPA PzASj AiA o e SqA UAaAt i' vAIEAEZEAB oPEa-AAzA aieD' zibA PAa yA, PAgvA UvMEgA UAa i' vUvMEAB awa zibA. i' vAzBIAa PaA UAa i' vAIEAEAB awa vAU JAZA yE EGP bA mj AQe a a, i' vE UAAcAF AiAa mj AQe zA i' vAIA »EB-e MAzA DVzi JAZA w/zA SgAviE

DzjE EACeA UAaAt yBzA vUkA Sj zAUvWvY deBjA EUbUkAM aP, E SgAwP AzbA SUE yE EAB «muZA aPP i' AvUje F CA±UvP e yAzeBPMUe oIEA yAzeA Ba maqA APASAzEAB aIEUAt i' AOze DzA PPEAvUjA AzA DzP e UAAcA aAvE UvMEAB EPEAQaA PPA SZA vZiE gAdOAAiA, ±EPtP aA AFPA DyöPa, a»wPA »AUe «zA aPAiAUvP e oEB zMPEAEACAZA EPEAQaA PPA i' vE PPEArzAV yE EGP bME P a, P iAdzA J o e aUvAEAB zMPEAEzP a APPEAQa aIAvE AQa aZEAB UPa a' zAUa yE EGP aIAvUkA yE vA yE iAZzP e jmuA aAnu vEB yE vUvE PAiA vPEvP aE JASAzEAB aIEUAt i' APvZi

UaxAI At

1. a»va AvAvA PPEUMP e PAj vA UAAcAF CaejA zMjO	-JA. AiAa iAEAZAgA (-AREa, AUvP)
2. zEA' fAIEAPEAA	-yAgEAB
3. zEA' D' AgAyAzAVv	-yAgEAB
4. AvAvAvAvAEAB PVAZEAEt S= B	-yAgEAB

5. DzAA□PÄ «eÁCEAPEI UÁACñFAññ ,A°Á®AUAYÄÄ	- ,ÄÄ□Ä~i ,A°A,ASÄZÉ; PAEACQAPEI CEAÄ-
PÉ.«.¥AAI Ö,Áé«Ä	
6. C°AAÉVÄ °AAVAAÜ UAgÄÄqÄ	-r.Dgi. ÉAUgÁei
7. ±ÁVEZñgÁUEÉÄt S□B	-¥ÄgñEAB
8. PÉ/EAZ°AgÁgñÄ	-¥ÄgñEAB
9. »Azi ,AgÁei	-CÉÄ°ÁcVÄ PÄEW
10. «ZÁgÄ ,Á»vÄ	- ,A¥ÁZPñÄ:qÄ.PÄ.°Ä
Zñ□°Ä ,PñÄEWÖ.	
11. UÄVÉ K¼ÄwñÄ°Ä UÄ&ÄÄt ±gñtgÄ	- ÄREA ,AUÉÄ ¥ñEÄ
12. PEñqÄ ,Á»vÄ °ÄVÄÜ ,Ä ,ñwPñEÄ±Ä	-a.1 □AUTÜ
13. D²Ä±i ÉÄC C°ÄgÄ DÄiÄY SgPñÜKÄ	-PÉ« ,ÄSätÜÉÉÄ; ÉÄ°ÉZñ® NzÄ
¥Ä ,PA°ÄÄÉ	
14. vÉ®□PA PÄ°Ä «ÄÄ°ÄÄÄ ,É	-J ,i.w¥ñgñzñÄ&Ä

JOURNAL OF INCLUSIVE GROWTH: A REVIEW OF THE DIFFERENT DIMENSIONS OF INCLUSIVE GROWTH

M Puttaswamy Gowda,
Assistant Professor
Department of Economics,
Bharathi College, Bharathinagar, Mandya-571422

'MIVUUE/EAQA' 'EVA'ATUE JAZAGE PE'AA' A'NI'FPA 'AZHAA PAANAOPAZANUVA' PE'AUADUAVZUAV Gava PE/EAUEUVAEENAB 'AQAA'ALZ' SzA AV MIVUUE/VAI'PE GvAZAPA Cx'A UAAt'AAI OZA GZEE'AUUVAEENAB 'E'Q'IAA' gA/EYAZA' q' EAPA. 'AVA'VA SAZA 68 'AUADUVA' 'AZAGVE EA'AUUE qA'.Dgi. CA 'EAG'gi, 'EA'>ANIA UAA'CF JZMj 'ZAV' E'EGAAZAAVAEENAB 'Aj, 'AA'AZAA 'AZHAAV' F C 'A'NI'AEVUVAZAV EA'AA 'A'NI'Adza' e J' AUADUVAIA C'PE'CY-AAZA 'A'NI'EA'AV 'AUVAEENAB 'AQEA'AAWU' 'J'gA/EAB MIVUUE/EAQA 'ANAV'AVA 'ZABAVA 'E'YAOQEA'NI'AUAAV'EA 'EgAAV'UZE. 20EEA 'AV'NI'EAZA CAVAA 'AAV'AO 21EEA 'AV'NI'EAZA DgA 'AZA' e 'YAAWUE JZAGAV <v'AgUE Cx'A' A'AAPEAAEENAB 'AAZ'PA'AV EE'EQ'IA' EAPA JAS <u'AA'AZA' e M'AA'AV'AAU. DZAG', E'AgEQVE CA'AUVA' 'Ag' 'Ag' JZAGAUAA'AV' Cx'A' Mm'AUAA'AV' EE'EQ'IA' <z'EAZA CU'AA'>ZE. 'APAJ' 'AV'UVA' UAJ' UVAEENAB FqE'j, 'AA' e 'AAAC'EA 'A'NI'AUADUVAEENAB CE'AJ, 'AA' 'AAE'PA 'AA'AZ' 'A'NI'FPA GZAA' 'AA'AAAR 'YAA'AZ'>, 'AAV'UZE. 'AAZ'EA 'AAAw' z' 'EgEAAZ'AE'EA' C'AgAA 2014 DU' 'i' 15 gAZAA 'EA'PI' EE' EARA'NI' 'PAANAOPAZAA 'ANAV'ZAG'VE'PEAAZ' 'APAJ'AZA 'i' 'EARA'NI' 'AAAZ'VE'tA' PAANAOPAZAA'ACAB 'AA'YAO'PA'AV gA/E; 'AV'ZE. J' e 'AAV'UVA' e Gv'U'AA DqAV'v' 'AAV'AO DZAG'VE EzAVUA J'gA/EAB MIVUUE/EAQA 'AA' 'A'NI'EA' C'PE'CY 'AZHAA'UA' ZE. 'AA'PA' 'EA' 'Ag'VAZA 'AJ' 'U'UVAZUE F C'PE'CY 'NI'AZ'j, 'AE'PA'UA' ZE

Keywords MIVUUE/VAIA' 'EVA'ATUE, 'AA' 'A' C'PE'CY, 'AU' 'A'NI'AE'VE

! APPE:

C'PE'CY'VAAA VEAQ'ADPEI VAE'EA 'A'NI'Adza' e J' AUADUVAEENAB, J' 'AAZ'EA'AUVAEENAB, J' 'AEV'UVAEENAB 'AAV'AO J' 'AUUVAEENAB 'A'NI'EA'AV MIVUUE/VAIA' 'AZHAA' 'AAZ' 'AA'AZA 'AAZ'EA'AZA' e PE'AA'CP'Ag' tUE'VAIA' 'AZHAA' CzAg' 'AAE' UAAt. 'AAZ' 'AAZ'AAV'AA UAN'AA'AV 'E'VA'AA' Cr'PA'AV'gAA' MAZAA 'AUUVAE'AAZAG' e AU' C 'A'NI'AE'VE, S'AA'AA'T 'Ag'VEYAZA' AU' C 'A'NI'AE'VE-AAZAV 'AA' 'YEA'AA' C'PE'CY-AAZA 'AUVAEENAB 'AQEA'AA'ALZ' 'AZHAA'AUAAWU'.

EA'AA' EAZAA' d'EAgEENAB MIVUUE/VAIA' (EE'IPAE'EI) C'PE'CY 'AAV'AO' d'EAgEENAB 'E'gAVqAA' (J'IPAE'EI) C'PE'CY'VAAA SUEI 'A'NI'VEAQ'AAWUZE'AE. 'AE'EAZ'EE AE'EA d'EE'AA (2007-2012) ZE'Ag'UA 'YAAZ' e AE'EA d'EE'AA GZE'VA 'I' 'AQ' 'i' 'Y' 'AQ' CAQ'gi 'E'EA'gi EE'IPAE'EI' U'E'AX' 'JASAZAV'AAU. 'AE'EA d'EE'AA (2012-2017) ZE'Ag'UA 'YAAZ' e CzAg' GZE'VA : 'Y' 'AQ' 'E'EEAS' 'i' CAQ' 'E'EA'gi EE'IPAE'EI' U'E'AX' ('Ag'VA 'APAJ'AZA 'Y'AU' 'P'AA' 'AA' 'AA' 'i' '2011) JAZAA 'E'VA' AV'ZE. 'Ag' 'A'EA 'AZ' d'EE'AA w'AA'AV'AA' 'AZ' 'APAJ'AZA' 'AZ' CzA 'AA' 'U'UVA'AA' 'AZ' d'EE'AA'Vg' 'EAPA' JASAZAA 'AE'EA d'EE'AA 'YAAZ' 'A' 'CP'AE'AE'EA'AA UAJ'AAV'ZE. CAZA 'EA' 'E' EAC'U'VE EA'AA' ZE'AZA' C'PE'CY'VAAA d'EAgEENAB MIVUUE/VAIA' 'PAZ'AAZ' e Cx'A' d'EAgEENAB MIVUUE/VAIA' 'AZHAA' e 'AA' AV'ZE 'AAV'AO CzAA 'AA' 'U'UVA'AA' e JASAZAA M' 'PE'EAQA'AV'AA' (AA' 'EAZ'ZE ZE' 'i' J' 'i', 2007 : 02), 'AA' 'U'UVA' JASAZAA 'Y' 'Ag'PEI 'EZ'AA' CE'AA' 'AU'AA' 'EA'R'AA'AV 'Y' 'Ag' 'EA' 'PA'EI 'AAV'AO Sg'VA'EA G'atUE'VAIA' 'AZHAA'PEI EAQ'AA'EE 'A' SAZA <gAA' 'AZ'EAENAB CE'EA'PA CzAA'AA'AE'UVA'AA' ZE'q' 'Y' 'AA' 'PE. C'PE'CY'VAAA d'EAgEENAB MIVUUE/VAIA' 'PAZ'AAZ' e 'C'ZAG'VE 'AAV'AO CzAA 'AA' 'U'UVA'AA'-AAZA E' 'C'ZAG'VE CzAPEI 'AAAR' 'Ag'at C' e 'AAZ' 'AAZ'AAV'AA UAN'AA'AV EE' 'U'VEAR' e JASAZAV'ZE.

C'PE'CY'VAAA VEAQ'ADPEI VAE'EA J'gA/EENAB MIVUUE/VAIA'VUZE JAS EAA'PE'AA' V'Y'AA. EZAPEI 'A' SA'CF' z' n'AA' 'i' q'EE' 'ZABAVA'AA 'AA'VA'ET'AV <'AA'AV'gAA' 'AZ'EAENAB CE'EA'gAA 'ZAB' 'AA'R' VE'AJ' 'ZAG'VE. (E'EA' 'E'Y'i

1971. q10 2000). MAZAA, A'niAdza' e YA'AYAZAVAEAB UNUUE/2 AZE DEAGAEAB MYAUE/YAI'AAVE C@PECFVAIEAAB
«A» AA'AZAA Azda«e C@PECFY CEAA'AZAA PE'AA» DyöPAVEAIA A'AAECUJE AASACU'ZAA AUUAWAIA®E Cx'A
fr! KJPEAEAA C@PECFVAIA CVAWPA MGEUA®E DyöPA A'AAECU' AA'AAU fr! AA KJPEAIAA DEAG SZA'PEAAB
A'AAEZAUUE/2 ZEAEAA JEAAPA YAEPAAAA E° e A'AAAR'AUAVNUZE. DEAGAEAB MYAUE/YAI'AA YAE □□□AEAAIAV
C@PECFVAIEAAB YAJ A«'PEEAQAUA EA'AAUE MYAUE/YAI'AA C@PECF AA'AAU YA'AYAZAVAEAB YAG, AqA'AA©
AUUAWAIAV PAAQA SgAAVUE.

CEEAPA CzAA'AAEUVAIA, AgACUAVAA, A«AAPEUVAIA °AUA A'niAEVE AA'AAU C@PECFUAVIA EAQA«EA
AASAZA'AEAB »rcnPE. EZAA YA'AYAZAVAEAB AA'AA'UVAE CUAVA «AE, AA, EUVA 2012qA «AE
C@PECFY AgACAA' e °AUA A'niAEVEAIAEAB 'Ami'ö JPAA«APi' JAZAA PAgEAA-ÁVZE. AIAAJEir! AIAA
YAAIn'qIA' 1995 qA AIAEA' C@PECFY AgACAA' e 'C@PECFVAIA' e 'AA»YE MYAUE/YAI'AZHGE, CzAPEI CYAAIA
VA! ZAY®E JAZAA O'AVAVZZE. CA'AAV®EEI YA'AG° AUA C A'niAEVE JASAZAA A'niAFP AEEYA®A, °AUA
A'niAEVE JASAZAA PE'AA'®A «AA»YEAJ UE AASACU'ZAA AUUAWAIA®E CZAA C@PECFY AUUW. CZAA YAGHAPJ UVE
AASACU'ZAA AUUW. EA'AA A'AA'AAJAVZPE'E JAS PAgTPEI EA'AAUE °APAAUVA'E. YA'AZ«APA ZPnet, Dge/EUA,
D°AgA A'AAAVAZA'AUUVAIEAAB °APAAUVA YAJ 'ÁUEAA' e «A»da'PEEYAI'AA CUAVA«ZE.

C@PECFVAIA DEAGAEAB MYAUE/YAI'AA jAWAA'®A EAPA AA'AAU YA'AYAZAVAEAB C@PECFUJE
YAEgPA'AVgA EAPA JAZAZHGE C°EgqAVE DEAG A'AVVAEAEAB ACU'PEEArgA EAPA. DEAG A'AVVAE«EZE
C@PECFVAIA DEAGAEAB MYAUE/YAI'AA jAWAA'®A AA'AZAA Azda«e EA'AA A'niAd AAZA'öZA' e A'AVVAPPEI
CrVAIAVgAA' A'AA'RA AUUWAEAAZHGE A'niAFP C A'niAEVE, F A'niAFP C A'niAEVE-ÁAZAV A'niAdza' e
«ZAA A'AAAZAAUVAI'UJE ZEAEAA'AA' C°APAAUVA' e VAgVA'AA'AEAB EA'AA UAQA'W AS°AAZAA. EZAJ AZAV DEAGAA
YA'AYAZAVAE YAEAEAA' e 'AUAA' A'niAdza' AUUWU®E A'niAFP C A'niAEVE AA'AAU C°APAAUVA' EA
C A'niAEVEUVAZAV C°PAGAZA «VgUVA'AA' e AA'AAU A'ADdPA AVUVA QA'E! AA'AZHqA e WA'AZ
C A'niAEVEAE'EA'AEAB UAQA'W AS°AAZAA. YAI' Ö'AZHqA, A'AAAZAA'AJ ZA EAVUVA, d«AAAZAZHqAA, GZAA'AA'AVUVAIA
C°PAGAZA EA'AA E AA'AAU A'ADdPA AVUVA EA'AA E CVAWPA «AAAVAE'AEAB ACU'PEEAQA' ©qAAVUJE.
EZAJQA'AA' A'AA'RA YAJ °AGAEAZHGE A'AVVAEAC YA'AYAZAVAEAEAB AA'AAU DEAGAEAB MYAUE/YAI'AA C@PECFVAIEAAB
ACU'PEEYAI'AA.

AA'AVAE SAZAA 68 A'niAUVAIA AAZAGAE EA'AAUE qA.©Dgi. CA'EAQAgI, 'EA»A'niA UAACIF
JZAJ 1ZAY AEQA'AZAVAEAB «AJ MA'AZAA Azda'AV®E F C A'niAEVEUVAZAV EA'AA A'niAdza' e J®E A'niAUVAIA
C@PECFY-ÁAZA A'niEA'AV YAUUVAEAB YAQEAAWU®E EZAJ AZAV YA'AYAZAVAE YAEAEAA' e A'niAdza' J®E
A'niAUVAIA A'niEA'AV A'AVVUVA'AUAA'AZAA Azda'AV®E MmAgJE YA'AYAZAVAEAEAB UNUUE/2 AZE C@PECFVAIA
DEAGAEAB MYAUE/YAI'AAVE A'niAQ®A Azda«e CEZAA jAWAA'®E C@PECFVAIA DEAGAEAB MYAUE/YAI'AAVE A'niAQZE
YA'AYAZAVAEAA UNO'niAUAA'AZAA Azda«e

YAAVAAVU GCFEI:

'J®EAEAB MYAUE/YAI'AA' JAS YAJ PA®EAEAAEAB gAdOAAACAZA DZEU VAAZAA CXAOYAEt°AZA, UAJ
ZEEAOZVA'AZA YAJ PA®EAEAAIAV 'EVE, AA'AA A'AA'®A EACEA AVW qGAEYAPAgA A'AAACZE. F rncA' e ATU AA'AAU
AA'AZAA UA'VAZAA GZAA'AAUVAIA AA'AA'VEZAA YAVAE O'EACPE. YAAVAAIA JZAJQA' A'AAPE CX'A YAEGEPE «µAIA
PAJ VA EAVUVA ZAZEUVA' e 'J®EAEAB MYAUE/AQA YAAW'AA 1ZAVVA EA'YAOQEA'niAUAAVU'EA EGAAVUZE. 20EEA
AA'niAEAZA CAVA AA'AAU 21EEA AA'niAEAZA DgAA'AZA e YAAWUE JZAJAV «VgUJE CX'A A'AAPEAAEAB
YAE'APA'AV EEAQA' EAPA JAS «µAIAZAA' e M'AAVA«VAAU. DZAGJE, EA'AgEQA' CA'AUVAIA YAG, AqA JZAJAUAA'AAVE
CX'A MmAA'AA'AAVE EEAQA'AA' «ZAEAZA CUVA«ZE.

'J®EAEAB MYAUE/AQA YAAW' AA' DEAI'AA UA®PE A'AAAZAA'AJ CgAA'®A EAQA'EA'EA, CZAG
A'AA'XAO'AA'AVUE A'®AgAA A'AA'AUVAIA JZAJAV®E. EAVO' A'AA'AUVAEAB A'AA'XAO'AV JZAJ A'EPAZHGE
A'niAFP AA'AAU DyöPA UA®PEUVAIA «A'öAA'PA YAVAE A» AA'VUPE. C'AA SZ-ÁUAA'®A CUVA«ZE. CW A'AA'RAZAA
AA'AAU A'niAE'AV MYAAS°AAZAZA CA'AEAZHGE AA'UVA' °AUVE A'AA'XAO'AA'AAVE. YAAVAAIA YAU'®S°AA AASAA'VA
DEAJ UE VA'AYAA'AZAEAB ZAEQA'AA' AA'AZEA DyöPA AVAAIA YA'AAAR A'AA'®A.

efebja J@e fwb'li eaiave agkdp p a-avla. peadi plza mazla ,lavze zli H gaza fa° uge E°e ekgcga
S°azazla ,peaaleaxela fwbmuafeei fpa ew°a ,zpe e«Agvvi eaiiba DVZt⁴⁵

F CSPeJ EA ±A ,ezpe G-TvP AvgaAvé Dva^a a uobza fwbmuafaiiazla ©dMa Jgkpe
zpaouka mukelq«pué cazbje fba bja ,é° azbcaza Ega°ave Aiaa°kza fbaivp eab aiazqle a avo
fvaX°AePe fba ,lavie Ezla gad fbaAvaiiAv veb gAdzpa°eab agwzeab ,Mea ,a°kzpe
gAdEazpea Aiaa°kza zpa° Cxpa° avpe pxi o fa°a ba eferaza zpa°eab ploutazave jEba
a lefeazpa° a leqpa° pagt a uua°kzj Azla D eferaza zpa°ozla defba a lefeazpe D gadela sué
C°ea Dqkvlza sué C ,avmjo Dga° fbaAvive Ezeab Uba ,fAgze °feazbn ©dMa gadawaiieab
CEa ,j ,a°kzpe C ,paxdeavzeasazeab ,Mea ,avve Cxpa° avkZagQAv veb Ccpaga S°a
zfeqza JASZAV ©dMa fJ Ute°nzzeab F wa ee ,pax ,avve D pagtcazavaiiba fvea pa°vvi ozpe
°pa°ga° a awaii p°ouka ekgza Dvea ,AePe a lavpeze ErA ,a°aiazla eapfe pagt a azbn
UPAe°D.

Ezba efevve Patatza ZA°Apja Ekegr v°f°eA° auEaza EA°eA° ,pea°ba±bja (Qz1181-89)
Patatza eferazeve gAd°aga° aiaqaa°ua C°a°ue ,j zla faaqpa° zlvu CUP°aga° ubja V° a lefevve
eArerai vavpeamia a°a°aaqk±bja «gafba°ue ,ASacuzla CEpa° zpa° paiaouka °auke
za«lopa° ,avmuouka Dvea pa°zla ±A ,eumpe zfevvaivpe Czjpe Dva vavpeamia °e ,±bja
za°a°aiazla Ute°auv D° a°kzla «Agzla ,kue Wep°lo°aza° arza° kezafeza «bja zfevvaivve
°eafaga° f°ia° aiazl°°ava° va°eoea Qz1184ga° vavpeame EA°eA° ,pea°ba±bja ±A ,ezla fba°ga
'«gafba°e fJ Aia°U(EAcfa° a°bja°a°) °aq f°ia° ga°a° fba°kz), Ct°f°aq Gt°p°ak°ASz-
zagp°aq C°azebujuka° a°kz fba°e°a° °Eaj Aia°zj), ,afua« (°ia° f°ia° °feau°
va°eoeer ga°a° ,ba), CSPeJa° ,aagrué (Uzua f°ia° aiauaaza va°eoea° aagrué),
Ct°af°eg(DAZz±bja° a°bja° i eubja f°ia° vaau°kz wAgzpe ga°a° fba°kz), Pbp°aq (a°agmuza
,vaga° f°ia° va°epa° p°azj, p°a°« °auke °feap°ega° feza°za H gaukpe Jzagza
fba°p a-oukne (eela° avlu°°ez) ,pea°° D ,vaukpe° 2°p° au 1°a° ,epeab fwbmu° 1° agp°a°±bja
muaiieab agzeasazeab w/ ,avve f ±A ,ezpe «gafba°kz±bjeab 'feap°aia°e zpe eza°a°e kja'
Jazke 'CEva° z±bja°avvzpe «gaza° fba°p a-ouka° fba°p° 1° feap°aia°p°auevzi S ,kua
°fe ,za° aia° 2°p° au 1°a° ,epea°(pa°)uavzi zpa°a° agp°aia°wzpe° °euvze C°ea° fagavea
Evevveb°p°peaq C ,ASava° Ute°uka° ,a°aia°eab aiaqavz°46 Jazke G-T ,avve

°veaia° ±vra°ezpe efebpa°°a° Evba zpa°oukfeqe° °eacpeaq veb efaieab
« ,j° p°earvu° 12fa° ±vra°ezla° °vevve zapeab Mvavpeaqave zpa°ope° 1ua° apaza° fveavpa° f°aj ue
zfevva°kzla° °pa°ga° ±A ,euvza° w/za° Sgavve f°aj ue° p°avpa° gae±ba° avlu° fba°vza°
fveavp°cazav fea°aia°uue sz°av CEpa° f°a°aia°uka° aiaot°azpa° f°a° ,afbaia° , ,a ,w,
fba°fba° z±bja° fba°e° fa°kde° zaze° °auke «zla° DZbjuka° °auke °S± Gv°vva°eb egr°aj ,pa°
gagla° ,aaw°vzpe° . Evba° ,a°aia° defba° CEpa° f°a° z±ba°aia°uka° «A°°1°zba° . »Acfa°
z±ba°aia°uka° f°aue°azaga° aiar° a°vza° DZbju° CEape° p°p°xi° . °eaiavba° «AgS°-avve
pa°zpe° ,a°agla° JASva° f°a°aia°uka° aiaot°u°eArga°kzla° Ezpe° ,A°e° "pa° a°aar° f°a°bjeqe°
p°p°zje° Cga° bja° fba°epa° e°pe° fba°p° ,ASazpeab gAd°af° ,pa° ,a°aia°ga° 10-12 ±A ,euvazbje

⁴⁵ °j° °bja° guke° fa°i -435-36, Gzlv, VAv.°J ,i, peadi plza ,aa ,wpa ,avmu° : mazla Czaiiea
peiq° ,a°va° fJ mu°v°°auk°ega° ,fa°i .64-65

⁴⁶ ,E.E.E., ,a.15, ±A ,eA° ,ASb°56, vavpeame Qz1184

ij.k.kaeajl dh vo/kj.k

ʔpɪnzɪd'kɔ̃½

vɪl 0 i kɔ̃ɪ j]

I kɪr & foɪkɔ̃]

cālorʔihɔ̃tɪhɔ̃ dɪyɪ] eɪ/vuɪ] dɪuɪj uxj] mɔ̃ɪɪ

Lkɪjɪk

ij.k.kaeav{kj vt] I ukru] vɪ}rh;] pɪʔ; : lɪ] T; kɪreʔ; ijcā dh lgt vkuln: lɪ vkɪhɔ̃; fä dɪsʔjɪ * dgk x; k gā onkɪr eabl h vɪhɔ̃; fä dɪsʔpɪʔ; * dgk x; k gā bl h lgt vkuln: lɪ vkɪhɔ̃; fä dɪsʔpɪrɔ̃kɪ * ; k ʔjɪ * dgrs gā egYkɪo l sgh ^vgɔ̃kɪ * ; k vɪfɪkeu* dh vuɪkɪr gɪrɪh gā egYkɪo dɪ l eku gh ; g vɪgɔ̃kɪ ; k vɪfɪkeu hɪh f=xqkɪRed gā tɪ jɪl -vɪʔ rel -dɪ l kɪ i 'kɪ l sɪfgr 'l Yo' dɪ mɪnɔ̃l gɪrɪk gɪ rc l ān; kɪ dɪs }kɪk ʔjɪ * dh vuɪkɪr gɪrɪh gā ; g vuɪkɪr gh ^vkɪokn* gɪ ; gh ʔpɪʔ; * gɪsvɪʔ ʔpɪrɔ̃kɪ * ; k ʔjɪ * gā

iɪrɪouk

I kɪr &okɪe; dɪ bɪrɪgɪ eā ^egɪhɪkɪr* vɪʔ ij.k.kae ^vɪxuegɪkɪk.k* fo'odkɪ dɪ : lɪ eā ekus x; s gā vɪxuegɪkɪk.k eā ʔjɪ * dɪs dɪkɪ; dɪ ʔk.k : lɪ eā lɔ̃hɔ̃kɪ fd; k x; k g&

ʔɔ̃v/kɪzɪkɪsɪ jɪ ,ok= tɪfɔreA ¹

vɪxuegɪkɪk.k dh ʔjɪ &0; k[]; k' nk'kɪud /kɪkry ij iYyfor gɪʔ gā l kɪ; dɪ vuɪ kɪ l eɪr vuɪkɪr; kɪ dɪ vkɪ; vɪrʔkɪ.k dɪ eɪy & ^vgɔ̃kɪ* gɪsvɪʔ onkɪr dh nɪv eā tɪ 'kɪ pɪʔ; & ^vgefɪe* dɪ/kɪkry ij vorɪfɪr gɪrɪk gɪ rɪhɪ ^vgeɪ rɪyo dh rɪr gɪrɪh gā bl h iɪdɪk vɪxuegɪkɪk.k eā iɪfɪkɪr eū; eā vɪus iɪr vuɪkɪx | kɪr dɪrɪk gā

eɪ; 'kɪ

v{kj vt] I ukru] vɪ}rh;] pɪʔ; : lɪ] T; kɪreʔ; ijcā lgt] vkuln: lɪ] vɪhɔ̃; fä] vtɪek] pɪrɔ̃kɪ] vgefɪeA

v/; ; u dɪ mɪnɔ̃;

ij.k.kaeajl dh vo/kj.k dɪ fu/kj.k dɪjukA

vɪxuegɪkɪk.k dɪ vuɪ kɪ &onkɪr l kɪ eā tɪ v{kj ^vɪfouk'kɪʔ I ukru] vtɪek vɪʔ 0; kɪ d ijcā ijeɪo dɪs vɪ}rh;] pɪʔ; Lo: lɪ vɪʔ T; kɪreʔ; dgrs gɪ ml dɪ lgt Lo: lɪ hɪr vkuln dɪhɪk & dɪhɪk vɪhɔ̃; iɪr gɪrɪk gā ml vkuln dh vɪhɔ̃; fä dɪ gh &ʔpɪʔ;] pɪrɔ̃kɪ* vɪʔ ʔjɪ * dɪs ukɪ l s o.kɪu fd; k x; k gā vkuln dɪ tɪs i fɪe & fɔdɪk gɪ ml dɪs ^vgɔ̃kɪ* dgrs gā vɪgɔ̃kɪ l s vɪfɪkeu dɪ iɪhɪkɪ gɪrɪk gā bl vɪfɪkeu eā gh rɪhɪkɪ dɪs dh l eɪfɪr gɪʔ g&

v{kjajjeacā I ukruetafɪkɪeA

onkɪrʔqonɪR; dɪpɪʔ; aT; kɪrɪh'ojɪeAA

vkulh%lgtLrL; 0; T; rsl dɪnɪpɪuA

0; fä%lkrL; pɪʔ; pɪrɔ̃kɪjLkɪge; kAA

vk|LrL; fɔdɪkɪs; %lsgʔdɪkɪbɪrLer%
 rɪsɪfɪkeuLr=naɪ ekrɪhɔ̃pɪu=; eAA ²

vɪxuegɪkɪk.k eā vkuln dɪs i fɪe fɔdɪkɪ dɪs ^vgɔ̃kɪ* dgk x; k gā ; g ^vgɔ̃kɪ* gh jɪ gɪsvɪʔ ^vɪfɪkeu* vɪgɔ̃kɪ dɪ gh , d : lɪ gā bl s vɪfɪkeu bl fy, dgrs gɪ D; kɪ d bl eā l eɪr l [kɪnɔ̃kɪRed vuɪkɪr; kɪ vkulnɪn gɪs dɪ dɪk.k vɪfɪkɪr gɪs tɪrɪh gā ; gɪ ij ^vɪfɪkeu mɪYɪstɪk & tɪ; * fɪf; k & xɔ̃l ugh gā] og rɪs vkɪrɪfɪkɪ fo'kɪkɪk gɪ tɪs jL; eku gɪs dɪ dɪk.k jɪ gā bl h vɪgɔ̃kɪ ; k vkɪrɪe i rɪfɪr vɪfɪkeu dɪ nɪ jk ukɪ & ^ʔxɪkɪ* gā bl s ^ʔxɪkɪ* bl fy, dgrs gɪ D; kɪ d ; g eū; dɪs & ^ʔxɪkɪ* rd i gɪpɪk nɪr gā vɪxuegɪkɪk.k dɪ ; g ^ʔxɪkɪ* L=hɪiq "k dɪ okɪ ulRed i e ʔjɪr½ ugh gɪ vɪ i rɪq vkɪrɪe & fu" B jɪr ʔɪujɪs kɪ i e gā vr, o vɪxuegɪkɪk.k dɪ vuɪ kɪ & vɪfɪkeu ; k vɪgɔ̃kɪ gh ʔjɪ * gɪsvɪʔ ogh ^ʔxɪkɪ* gɪs rɪfɪk bl h ^ʔxɪkɪ* l s & ^ʔxɪkɪ] gɪL; vkɪn vl; jɪ vɪhɔ̃; ä gɪs gā

vfflkeku l s jfr dh mri fvk gplz gsvlq og 0; flkpkjh vkfn Hkko l keku; ds l gdlj l s i qB gklj ^J^3xkj* ds uke l s xlbz tkrh gA ^J^3xkj* dh bPNkud kj gkl; vkfn vucl nll js Hkn idV gq s gA muds vi u&vi u fo' lsk LFk; Hkko glrs gB ftudk ifji ksk %vfflko; fã½ gh mu&mu j l lã dk y{k.k g&

vfflkeku nfr% l k p i f j i k s e i q s q n A
0; flkpk; k n l keku; i^3xkj bfr xh; rãA
RnHkn% dkefer jsgkL; k k vl; ucl' kãA
LoLoLFk; fo' kskFk ifj? kskLoy{k.k. kãA 4

vfxuegki jk.k ds vucl kj& ^jca&pfl; dh vkuln: lk vfflko; fã gh ^j l * gA ml ds ^J^3xkj* vkfn vucl Hkn glrs gA ykd ea nork vlq euq; lã ds vfflkeku %vgd kj½ l s t k jfr mri lu glr h gB og j t k x k l s m r i l u glr h gA og j t k x k m r i l u & v u j k x l s i f j i q v g k l j ^ J ^ 3 x k j & j l * d g y k r h g A o g h j f r t c r e k & x q k l s m r i l u & m x r k l s i f j i q v g l r h g B r i s ^ j k h & j l * d g y k r h g A o g h j f r t c j t l - v l q r e l - n k u k a x q k k a d s m n d l s l E i l u & m r i k g l s o h j & j l m r i l u g l r k g A o g h j f r t c l y o v l q r e l - d s m n d l s m r i l u l d k p l s i f j i k s k r g l r h g B r i s o t h k r i & j l d g y k r k g A

os j l i j e k R e k d s l y o v k f n x q k k a d s f o l r k j l s i d v g l r s g A v u j k x l s ^ J ^ 3 x k j * r h { . k r k l s j k h } m r i k g l s o h j v l q l d k p l s o t h k r i & j l d k m n ; g l r k g A ^ J ^ 3 x k j & j l * l s g k L ; j j k h z l s d # . k j o h j l s v n H k r r F k k o t h k r i l s H k ; k u d j l d h f u " i f v k g l r h g A ^ J ^ 3 x k j } g k L ; j d # . k j j k h z o h j H k ; k u d j o t h k r i j v n H k r - v l q ' k k u r] ; s u k j l e k u s x ; s g A o s & l g t j l r i s p k j & J ^ 3 x k j j k h z o h j , o a o t h k r i g h g A f t l i d k j f c u k R ; k x d s / k u d h ' k k k k u g h a g l r h j o s s g h ^ j l & g h u " o k . l h d h H k h ' k k k k u g h a g l r h A b l v i k j d k o ; & l k j e a d f o g h i z t k f i r g B m l d s l d k j d k t s k : l k t k u i M r k g B m l d s d k o ; e a t x r - o s s g h : l k e a i f j o f r t g l s t k r k g A

; n d f o J ^ 3 x k j h u g y k l r i s f u ' p ; g h d k o ; u h j l g l e k A j l H k k o g h u g h a g s v l q H k k o H k j l l s g h u u g h a g B D ; k d b u H k k o l s j l d h H k k o u k % v f f l k o ; fã½ g l r h g A ^ H k o ; U r s j l , f l k k a v F k k r - H k k o r g l r s g B j l b u d s } k j k b l 0 ; q i f v k d s v u d k j o s H k k o d g s t k r s g &

l y o k n x q k l r k u t t k ; U r s i j e k R e u %
j l o k n H o f r J ^ 3 x k j j k h z l r \$; k r i z k ; rãA
o h j l s o " v e k t % l d k p e n t h k r i b " ; rã
J ^ 3 x k j k t t k ; r s g k l s j k h z l q d # . k s j l a A
o h j p p n H k r f u " i f v k L ; k n - o t h k r i k n k ; k u d %
J ^ 3 x k j g k L ; d # . k j j k h z o h j H k ; k u d k a A
O t h k r i k n H k r ' k k r k [; k % L o H k o l P p r j i s j l kãA
Y k { e l f j o f o u r ; l o k l u o k . l h H k r u h j l kãA
v i k j d k o ; l d k j s d f o j e i z k i f r %
; F k o s j l p r s f o ' o a r f l o a i f j o r tãA
J ^ 3 x k j h p r - d f o % d k o ; s t k r a j l H k ; a t x r A
L k & p r d f o o t r j l o k s u h j l a o ; ä e o r rãA
u H k o g h u k s l r j l k s u H k o s j l o f t tãA
H k o ; f l r j l k u s H k o ; U r s p j l k b f rãA 6

vr, o vfxuegki jk.k ea j l] Hkko j l ds Hkn rFk muds Li "V y{k.k fd; s x; s gA dfo tuka dls dko; kfn j l , oa Hkko dls fuo k djuk pfg, A ft l ea jfr vkfn LFk; Hkko dh foHkko gks vFkok ft l ds }kjk bucl foHkko gB og foHko dgk x; k gA vr, o foHko ds mneq l d k j ; fã Hkko ds }kjk Lefr] bPNK] }sk vkfn iz Ru ds l a t x l s f d ; s x ; s e u j o k . k j c q) r F k k ' k j h d s d k ; Z d k s f o } T t u v u t k o e k u r s g &

l v = v u l r s m r v u l f o r A 7

vr, o fu " d " l z : l k e a d g l d r s g f d v f x u e g k i j k . k e a t k s j l d s f o " k ; e a e k s y d f o p k j & k j k i f r i k f n r d h x b z g B o g n k ' k u d / k j k r y i j j l & p l l u d h , d u o u f n ' k k i n k u d j r h g B t k s i j o r i z j l & f o o p u d k v k / k j g A m l d s v u d k j v { k j } v t] v f } r h ; j T ; f r e z] i j cã d h l g t v k u l n : l k v f f l k o ; fã j l g s A o n l r e a b l v f f l k o ; fã d k s

pšU; ;k peRdkj dgk x;k gS vLg bl h vkulln: lk ijca dK xqk=; : lk i Fke fodkj egYkYo gS] ftlls vgdKj ;k vfhkeu dh vutHir gsrh gA bl vfhkeu ;k vgdKj dh vutHir gh pšU;] peRdkj ;k jI gA bl h vgdKj ;k vRe&irHfr vfhkeu dk nHjk uke J³xkj gš ftlls vU; jI vfhko; ä gks gš vfxuegki gk.k dk ;g J³xkj L=h&iq "k dsokl ukRed iE dk id'iz ugha] vfi r qvRe&fu"B jfr vfuji{k½ iE gA bl idKj vfxuegki gk.k dk ;g jI &fpUru l ofkk ekšyd , oaoKkfud gS

I Unit&Lkph

- 1- 0; kl] d".k}S;k; u ½2019½A vfxuegki gk.k.kA >k] l g dKUr ½ Ei kn d½A okj.k.kl h] Hkkj r] pK[keck l h d'r fl jht vkfQI &337@33
- 2- Okgh] 339@1&3
- 3- f}onh] i kj l ukFk ½2017½A ukV; 'kkL= dk bfrgkl A okj.k.kl h] Hkkj r] pK[keck l g Hkkj r h] idk'kuA i 0&124
- 4- 0; kl] d".k}S;k; u ½2019½A vfxuegki gk.k.kA >k] l g dKUr ½ Ei kn d½A okj.k.kl h] Hkkj r] pK[keck l h d'r fl jht vkfQI &339@4&5
- 5- f}onh] i kj l ukFk ½2017½A ukV; 'kkL= dk bfrgkl A okj.k.kl h] Hkkj r] pK[keck l g Hkkj r h] idk'kuA i 0&124&25
- 6- 0; kl] d".k}S;k; u ½2019½A vfxuegki gk.k.kA >k] l g dKUr ½ Ei kn d½A okj.k.kl h] Hkkj r] pK[keck l h d'r fl jht vkfQI &339@6&12
- 7- Okgh] i 0&1066

o AUME Dqkzvza MOAtovaiia aiaepa lgt ddaiaeb «Aj k-ava avau Sgr teuaiaa e+al/ gkefzpe e
 a p p Aguka zar apbat o AUME fevavaia ezan «ae ad «zape a-ava. faaaea f fyo o AUME
 caaj paza Jgkpe Pbf Sgr teuaiaa Lw a'pa o AUME faga yj pa va euma zar apbat pan fazaau
 asa cu avau gAdQAAIA CUMVAIA PAgat «PA EUKEArgS aza. F SUAIA Sgr LUUMEAR o LUUMKAS
 Sgra aiazp aza eba e ; Pbat UKEvawau

Agvza Jaz idze e zepav, Ncuav, Pavakpuav, Pke uav, gkeua a Agluax d av
 gAdEav o Pa pav, aeapa faazevav Apv yj o Agax d pav ppe ad yepav tja Sape avau
 vbuav, fave avapav »Au o avo opa j awaia ft fepvka avno faea ztjvkuav o LUUMKA
 Sgr pEaqaxpa o AUME fevgt UKEaqaxpa avae pwaizeaz d p vuka Cxpa f vupbat UKEvav tja
 »Az e pav aaiuka c fup Gz p v g aza p avvze Cxpa Caxa pav aaiuka C'v pavaia
 Gvavieup au axzav so. Asava cepv tja Cxpa Cj «ea d du o kecz d ep aea tja f suaia
 o LUUMKUAU o AS o avv tja.

Sgr teue J eap aza J Ag UKE Azp au axzpe 10ea avvaie p vke p a p t j m et p a i p i a o
 varvga, «za j c z e a b p e r q a a »va zj v e - a z a w / a i a S o a z v z e E a j u e g a d g a , a d d p b a
 D a i a i a a q a a a e o p a c e r p a G v a i a p i p v u k a , t j u e p a g a t a p v d g a z a s u e G - a r e a o d , e f e a p k u k a v k e
 g a e a a i a z p a i b a p v a a o t p a a i a o a e a b f c g e z j a . g a d e a a d » a p a z a p v d a u m e a b
 v a v a e p a z a p b a i a v v t j a e a u k p e u a x k e a v z e a i a e . a j z j a z a g a d p v d a z a a u p a s a v e
 p a q a s g a v z e p e a d e a a a w v k e , a a a v g k e f p v d a p e a b a d » z j a . a d d p j u e
 a s a c u z a v e z a a o p a u a x u k e a b s g e - a ' z j a . f p a a i a e u k p e S g r l u u e j a z t j e f a a r v a
 v e i d e p a v v u d z t j e p a s z a z a v e a » v a g z e e C x p a S g r t e u e a i a e a d e t j a S g r i a a a v a v z a v
 a z e a a » v c a z a t a j a z a o v S o a z a .

a z p a a e a J a z i d z e e S g r l u u v a v p v u k a e p p a f v u k a G v a z e e d v z a o z a n k p a z t j e
 S g r l u u a g b a g k p a v z a v S g r p a u a g b a c c p p a v z j a . p v u k a e p p a p a i i o a a q a a p a v v u e z p a v
 C p b a S o p b a , a a z t j a o l i S g r u a g b e a b a i e a f a v v t j a . e a t j e a b o ; p a g e a z a p t j e a u a v v u
 o ; p a g t j e a a v l o ; p a g b a , a i a i p i o ; p a g b a , o p a i o ; p a g b a j a z a u a w o p e a r g a a z a d e p a o l i
 f a t j p u m p e G - a r u a v z e e a t j a a a d z p e a v v u e g p p e a b f q c z j a . » a u a v S g r t e u e p e a d e j u e
 a i a v e i a a v p a v v u d z i a p a a g v a C x p a p e a o i p a J a z i d z e e a d w a v S g r t e u a i a o e
 v e q v g a a z e a b p a t a v z a e e z p e a e a a p i a v v v a z e g d g a a z a . C e z a j o g k e z p e z e g v a
 C p b a t j a v g a a z a p a g a t a v z e c a z t j e S g r a a z p a a v n o a a z a t a i a z p a C w a a p a v g a a z e
 C e z e S g r l u u e t j e f a s z a v g a a z a u p a e a o d a v z e

Mn e p e o l i v v G v a z e a i a v a v j u k u e c e r p a c a u k e a b u a w o z h o i - a v z e o l i v v
 p a p p k a o u k a a e a e f e a a o a j z a d a v j p a o A U M E o a c a u k a m a z a p b a i a z t j e p a o p a o p e
 o p a a i a e p e v p a v e o l i v v G v a z e a i a p z a n a u u k a a v v e a z a g k e f z p e o p a u a v z p u k e a b u a w o
 « a j a v z e f a e o p a o l i v v p a p p k a o u k a a e r v a i e a b « z a d a i a a u k p e c x e o p a f a i a v v f
 - a r e z p e p h o v e p a f a i a v v t j a

fy a a a d e a u u u k a :

- P p S a v o J A . J A . , P e r q a o l i v v a a . t j a o a f e a e a t t a u k e g a , 1993
- g k a a z e a x a p e , o l i v v p e r - u b a s z a p a , f e a g a u a p e r q a « a k z a o a i a , o a i , 2014
- « e a i a e a c o v a o k u e r q a a » v z p e a v u k a t j e f a (j z i . r . f z k u a v z z a r z a
 a a a f a z a z c y p h v) p e a o i p a p a c a i a « a k z a o a i a , P p S a v o - 2019

1. a) Azhaga Kya a - UMa e SAza EF P za PMe (vA/MPM)
2. +Be At zReGvAIEAB ,A o j 1 za PMe
3. dAAeBUeQeEAB MPeA a IArPReAQa UArUKEA YAgA PihO za PMe
4. +APR AEA PjUPEAB Yj o j 1 za PMe
5. EPaj za a P AaUE SACh PR 1 za PMe
6. "A < EA PA/2Aia RePEAB a Aj za PMe
7. jUWegEAB JuP AdIEA ,A a UE EA < A 1 za PMe

»AUE K/4A AUUMa e a A - Aia a IAZhaga PAaA @ P AUAVze a IAZhaga K/4A a - UMa Eba a e SAza EF P za a Aa - E PjEAB YqEzARPEAQa ,AZA DUWA OAUKE K/4A a - E PE - A ,PEAB E/2ZA SAza "KE - PEAPzP e J ,N za YP AqUMeAB PA ,AV/Aia a jA StU AVAbE

-EQPAPA AUWA
OQA a ZEAB MAZA a hWAIEABV 1 Aj 1 za PA ,AV/Aia a jA a e < zP AV EvjA PA a UMEAB PR wzAbE dEA SAia 1 zAU D PA a UMEAB O AqAVAbE EA UMEAB PA ,AV/Aia a jA "EQPA PA a UWA" JAZA PjAia S O ZA.

1. 2a Ebt ga PA a UWA
2. ZAj wPA PA a UWA
3. EvjA PA a UWA

PA ,AV/Aia a j UE ZA < AOPA PA a PEAB O Aqa a ,AZA ID 1 A < AVP AZAZhJE -EQPA PA a UMEAB O Aqa a C PA AUWA E ZAN PA ,AV/Aia a jA GvPA dEMza PA a UMEAB G/2 PReAQa SAza dEA ,Aia UAIA PjA. PA ,AV/Aia a jA -EQPA PA a UWA a A A P e < za < OEP AZAZA. EREGa a jDUKA YjA YjAia EAB YqEgA a F + jAt gEAB Paj va E O EA P e a PA a UMEUE ,A > vPA a IE @ k z E

PA ,AV/Ae ,A > vze P e ,A Yz za a ZEPAgbAZA C P A Yz A , CPP A O AZA < , 1 zjA a a AA AVzP jA PA a UWA zEgV e GA WP A APEA 1 zjA a Zj vE ,FEA A EA xA Zj vAia e + P a YjA YjAia PA a UMa e 2a EAB PA t a a P k U z a e

zA a jUAqjA Lw O A 1 PA PA a UWA Jgja a IAVe

1. j j Aia YAI Ot PA /UA
2. O AUgAc a AEA PMe

j j Aia YAI Ot za < AgbAd a E ,KEJ EA zKPA - AAIEQeE Ebt za PZEZA a A APEAB M/4UPEAQa F PA a E P Aa CvA W P A dEMza PA a UMa e MAZA. P AP Ag P A Eja jAd MqAia Ag 2 Ag AUWA Ot zP e Yz A AVZAUUA Ebt za MAZA VA EAIA a Ag UE glAVP AVZE PA ,AV/Aia a jA PAVMEAB dEja D ,DU - AAZA P A AVAbE < + A P a ,AZA DUWA e C a jEAB D O A e 1 PAVMEAB O Ar ,AVAbE GqAUeGUMeAB PPEI AO ,Mj ,AVAbE

PA ,AV/Aia a jA O Aqa a CA W DP a UWA CzAIEA FUA ,APJAO Ebt zE "AUWEGA F - Aia PEPNAga a Aqa f - Aia a A P Kz a E ,KEG a f - Aia wga A PKEQA Eja A Y AgA PPEVAU @ , ZA Ag AdEUjA EAdEUeQA, F " AUUMa e PA ,AV/Aia a jA O AgMa AV PAqa SgAVAbE MmAbAia AV PA ,AV/Aia a jA CzAIEA - ,A + FEAZEE a AVJAO WA a e jME Yz P e DU A IPAZA CUMk z E EAVP A P A YP Ag UWA ZA EP Aa dEMza ,A > va " AqAg P C 2 a AA v P AUAVze

G Y A O AgA

dEMza JASAZA a IETPA YjA YjE Yz A IEAZA ,A hWAia e dEMza ,A > va 2 a AA v P AVgAVze YEqa ,A > vza Ue Aia AVZE JENS O ZA. Ezja SUE Yz AWA PA z P e CEAPA CzAIEA ,A + FEAZEUWA GEMa a A I z P e Ebt Aia WgA a zja Y P a AV 'dEMza P A Y P Ag UWA' a AVJAO "ADUE SgPA ,AZP AUAVze a PEUEJAO "Mza UAUaia j AwAia e Eja a dEMza ,A > vza ,A > vza 'P A Y P Ag UWA SUE Oga EPEAI eAB O Ag a a Yz A v P EAB F ,A + FEAZEA - AREzP e a IArzEE zFEA O za ,jA ,A hWAia "AU P AZA - A a UWA EA CUME Yz A v P AVgA a a AVAO O /4 P Ag a O Aqa a Ew O ,za MPeA a AEVEUWA Yz UWA DVGS O ZA a AVAO zjUE zEQP jA - YP Aqa Y Ag A j b AZA a AAmA ,Aka PA a PEAB dEMUE O Ar EA gME Yz P e vRS/Ej < AAI AVAO VA/PE vPAVE O AqAVAO a hWAIA UAIA PjA j AwAia e dEMza P A Y P Ag UWA ENUE zA 1 Aia vAia , A E UMEAB , Ag AwgA a a MA O UAgb AVGS O ZA a AVAO VA/PE vPAVE @ Aia PE vPAVE P A EA PA ,AV/Aia eAB » rza a A - E a A O AZhaga

„Mizá PkúMÉAB °ÁqñVÁÚ °ÁqñVÁÚ zĚ°ĵĀ „MÝZÁÁiĀ°ĚĀB ÝZĀGŸĪĪ „ĀVÁÚ dĚPĀĚĀĵzP ě °ĀZĀVÁÚ °ĀVĪĪĀŮ
zĚ°ĀVĀ „Ā»VĪĪĚĀM °ĀĀRzĚĪĚS°ĀZĀ. ĚĈMĀŮ „PĀĚĪĚĪ CzĀĪĀĚĪP ěĚĀĚĀ PĀqĀPĚĚĀqĀ «ZĀGŪMĀ.

ÝĵĀ°Ā±ĎĚĀUĪxŪĪĀ:

1. dĚMĚZĀ PĀ°ĀĪ PkúMĀ °ĀVÁÚ VĀVĪĪĀŪĪĀ (dĚMĚZĀ SgPĀ „MÝĀĪ – 3): fĀ.±Ā. ÝĵPĀ°ĀĪĀ
2. eĀĚMĚZĀ ĀiĪĀVĪ: ĚĀqĚĚĀd qĀĪĪ ĪZi.ĪĪ. ĚĀUĀĪĚqĀ
3. eĀĚMĚZĀ RĀqĀ PĀ°ĀĪĪĀ : fĀ.±Ā. ÝĵPĀ°ĀĪĀ

శుక్తిమతి నవల-గ్రామీణ చిత్రణ

Dr. సయ్యద్ ఆఫ్ఝీద్ బేగం

తెలుగు అధ్యాపకురాలు, తెలంగాణ యూనివర్సిటీ.

పల్లెటూల్లే దేశానికి పట్టుకొమ్మలన్నాడు మహాత్మాగాంధీ. కానీ నేడు గ్రామ స్వరూపాలు మారిపోయాయి. చేతి వృత్తులు మాయమయ్యాయి. గ్రామీణ వాతావరణం మచ్చుకైనా కనిపించని పరిస్థితి. రైతులు కూలీలుగా మారిపోతున్న వైనం. గ్రామ స్వరాజ్యం రావాలన్న బాపూజీ కోరిక కలగానే మిగిలిపోయింది. ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో శ్రీమతి వేముగంటి శుక్తిమతి గ్రామాభ్యుదయం కోసం, గ్రామాభివృద్ధి కోసం తన కలాన్ని జులిపించారు. రచయిత్రి స్వయంగా రైతు కుటుంబంలో పుట్టి, రైతు కుటుంబంలో జీవనం కొనసాగించడం వలన గ్రామీణ సమస్యలను, వాతావరణాన్ని కళ్లకు కట్టినట్టు తన **మళ్లీ పల్లె ఒడిలోకి..** నవలలో చిత్రించారు. ఈ నవలకు పెట్టిన పేరులోనే పల్లె వాతావరణం కనిపిస్తోంది. ఈ నవలలోని ప్రతి సన్నివేశం, ప్రతి పాత్ర, ప్రతి సంభాషణ, ప్రతి వర్ణనలో పూర్తిగా, సహజంగా గ్రామీణ వాతావరణం కనిపిస్తుంది.

కోడికూతతో నవల ప్రారంభించడం రచయిత్రికి పల్లెలపై ఉన్న అవగాహనకు, అభిరుచికి నిదర్శనం. కోడికూతకంటే రచయిత్రి చేసిన వర్ణన మరింత మధురంగా ఉంది. కోడికూతను వింటూ అలా గ్రామీణ వాతావరణంలోకి పారకుడు నెమ్మదిగా వెళ్లిపోతాడు. నవల చదివినట్టుగా కాకుండా గ్రామంలో తిరిగినట్టుగా అనిపిస్తుంది. రచయిత్రి శైలి అంత సహజంగా ఉంది. కోడికూతతో ప్రారంభించిన వర్ణన గ్రామీణ వాతావరణాన్ని ప్రతిబింబించడమే కాదు. రచయిత్రి తనలోని తాత్వికతను కూడా సరళంగా వ్యక్తం చేశారు.

కోడి మళ్లీ మళ్లీ కుయడంతో బంగారయ్య లేచి తన మనమరాలు సీతాలును లేపడం, వారిద్దరి మధ్య ప్రేమానురాగాలు వ్యక్తం కావడం, సీతాలు వాకిలి ఊడ్చి కల్లాపి చల్లడం లాంటి సన్నివేశాలన్నీ గ్రామీణ వాతావరణాన్ని కళ్లకు కట్టినట్టుగా చూపించాయి.

బంగారయ్య తన కొలిమిలో నాగేటి కొడవళ్లు, గొడ్డండ్లు, బండిచక్రాల కమ్మీలు, గడ్డపారలు చేయించుకున్న రైతులు, ఆసాములందరు వాటితో తమ భూముల్లో బంగారం పండించుకున్నామని చెప్పడం, సంతృప్తి వ్యక్తం చేయడం లాంటివి గ్రామీణ వాతావరణాన్ని ఆవిష్కరించాయి. ఆ వృత్తే బంగారయ్యకు జీవనోపాది. క్రమంగా అనేక కారణాల వల్ల చేతి వృత్తులు గ్రామాల్లో కనుమరుగైపోయాయి. ఈ నిజాన్ని రచయిత్రి తనదైన శైలిలో చక్కగా వివరించారు. వివిధ వృత్తులు, కులాలు సంకీర్ణమైన ఆ పెద్ద గ్రామం రచయిత రచనా శైలిలో కళ్లకు కట్టినట్టు కనిపిస్తుంది.

ఆ గ్రామంలో మరో ముఖ్యమైన పాత్ర రామయ్య. ఆ ఊరికి మోతుబరి. నలుగురికి సహాయం చేసే మనస్తత్వం. గ్రామ సమస్యలు తీర్చడానికి ముందుండే రామయ్య లాంటి పాత్రలు పల్లెసీమల్లో నిజంగా మనకు కనిపిస్తూనే ఉంటాయి. గ్రామీణ నైపథ్యంలో రూపుదిద్దుకున్న **మళ్ళీ పల్లె ఒడిలోకి..** నవలలో మరో ప్రధానమైన పాత్ర శాస్త్రిలవారు. ఇలాంటి పాత్రలు ప్రతి పల్లెలో కనిపిస్తాయి. శాస్త్రిలవారు తన వద్దకు వచ్చిన వారికి ఆయుర్వేద వైద్యం చేయడమే కాదు. వాళ్ల యోగ క్షేమాలు తెలుసుకోవడం, వాళ్లను తన వాళ్లలాగా పలకరించడం, తన కుటుంబ సభ్యుల్లో ఒకరిగా చూడడం గొప్ప విషయం. అలాంటివి గ్రామాల్లోనే జరుగుతాయి. అలాంటి దృశ్యాలను రచయిత్రి ఆవిష్కరించడంలో తన కలంలోని బలం చూపించారు. ఆయన దగ్గరికి ఊరి జనాలు ముహూర్తాలు పెట్టించుకోవడానికి, పంచాంగం చూపించుకోవడానికి వస్తూ ఉంటారు. అంతేకాదు అనారోగ్యంతో తన దగ్గరికి వచ్చినవారికి మందుపొట్లాలు కూడా ఇస్తాడు. రచయిత్రి శాస్త్రిల వారి ఇంటిని వర్ణించిన తీరు చదువుతున్నవారికి ఆ ఇల్లు దృశ్యంగా కనిపిస్తుంది. నిజంగా పల్లెటూర్లో ఉండే ఓ ఇంటిని ఇంత చక్కగా వర్ణించడం అందరివల్ల కాదు. బంగారయ్య అనారోగ్యంతో శాస్త్రిలవారి దగ్గరికి వచ్చినప్పుడు వారిద్దరి మధ్య జరిగిన సంభాషణ కూడా నిజంగా గ్రామీణులు మాట్లాడుకున్నట్టుగానే ఉంటుంది. శాస్త్రిలవారి ఆయుర్వేద వైద్యం గురించిన వర్ణనతో పాటు కొన్ని మూలికల పేర్లను కూడా రాయడం ఆయుర్వేదం పట్ల రచయిత్రికి ఉన్న అవగాహన వ్యక్తం అవుతుంది.

సీతాలు తన కొడుకును బడిలో చేర్పించడానికి వెళ్లేటప్పుడు పడే ఆరాటం, వెళ్లిన తర్వాత పడే తపన పల్లెల్లో నిజంగా కనిపిస్తాయి. పాఠశాల వర్ణన చదువుతుంటే ఆ దృశ్యం కళ్లకు కట్టినట్టు కనిపిస్తుంది. పిల్లల అల్లరి, కాకిగోల, అరుపులు కేకలు అన్నీ కూడా గ్రామీణ వాతావరణాన్ని గుర్తుకు తెస్తాయి. పల్లెల్లో ఉండే పాఠశాలల్లో పరిస్థితిని కళ్లకు కట్టినట్టు చూపించగలిగారు రచయిత్రి. ఆ గ్రామంలోని పాఠశాలలో ఉన్న ఉపాధ్యాయుని పాత్ర కూడా సహజంగా ఉంది.

పల్లెల్లో వ్యవసాయం ప్రధానమైనది. వ్యవసాయం చేయాలంటే నీరు కావాలి. పోలాలకు నీరు పంపిణీ విషయంలో గ్రామాల్లో తరతరాలుగా వివాదాలు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. అలాంటి సన్నివేశాన్ని సహజసిద్ధంగా రాసారు. గ్రామాలతో ఏమాత్రం పరిచయం ఉన్నా ఈ సన్నివేశం వారికి కళలో కనబడుతుంది.

బంగారయ్య మనమడు, సీతాలు భర్త చంద్రం రెబల్ గా మారడం, ఆ ఊరిలో జరిగే కార్యకలాపాలకు వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించడం, ఊళ్లో వాళ్లందరు అతన్ని విలన్ గా చూడడం, అతని వల్ల కుటుంబ సభ్యులందరు ఇబ్బంది పడడం గ్రామాల్లో తరచుగా జరిగేవే. గ్రామాల్లో సహజంగా జరిగే సన్నివేశాలను తన రచనలో పొందుపరిచారు రచయిత్రి శుక్తిమతి. గ్రామాల్లో ఉండే నీతి నిజాయితీలు, ప్రేమాభిమానాలు, అప్యాయతా అనురాగాలు, అభద్రతాభావంలేని ప్రశాంత వాతావరణాన్ని చక్కగా వర్ణించారు. గ్రామాల్లో ధర్మం నాలుగు పాదాల నడుస్తుందని చెప్పడంలో రచయిత్రి వివరణ అద్భుతంగా ఉంటుంది. కాపలా అవసరంలేదు. పంచాయితీలు అక్కర్లేదు. హత్యలు, ఆత్మహత్యలంటే ఏమిటో తెలియదు. దళారీలు లేరు. ముష్టివాళ్లు లేరు. కష్టపడి పని చేసుకోవడం ఉన్నదాంతో తృప్తి పడడం. దిగులు లేదు. గర్వం లేదు. ఇలా కల్లాకపటం లేకుండా సాగిపోతున్న గ్రామీణ భారతంలో చంద్రం ప్రవేశంతో అలజడి చెలరేగింది. ఒక దుర్మార్గిడి వలన వల్లెనీమలు ఎలా కలుషితమవుతాయో, అల్లకల్లోలమవుతాయో ఈ నవల చదువుతున్న వారికి కళ్లకు కనపడుతుంది.

బస్తీల్లో క్రికెట్ ఆడుకుంటే వల్లెల్లో జిల్లగోనే ఆడుకుంటారు. కోతికొమ్మచ్చి, దాగుడుమూతలు, దొమ్మరి గంతులు, గోళీలు, కొక్కా, తొక్కుడుబిళ్ల లాంటి ఆటలన్నీ శరీరానికి వ్యాయామం కలిగిస్తాయని రచయిత అభిప్రాయానికి ఎవరైనా ఏకీభవించవలసిందే. అవన్నీ ఇప్పుడు కనుమరుగైపోవడం, వాటి పేర్లు కూడా మరచిపోవడం పట్ల రచయితలోని ఆవేదన వ్యక్తమవుతోంది. అలాగే ఆటల్లో లీనమయి పనిపాట మరచిపోయిన వాళ్లను తిట్టడం కూడా గ్రామాల్లో నిజంగా ఎలా ఉంటుందో అంత సహజంగా రాశారు. అందుకే ఈ నవల చదువుతుంటే చదివినట్టుగా కాకుండా చూసినట్టుగా అనిపిస్తుంది.

ఈ నవలలో మరో ఉదాత్తమైన పాత్ర హెడ్ మాస్టర్ వెంకట్రామయ్య. వృత్తి వేరు, ఆదర్శం వేరు ఆ రెండింటిని కలుపుకొని గ్రామాల్లోని పిల్లలకు చదువు చెబుతూ సాగిపోతున్నాడు. ఎన్నో కారణాల వలన బడికి రాలేని, వచ్చినా సరిగా చదువుకోని పిల్లలకు చదువుచెప్పి వాళ్లను భావిభారత పౌరులుగా తీర్చిదిద్దడానికి కంకణం కట్టుకున్న త్యాగజీవి వెంకట్రామయ్య. పిల్లలను బడికి పంపకుండా పనికి పంపేవాళ్లు ఎక్కువగా ఉంటారు గ్రామాల్లో. పనికిపోతే పైసలస్తాయి. బడికిపోతే ఏమోస్తాయని అనుకుంటారు పల్లెవాసులు. వారికి చదువు విలువలను తెలియజెప్పి వారి పిల్లలకు చదువు చెబుతూ వారి భవిష్యత్తుకు బంగారు బాట వేయాలనే సంకల్పంతో తన వృత్తిని కొనసాగిస్తున్నాడు వెంకట్రామయ్య మాస్టరు. ఇలాంటి గ్రామీణ వాతావరణాన్ని ఎంతో ఉపయుక్తంగా అందించిన రచయిత్రిని

అభినందించకుండా ఎవరూ ఉండలేరు.

ఊళ్లో గ్రామపంచాయతీ కార్యాలయం కట్టాలనుకున్నారు. ఒకరు ముగ్గు తెచ్చారు. ఒకావిడ బుట్టనిండా పూలు తెచ్చింది. ఊరి జనమంతా గుంపులుగా వచ్చేశారు. పండుగ వాతావరణంలా ఉంది. ఊళ్లో ఏం జరిగినా అది అందరిది. ఈ సన్నివేశం ఎంతో చక్కగా వివరించారు రచయిత్రి. కష్టం, సుఖం అందరూ పంచుకుంటారు. మానవత్వం, ప్రేమానురాగాల సంఘటితమే పల్లె. ఇంతకన్నా గొప్పగా పల్లె వాతావరణాన్ని ఎవరు వర్ణించగలుగుతారు. పల్లెలను, పల్లె మనుషులను, వాళ్ల మనసులను, పల్లె వాతావరణాన్ని ప్రేమించే వారికి ఇంతకన్నా ఇంకేం కావాలి. సర్పంచు బుచ్చమ్మను రచయిత్రి వర్ణించిన తీరు చదివి తీరవలసిందే. చీర రంగు, అంచు రంగు, పోకరంగు కుంకుమ బొట్టు, కోటేరు ముక్కు, ముక్కుపుడక, ముక్కెర, పోగు, దుడ్డులు, గున్నాలు, ముంజేతి కడియాలు, గాజులు, వెండి కడియాలు, చేతిమీద 'బుచ్చమ్మ' అని పెద్ద అక్షరాలు, కాలిపాదాలకు పట్టగొలుసులు, సాలెం కడియాలు, మట్టెలు ఇలా రచయిత్రి వర్ణన చదువుతుంటే బుచ్చమ్మ లక్ష్మీదేవిగా మన కళ్ల ముందు కదలాడుతుంది. ఈ నగల గురించిగానీ, వాటి పేర్లుగానీ ఈ తరం వారికి తెలియనే తెలియవు. పల్లె వాతావరణమే కాదు, పల్లె నగల గురించి కూడా ఆధునీకులకు అర్థమయ్యే విధంగా రాయడం గొప్ప విషయం.

సమస్యలన్నీ అధిగమించి పంచాయతి కార్యాలయం నిర్మాణం కొనసాగింది. ఆడ మగ చిన్నా పెద్ద తేడా లేకుండా అందరు పంచాయతి కార్యాలయం నిర్మాణంలో పాల్గొన్నారు. గునపాలు పట్టారు. మట్టిపోసారు. చూస్తుండగానే గోడలు లేచాయి. ఊళ్లోవాళ్లందరు తలో చేయి వేయడం వలన కార్యాలయ నిర్మాణం పూర్తయింది. ఇది గ్రామీణ చిత్రణ. ఇలాంటి సహకారం, సహజీవనం పట్టణాల్లో కనిపించవు. ఇలాంటి సహజమైన గ్రామీణ వాతావరణాన్ని కళ్లకు కట్టినట్టు చిత్రించడంలో రచయిత్రి పూర్తిగా విజయవంతం అయ్యారు.

మన పండుగల్లో ముఖ్యమైన పండుగ సంక్రాంతి. పల్లెవాసులకు మరీ ప్రధానమైన పండుగ. ఆ పండుగ వాతావరణం కనిపించేలా ఈ నవలలో వర్ణన కొనసాగుతుంది. పేడతో అలికిన వాకిళ్లు, రథం ముగ్గులే కాదు రకరకాల ముగ్గులు, ఆ ముగ్గుల్లో గొబ్బెమ్మలు ఇది సనాతన సంప్రదాయమే అయినా వాటిలో ఆరోగ్య సూత్రాలు ఉన్నాయని చెప్పడం, అంపశయ్య, భీష్ముడు గురించి చెప్పడం, సంక్రాంతి గ్రామీణ శోభను చెప్పడమే కాదు ఆధ్యాత్మిక అంశాలను కూడా చర్చించడం రచయిత్రికి అనేక విభాగాల్లో ఉన్న పరిజ్ఞానం వ్యక్తమవుతుంది.

సంక్రాంతిలాంటి పెద్ద పండుగలకు అన్నదమ్ములు, కుటుంబ సభ్యులు ఎక్కడెక్కడున్నా గ్రామాలకు చేరుకోవడం, అందరు కలిసికట్టుగా పండుగ జరుపుకోవడం, ఆనందంగా గడపడం లాంటివి గ్రామాల్లోనే చూడగలుగుతాం. అలాంటి సన్నివేశాన్ని రామయ్య ఇంట్లో చూపించారు రచయిత్రి వేముగంటి శుక్తిమతి. అంతేకాదు హరిదాసుల పాటలు, దూదూ బసవన్నల ఆటలు, బుడుబుక్కల లాంటి వాళ్లకు గ్రామీణులు దోసిళ్లతో ధాన్యం పోయడం, పిల్లలకు సంప్రదాయబద్ధంగా బోగిపళ్లు పోయడం కూడా కళ్లకు కట్టినట్టు చూపించారు. రైతులు ధాన్యలక్ష్మి దీవెనలు ధాన్యంతో పొందుతుంటారని వ్యాఖ్యానించడం గ్రామీణుల మనస్తత్వాలను వ్యక్తపరుస్తుంది.

రకరకాల బొమ్మల కొలువులు, కాళ్లకు పసుపురాసుకున్న పడతులు, నోములునోచుకునే ముత్తయిదువలు, ఎడ్లపూజలు, ఉన్నవాడికి రోజూ పండగే, లేనివాళ్లకు పండుగనాడే పండుగ. ఇలా పల్లెల్లో పండుగ వాతావరణాన్ని చూపించారు రచయిత్రి. పల్లెల్లో మనిషి మనిషికి బంధాలే. పేరుపెట్టి పిలవడం కన్నా, వరుసపెట్టి పిలుచుకోవడం పల్లెప్రజలకు సహజంగా అభ్యున్న సంస్కారం. అక్కా, చెల్లి, అన్నా, తమ్ముడు, అత్త, మామ ఇలా బంధాలు కలుపుకోవడం, అనుబంధాలు పెంచుకోవడం గ్రామాల్లో మాత్రమే కనిపించే నాగరికత. ఇవన్నీ **మళ్లీ పల్లె ఒడిలోకి..** నవలలో కనిపిస్తాయి. పనిలేకపోతే పస్తులుండే పరిస్థితి పల్లెల్లో కనిపించదు. పని దొరకని లచ్చికి అరుంధతమ్మ బియ్యం ఇవ్వడం లాంటి సన్నివేశాలు పల్లెల్లో తప్ప మరెక్కడ కనిపిస్తాయి.

శ్రీమతి వేముగంటి శుక్తిమతి రచించిన **మళ్లీ పల్లె ఒడిలోకి..** నవలలో కనిపించే మరో ముఖ్యమైన గ్రామీణ దృశ్యం జాతర. జాతరంటే ఎక్కడెక్కడినుండో వచ్చే ప్రజలందరిని ఏకం చేసే గ్రామీణ ఉత్సవం. కుల మత జాతి విభేదాలను మరపింపజేసే పర్వం. పేద ధనిక అంతరాలను తొలగించే పండుగ. కాయకష్టం చేసుకునే పల్లెజీవులు హాయిగా సేద తీరే అవకాశం. డప్పు చప్పుళ్లతో, జానపదబాణీలో సాగిపోయే పాటలు, ఆ పాటలకు, దరువులకు లయబద్ధంగా చేసే నృత్యాలు, పూసకాలు, శివసత్తుల విన్యాసాలతో ఆనందోత్సాహాల మధ్య జరుపుకునే సంబరం.

ఈ జాతరలో ప్రధానమైన అంశం జంతుబలి. పల్లెల్లో ఎవరికీ ఏ కష్టం, అనారోగ్యం, ఆపద వచ్చినా మొక్కుకొని కోడినో, మేకనో జాతరనాడు బలివ్వడం అనవాయితీ. గ్రామాల్లో జరిగే ఇలాంటి వాస్తవ దృశ్యాలను పాఠకులకు అందించడమే కాకుండా జంతుబలుల పట్ల రచయిత్రి ఈ నవల ద్వారా తన నిరసన వ్యక్తం చేశారు. ఇలా బలివ్వకపోతే దేవతలు

తృప్తిచెందరనే మూఢనమ్మకం గ్రామాల్లో పాతుకుపోయిందని, అది తప్పు అన్నవారినే తప్పుపట్టేంతంగా ఈ ఆచారం ప్రభలిపోయిందని, తరతరాలుగా ఎవరు చెప్పినా, ఎందరు చెప్పినా మార్పు రావడంలేదని, జంతుబలుల పట్ల రచయిత్రి వ్యక్తం చేసిన వ్యతిరేక భావం ఆదర్శనీయం.

అంబా అని అరుస్తున్న లేగదూడలు, వాటి ఆకలి తీర్చడానికి పాలపొదుగులతో ఎదురుచేస్తున్న గోమాతల మూగ వేదన. తల్లిపొదుగు కోసం వెతుకుతూ లేగదూడ ఆవురావురుమంటూ పొదుగును చప్పరిస్తూ పాలు తాగడం లాంటి ప్రకృతి రమణీయమైన దృశ్యాలను పల్లెల్లో కాక మరెక్కడ చూడగలం.

రాను రాను పల్లె పరిస్థితులు మారిపోతున్నాయి. పల్లెల్లో పని లేక పొట్టచేత పట్టుకొని బతకడానికి సూరత్ బయలుదేరాడు మల్లయ్య. అతని తల్లి నూకాలమ్మ ఎంత చెప్పినా వినిపించుకోకుండా వలస పోయాడు. వెళ్లిన కొంత కాలానికి మల్లయ్య తల్లికి ఉత్తరం రాయడం, అక్కడ పడుతున్న కష్టాన్ని చెప్పకుండా దాచుకొని బాగానే ఉన్నానని తన ఉత్తరంలో తెలియజేయడం, తల్లి కొడుకుమీద బెంగపెట్టుకొని తిండికూడా సరిగా తినక తాను పడుతున్న బాధను కడుపులోనే దాచుకొని, ఈ విషయం తెలిస్తే బాధ పడతాడని తల్లి తాను బాగానే ఉన్నానని కొడుకుకు ఉత్తరం రాయించడం లాంటి పల్లెల్లో జరిగే విషయాలు కంటతడి పెట్టిస్తాయి. పల్లెల్లో జరిగే ఇలాంటి సహజమైన దృశ్యాలు ఈ నవలలో కనిపించి పాఠకుల కళ్లు చెమరింపజేస్తాయి.

మారిపోతున్న పల్లె పరిస్థితులను రచయిత్రి తనదైన శైలిలో నిదానంగా వ్యక్తపరచడం పాఠకులను నవలలో లీనం చేస్తుంది. పల్లెవాసులను అక్షరాస్యులుగా మార్చడానికి కంకణం కట్టుకున్న వెంకట్రామయ్య తాను ఆ గ్రామం నుండి ట్రాన్స్ ఫర్ చేయించుకోవాలనుకుంటున్న విషయం రామయ్యకు చెప్పడం అందర్ని ఆశ్చర్యపరుస్తుంది. తన కుటుంబ సభ్యులు ఎన్నోసార్లు పట్టణానికి బదిలీ చేయించుకోమని చెబితే మరి గ్రామీణులకు చదువెవరు చెబుతారని అనడం, తన సుఖాలను వదిలేసి కష్టమైనా సరే పల్లెలోనే పాఠాలు చెప్పాలనుకున్న వెంకట్రామయ్య హఠాత్తుగా ఈ నిర్ణయం తీసుకోవడం అబ్బురపరిచే విషయమే. దానికి వెంకట్రామయ్య చెప్పిన కారణాలు వింటే ఆ పల్లెలో క్రమంగా వస్తున్న మార్పులు అర్థమవుతాయి. పిల్లలందర్నీ రోజూ స్కూలుకు రావాలని గట్టిగా చెప్పడం వలన వెంకట్రామయ్యకు ఇందులో ఏదో లాభం ఉందనుకునే పరిస్థితులు నేడు గ్రామాల్లో దాపురించాయి. ఈ పల్లె కొద్ది రోజుల్లో చెల్లాచెదరైపోతుంది. కలుషితమై పోతుంది. జాగ్రత్తగా

ఉండడం మంచిదని విద్యవేత్త అయిన వెంకట్రామయ్య చెప్పడం ఎవరినైనా విస్మయానికి గురిచేస్తుంది.

వెంకట్రామయ్య బదిలీ అయి వెళ్లిపోయాడు. ఆ స్థానంలో మరోకరోచ్చారు. మొక్కుబడిగా బడికి రావడం, ఎప్పుడబడితే అప్పుడు రావడం, పోవడం, ఊర్లో ఉండమంటే ఉండకపోవడం, పట్నం నుండి ఎప్పుడో ఓసారి రావడం.. ఇలా ఆ గ్రామంలో విద్యప్రమాణాలు పడిపోయాయి. వెంకట్రామయ్య చెప్పినట్టుగానే గొడవలంటే తెలియని ఆ ఊర్లో రోజుకో గొడవ. ప్రతి మనిషిలో ఈర్ష్య ద్వేషాలు పెరిగిపోయాయి. నెలలు మారిపోతున్నట్టుగానే ఊర్లోని పరస్పితులు మారిపోతున్న తీరును అందరికీ అవగతమయ్యేలా చిత్రణ చేశారు రచయిత్రి శుక్తిమతి.

రైతు గొప్పతనాన్ని చెబుతూ, రైతు కష్టాన్ని నష్టాన్ని వివరించిన తీరు రైతుకు చేతులెత్తి మొక్కాలనిపించే విధంగా, వీలయితే రైతుకు చేయూతనందించాలని అనిపించే విధంగా ఉంది. దుక్కిడున్నే రైతులను, నాట్లువేసే పడతులను రచయిత్రి వర్ణించిన తీరు గ్రామీణ చిత్రణ కళ్లలో కనబడుతుంది. పంటలు, కూరగాయలు పండిన తీరు చక్కగా వివరించారు. బతుకమ్మ పండుగ గురించి రాసిన వర్ణన చదువుతుంటే పండుగ సంబరాన్ని స్వయంగా చేస్తున్న అనుభూతి కలుగుతుంది. అలాగే బోనాల పండుగను కూడా రచయిత్రి తనదైన శైలిలో వర్ణించిన తీరు గ్రామ సీమల ఆచార వ్యవహారాలకు అద్దం పట్టాయి.

పంటలు సరిగ్గా పండక రైతులు నష్టపోయిన తీరు, అప్పులపాలయిన వైనం చదువుతుంటే ఎవరికైనా హృదయం ద్రవిస్తుంది. అర్ధాకలితో బతుకుతున్న రైతుల దీన స్థితి, జరగరాని అనర్ధాలన్నీ ఆ గ్రామంలో జరుగుతున్న తీరు ఎవరికైనా కంటతడి పెట్టిస్తాయి. ఊరంతా రాజకీయం అయిపోయింది. అక్రమంగా ఆరాచకంగా చంద్రం సర్పంచు అయ్యాడు. గ్రామ పరిస్థితి ఎంత ఘోరంగా ఉందో దీన్నిబట్టే అర్థం చేసుకోవచ్చు. చంద్రం సర్పంచ్ అయ్యాక ఊర్లో అన్యాయాలు, దోపిడీలు పెరిగిపోయాయి. గ్రామమంతా చెల్లాచెదురయి పోయింది. పోట్లాటలు, హత్యలతో గ్రామం అట్టుకుడిపోయింది. ఊరంతా శ్వాసనంలా అయిపోయింది. ఆ గ్రామాన్ని కరువు కాటకాలు కమ్ముకున్నాయి. మెల్లమెల్లగా ఊరంతా ఖాళీ అయిపోతోంది. ఈ ఊరు మళ్లీ మున్నుటోలై కావాలని అందరూ కోరుకుంటున్నారు. పోయినోళ్లందరు తిరిగి వచ్చేస్తే ఎంత బాగుంటందని అనుకుంటున్నారు. గ్రామాల్లో కక్షలు కార్పణ్యాలు పోయి, ఆధునిక పద్ధతులు వచ్చి వ్యవసాయం అభివృద్ధిచెంది పల్లెల్లో పూర్వ వైభవం రావాలని కోరుకుందాం. రచయిత్రి ఆశించినట్టు అందరూ **మళ్లీ పల్లె ఒడిలోకి..** రావాలని ఆశిద్దాం.

ఆచార్య కొలకలూరి ఇనాక్ 'నాగార్జున' నాటకం-ఒక పరిశీలన

ఆచార్య కె. ఆశాజ్యోతి

పర్యవేక్షకులు

శాఖాధ్యక్షులు, తెలుగు అధ్యయన శాఖ

బెంగుళూరు విశ్వవిద్యాలయం

బెంగుళూరు-560056.

- కె. చిదానంద

పరిశోధక విద్యార్థి

తెలుగు అధ్యయన శాఖ

బెంగుళూరు విశ్వవిద్యాలయం

బెంగుళూరు-560056.

1.0 ఉపోద్ఘాతం

“న తత్ జ్ఞానం, న తచ్చిలం, న సావిద్యా, న సాకళా

చసాయోగా, న తత్కర్మ నాట్యేఽస్మిన్ యన్నదృశ్యతే” - భరతముని

నాటకంలో లేని జ్ఞానంగానీ, శిల్పంగానీ, విద్యకానీ, కళకానీ, యోగంకానీ, పనికానీ మరెక్కడా లేదని, అన్ని విద్యలు, అన్ని కళలు నాటకంలోనే ఉన్నాయని భరతముని నాట్యశాస్త్రంలో వివరించాడు. దీన్ని బట్టి నాటకం గొప్పతనం తెలుస్తుంది.

నాటకం సమకాలీన సమాజ సమగ్రస్వరూపాన్ని, కళ్లముందు ఆవిష్కరించే సాహిత్య ప్రక్రియ. ఇది మానవ స్వభావలోతులను సహజంగా, సజీవంగా చూపెడుతుంది. సాంఘిక నాటకం ప్రజాజీవనగమనంతో పరుగులు తీసి సమస్యలను ప్రస్తావించి, సంఘర్షణను సృష్టించి, ఆలోచింపజేస్తుంది. అనందింపజేస్తుంది.

సామాజిక ఆర్థినీ - అశాంతినీ జీవద్ధావలో వెలువరించడం రచయితలకు ఇప్పటి పరిస్థితులలో చాలా అవసరం. వైనిధ్యపూరితజీవితపు లోలోతుల్ని తరచి చూడడమే గాక, స్వీయానుభవాలతో మానవ అంతర్వేదనల్ని మధించుకోగలిగినప్పుడే రచయిత గొప్ప రచకకు శ్రీరారం చుట్టగలుగుతాడు. ఈ అంతర్వేదన మేళవింపు నాటక రచయితకు తప్పనిసరి. దైనందిన జీవన సమస్యల్ని, సంక్షోభాల్ని, మానవ ఆకాంక్షల్ని, ఉద్దేశాల్ని తన జీవితానుభవాలతో జోడించి నాటకరచయిత అభివ్యక్తం చేసినప్పుడే ఆ నాటకం అత్యున్నత ప్రమాణాలతో నిండి ఉంటుంది.

మానవ ప్రవృత్తుల్ని సవ్యంగా అంచనా వేయలేనప్పుడు, సరైన అక్షరాలతో రూపం ఇవ్వలేకపోతే నాటకం నిష్ప్రయోజనమౌతుంది. అక్షరాలతో ఆడుకునే సులభమైన క్రీడ కాదు నాటకం. రచయిత అపారమైన లోకానుభవమే నాటకరచనకు ప్రధాన ఆధారం. ఈ లోకస్వభావాన్ని సునిశితంగా పరిశీలించిన ఆచార్య కొలకలూరి ఇనాక్ గారు చాలా శక్తిసంతమైన నాటకాలు రాశారు.

పౌరాణిక, చారిత్రక నాటకాలను విమర్శకులు మూడురకాలుగా వర్గీకరించారు. అవి - 1. ప్రఖ్యాతాలు, 2. మిశ్రమాలు, 3. కల్పితాలు. బహుశవ్యాప్తిలో ఉన్న ప్రాచీన ప్రసిద్ధ ఇతివృత్తాల్ని తీసుకొని యధాతథంగా నాటకీకరించడం ప్రఖ్యాతం. ప్రసిద్ధమైన ఇతివృత్తాల్నే తీసుకుని సామాజికునికి తాను తెలియజేయదలచిన దాని కనుగుణంగా మార్పులు చేర్పులు చేసి నాటకీకరించడం మిశ్రమం. స్వయంగా ఇతివృత్తాల్ని కల్పించి రాయడం కల్పిత మనిపించుకుంటుంది.

1.1 నాగార్జున నాటక రచనా నైపథ్యం

ఆచార్య ఇనాక్ 'నాగార్జున' నాటకం రాయడానికి ప్రధానంగా మూడు కారణాలు కన్పిస్తాయి. మొదటిది పలుకోవలకు చెందిన నాటకాలను రచిస్తేగాని నాటక రచనా రంగంలో పరిపూర్ణత సిద్ధించదని అనుకోవడం. రెండవది తాను గుంటూరు ప్రాంతీయుడు కావడం. నాగార్జునకొండ మొదలైనవి ఆ సీమలోనే ఉండడం కారణం వల్ల ప్రాంతీయాభిమానంతో కూడా రాయాలనుకోవడం. మూడవది కొలకలూరి ఇనాక్ బౌద్ధమతాన్ని ఆదర్శంగా తీసుకుని తన జీవితాన్ని గడిపిన దా|| అంబేద్కర్ సిద్ధాంతాలపట్ల నమ్మకం గలవారు కాబట్టి బౌద్ధమతాన్ని అభిమానించడం.

1.2 నాగార్జున జీవితం - విశేషాలు

ఆచార్య ఇనాక్ రాసిన ఏకైక చారిత్రక నాటకం నాగార్జునుడు. నాగార్జునుడికి సంబంధించి అనేక కథలున్నాయి. నాగార్జునుని జీవితానికి సంబంధించిన పలువుస్తకాలు, వ్యాసాలు పరిశీలించాక ఇనాక్ కూడ వాస్తవానికి తన అభిప్రాయానికి దగ్గరగా ఉండే అంశాన్ని మాత్రం తీసుకుని రాసినట్లు తోస్తుంది. నాగార్జునుని కథకు సంబంధించిన లభ్యమయ్యే ప్రామాణిక గ్రంథాలు ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్ర, తెలుగు విజ్ఞాన సర్వస్వం సంపుటం-3, నలండా విశ్వవిద్యాలయం, టిబెట్టు గ్రంథంలోని నాగార్జునాచార్యుని చరిత్ర, నాగార్జునుడు, నాగార్జునకొండ నాగార్జునాచార్యులు, సంగ్రహాంధ్ర విజ్ఞానకోశం, ఆంధ్రదేశ చరిత్ర సంగ్రహం, వ్యాస మంజుష మొదలైనవి ఆధారాలు.

ఈ గ్రంథాల ఆధారంగా నాగార్జునుని కాలం, జన్మస్థలం విద్యాభ్యాసం, నాగార్జునుని రసచలు మొదలైన వాటిని సంగ్రహంగా పరిశీలించడం సమంజసం.

నాగార్జునుని కాలం గురించి చరిత్రకారులలో భిన్నాభిప్రాయాలున్నాయి. ఇతని కాలం గూర్చి బి.ఎన్. శాస్త్రి - ఆర్య నాగార్జునుడు క్రీ.శ. 2వ శతాబ్దివాడు. కనిమ్మని ఆస్థానకవి అయిన అశ్వఘోషుని ప్రశంస నాగార్జునాచార్యుని గ్రంథాలందున్నది. ఈ మహామహుని కాలం క్రీ.శ. 137 నుండి 197 వరకని ఊహింపబడింది.

1.3 నాగార్జున నాటక ఇతివృత్తం

శివస్వామి శాతవాహనరాజు. అతని కుమారుడి గౌతమీ పుత్రశాతకర్ణి. శాతవాహనులకు, ఉజ్జయినీ పరిపాలకులకు బంధుత్వముంది. మంజుశ్రీ నాగమల్లిక ఉజ్జయినీ పాలకుల గారాబు బిడ్డ. శాతకర్ణి నాగమల్లికలకు రక్త సంబంధమే గాక వివాహానుబంధం కూడ జతకూర్చడంలో తల్లిదండ్రులకే మాత్రం అభ్యంతరం లేదు. మంజుశ్రీ, నాగార్జునుడి వద్ద విద్యలు నేర్చుకోవడం కోసం ధాన్యకటకానికి వచ్చింది. శివస్వామికాలం నాటికే నాగార్జునుడు ప్రసిద్ధుడు. శ్రీపర్వతంలో విశ్వవిద్యాలయ నిర్మాణంలో చురుకుగా పాల్గొనే సంకల్పహృదయుడు. గౌతమీపుత్రశాతకర్ణి కూడ బాల్యంలో నాగార్జునుని శిష్యుడే. నాగార్జునుడు అందరి మన్ననలు పొందినవాడే కానీ సింహభద్రునికి మాత్రం నచ్చనివాడు. సింహభద్రుడు శాతవాహనుల సైన్యాధిపతి. సింహభద్రునికి బౌద్ధమంటే కంటగింపు. నాగార్జునులంటే అరికాలమంట. ప్రజలు నాగార్జునుని

విద్యలకు తపశ్శక్తికి, వైద్య చికిత్సకు ఆకర్షితులుకావడం సహించలేనివాడు. అందువల్ల వీలైనంతవరకు శివస్వాతి మనసు విరచడానికి ప్రయత్నం చేశాడు.

ఒకసారి నాగార్జునుడు రాజధానికి వచ్చాడు. కృష్ణానదీతీరంలో ధ్యానంలో లీనమయ్యాడు. నూత్నసత్యం (మాధ్యమికవాదం) పూర్వాపరాలు చర్చించుకుని అడుగులు వేస్తుంటే భటులు రాజవీధిలో ఖైదుచేశారు. అందరూ నిద్రమత్తులో మునిగినవేళ కోటలో ధనాగారం దగ్గర సువర్ణపేటిక దగ్గర తచ్చాడుతున్నాడని సింహభద్రుడు నాగార్జునుడిపై అభియోగం మోపాడు. విశ్వవిద్యాలయ నిర్మాణానికి ఆర్థికవనరులు కూర్చుకోవడం కోసమే నాగార్జునుడు ఈ దొంగతనానికి పాల్పడ్డాడని నిందమోపాడు. నాగార్జునుని గురించి 'అవాకులు చవాకులు' ఎన్ని చెప్పినా ఊరుకున్న శివస్వాతి ఈ అభియోగం విషయంలో ఏమీ చేయలేకపోయాడు. చివరకు మరణశిక్ష విధించాడు. నాగార్జునుని తల్లి విష్ణుప్రియ ఎంత మొత్తుకున్నా వినేవారు కరవయ్యారు. సింహభద్రుడు బలవంతంగా రాజముద్రికతో శాసనం వేయించాడు. సింహభద్రుడు విజయగర్వంతో ముందడుగు వేస్తుంటే గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి మంజుశ్రీతో ప్రవేశించాడు. పరిస్థితిని సమీక్షించాడు. మనసులో నిర్ణయం చేసుకున్నాడు. శాసనపత్రిక చూడదలచుకున్నానని కోరిక ప్రకటించాడు. సింహభద్రుడు పత్రిక ఇవ్వగానే అందుకుని చప్పట్లు కొట్టాడు. ఎవరూ రాలేదు. సేనానిని చెరసాలలో బంధించమని తండ్రిని కోరాడు. శివస్వాతి ముందు సింహభద్రుడు వెనుక నడిచాడు. యువరాజు నాగార్జునుని విడిపించాడు. గౌతమీపుత్రశాతకర్ణి నాగార్జునుని పట్ల తనకున్న గురుత్వాన్ని ప్రకటించుకుంటూ గురుఋణం ఈ రూపంలో తీర్చుకున్నాడు.

గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి ఆనతి ప్రకారం నాగార్జునుడు అమరేశ్వరాలయ ప్రాకార నిర్మాణం చేపట్టాడు. నాగార్జునుడు బౌద్ధుడైనా ఈశ్వరాలయ నిర్మాణం చేపట్టడం ఆర్యదేవునికి వింతగా కనిపించింది. నాగార్జునుడు ఆలయప్రాంగణం పరీక్షింపసాగాడు. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణితో పాటు మంజుశ్రీ నాగమల్లిక కూడా అమరేశ్వరాలయానికి వచ్చింది. అక్కడి శిల్ప సౌందర్యానికి ఆమె హృదయం పరవశించింది. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి ఆమె కళారాధనా తత్పరతను మెచ్చుకుని త్వరలో దంపతులౌదామని తన కోరిక వెల్లడించాడు.

అయినా మంజుశ్రీ విద్యార్జన పూర్తికావాలని చెప్పింది. శాతకర్ణి నొచ్చుకుని మాట్లాడకుండా వెళ్లాడు. ఈ లోగా సింహభద్రుడు మంజుశ్రీ దగ్గరకు వచ్చాడు. మంజుశ్రీని తనతో రమ్మని బలవంత పెట్టాడు. మంచిగా నడుచుకుంటే మహారాజు క్షమాభిక్ష పెడతాడని మంజుశ్రీ చెప్పింది. తనకు క్షమాభిక్ష వద్దని హృదయభిక్ష కావాలని మోహవేశంతో చెప్పాడు. మంజుశ్రీ చీవాట్లు పెట్టింది. ఇంతలో ఆర్యదేవుడు అక్కడకు వచ్చాడు. సింహభద్రుణ్ణి గుర్తుపట్టి బంధించడానికి సిద్ధంకాగానే సింహభద్రుడు కదలివెళ్లాడు. శాతకర్ణి అక్కడికి వచ్చాడు. ఆర్యదేవుడు సింహభద్రుని గురించి గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణికి చెప్పాడు. శాతకర్ణి కోపంతో అతణ్ణి, బంధించడానికి వెళ్లాడు. ఆలయముందుభాగంలో నాగార్జునుడు నాగమల్లికలు హఠాత్తుగ కలుసుకున్నారు. రసదృష్టితో వారిద్దరు తన్మయులయ్యారు. సింహభద్రుడు పారిపోవడంతో ఆర్యదేవుడు, గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి అక్కడకు వచ్చారు. ఆర్యదేవుడు ఆచార్యులను పలుకరించిన శాతకర్ణి మంజుశ్రీని

పిలిచినా వారు గుర్తుంచే స్థితిలో లేరు. ఆర్యదేవుడు గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి గట్టి ప్రయత్నం చేశాకే వారు బాహ్యస్థూతిలోకి వచ్చారు. చివరకు శాతకర్ణి ఈ శిల్పకళా ప్రపంచం మాకు ఆనందం కలిగించిందని మాట వరుసకు చెప్పాడు. ఆరాధనకు వేళ అయిందని ఆర్యదేవుడు చెప్పడంతో అందరూ కదిలారు.

నాగార్జునుని శిష్యుడు ఆర్యదేవుడు. నాగార్జునుని 'శూన్యవాదం' ఆర్యదేవునికి నచ్చలేదు. పైగా ఆలోచనలతో బుర్రలు బద్దలు కొట్టుకొన్నా అర్థంకాని శూన్యతావాదం నాకు అక్కరలేదని కుండబ్రద్దలు కొట్టినట్లు చెప్పాడు. ఈ మాటతో నాగార్జునుడు ఇంక ఆర్యదేవుని శిష్యునిగా తన దగ్గర ఉంచుకోవడంలో అర్థంలేదని భావించాడు. మరొక శాస్త్రం ఇంకొక ఆచార్యుల దగ్గర చదువుకుంటానని ఆర్యదేవుడు చెప్పగానే నాగార్జునుడు వెళ్ళిపోమ్మని ఆదేశించాడు. కానీ విష్ణుప్రియ ఆర్యదేవుని వెళ్ళనివ్వలేదు. మాతృతుల్యంగా ఆచార్య మాతగా ఆశ్రమం కదలి వెళ్ళకూడదని శాసించింది. కానీ నాగార్జునుడు ఆర్యదేవుని ఇంకా వెళ్ళలేదేమని అధిక్షేపించాడు. విష్ణుప్రియ అడ్డుకుంది. విశ్వవిద్యాలయ పర్యవేక్షణ చూసే వారెవరని తల్లి ప్రశ్నించింది. సర్వమూ తానే చూసుకుంటానని నాగార్జునుడు చెప్పాడు. ఆర్యదేవుడు బాధతో కదిలాడు. అతడు వెళ్ళిన తర్వాత నాగార్జునుడు తల్లితో రెండేళ్లలో ఉన్నత తత్వాచార్యుడుగా ఆర్యదేవుడు తిరిగి వస్తాడని భరోసా ఇచ్చాడు.

మంజుశ్రీ నాగార్జునుని శిష్యురాలైంది. ఆచార్యుల విగ్రహాన్ని అపురూపంగా తీర్చింది. అయితే శాతకర్ణికి ఈ వింత ఆరాధన అర్థంకాలేదు. అనుమానం అంకురించింది. ఆచార్యుల పట్ల అసూయ ఆవిర్భవించింది.

శక్తినంతా వినియోగించి, దివారాత్రులు నిద్రాహారాలు మాని సర్వం శిల్పమే అనుకుని మరే ఆలోచనా లేకుండా ఏకాగ్రతతో సృజించి ఉంటావు. (పు. 29) అని వెటకారంగా శాతకర్ణి మాట్లాడాడు. మంజుశ్రీ ఆచార్య నాగార్జునుని పట్ల ఆకర్షితురాలైందని భావించి కదలివెళ్ళాడు. ఈ లోగా నాగార్జునుడు ప్రవేశించి అర్థం చేసుకోని "ఏ శిల్పం మహారాజుకు నీకు మన స్పర్శకు కారణమైందో ఆ శిల్పమే మీ ఇద్దరి సన్నిహితత్వానికి కారణం కావాలి." (పు. 31) అని చెప్పాడు.

సింహభద్రుడు విశ్వవిద్యాలయ ఆవరణలో ప్రవేశించాడు. ఆచార్య నాగార్జునుని చంపాలనే కోరికతో తచ్చాడసాగాడు. అక్కడే ఉన్న చారుదత్తుడిని ఆచార్య నాగార్జునుడి గురించి అడిగాడు. చావుబ్రతుకుల మధ్యలో ఉన్న రోగి చికిత్సలో ఆచార్యుల వారున్నారుని చారుదత్తుడు చెప్పాడు. అయినా కనికరంలేని సింహభద్రుడు కత్తిదూసి కదిలాడు. ఇంతలో విష్ణుప్రియ ప్రవేశించింది. సింహభద్రుణ్ణి గుర్తించింది. చారుదత్త, బ్రహ్మదత్తల సహాయంతో సింహభద్రుని తాళ్లతో బంధించింది. తానే సింహభద్రుని చంపబోయింది. సింహభద్రుడు 'అమ్మా' అని పిలవడంతో తన ప్రయత్నం విరమించుకుంది. ఈలోగా నాగార్జునుడు అక్కడకు వచ్చాడు. సింహభద్రుని విడిపించాడు. ప్రభువుకు ప్రజలకు భయంకరుడైన రాజద్రోహిని విడిచిపెట్టడం రాజద్రోహమని విష్ణుప్రియ వాదించింది. మనిషిని చంపటం మానవత్వం కాదని నాగార్జునుడు బోధించాడు. కాని విష్ణుప్రియకు నాగార్జునుని వాదన నచ్చలేదు. "నీకూ నాకు సంబంధంలేదు నీ ఇష్టం వచ్చినట్లు నీవు వూరేగు, నాతోప నేను చూసుకుంటాను" (పు. 40) అంటూ విష్ణుప్రియ వెళ్ళిపోయింది.

గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి మంజుశ్రీ దంపతులయ్యారు. వివాహానంతరం శాతకర్ణి కళాలోలుడయ్యాడు. రాజ్యవిషయం పట్టించుకోవడమే వదలిపెట్టాడు. ఈ పరిణామానికి మంజుశ్రీ కుమిలిపోయింది. నాగమల్లిక కోరికమేరకు నాగార్జునుడు వచ్చాడు. నాగార్జునుని రాక శాతకర్ణికి నచ్చలేదు. శాతకర్ణికి మంజుశ్రీతో “నీవు అవిధేయుత చూపుతున్నావు. ఇప్పుడేకాదిది! అమరేశ్వరాలయంలో నీ ప్రవర్తన అభిజాత్యోచితం కాదు. శ్రీ పర్వతంలో మొట్టమొదట నీవు నిర్మించిన విగ్రహం మా అభిమానం ప్రశ్నించింది. రాజకీయ విషయం చెప్పేందుకు ఆచార్యుని పిలిపించటం అవమానకరంగా ఉంది. అభిజాత్యానికి అంతస్తుకీ తగిన పని చేయాలి గానీ అల్పకార్యానికి పూనుకోరాదు” (పు.43) అని అధిక్షేపించాడు. అందుకు మంజుశ్రీ “శిల్పం వంటి ఆచార్యులను కళాదృష్టితో తిలకించి, శ్రీపర్వతంలో విగ్రహం నిర్మించడం ఆర్థ హృదయంతోనే! ఇప్పుడు ఆహ్వానించటంతో అంతరార్థం రాజ్యచైతన్యం కాంక్ష! శాంత్యహింసల సంరక్షణోద్దేశం” (పు.43) అని సమాధానం చెప్పింది. నాగార్జునుడు వారి అపోహలు తొలగించాడు.

రాజ్యంలో అశాంతి చెలరేగింది. శత్రురాజులు తలెత్తారు. వారిని అణచి శాంతి సుస్థిర పరచడానికి దమననీతి ఒక్కటే శరణ్యమనిపించింది. గౌతమీ పుత్ర శాతకర్ణి జైత్రయాత్ర సంకల్పించాడు. నాగార్జునుడు సమరం వద్దని శాంతి సర్వధా శ్రేయస్కరమని చెప్పినా వినిపించుకోలేదు. సైన్యం కదిలింది. యుద్ధం ముగించి తిరిగివచ్చేటప్పటికి శాతకర్ణి రోగపీడితుడయ్యాడు. అతని బాధ నివారించడానికోసం మంజుశ్రీ నాగార్జునుని పిలిపించింది. నాగార్జునుడు హింస చేయనన్న గురుదక్షిణ శాతకర్ణి అడిగాడు. శాతకర్ణి సమ్మతించాడు. నాగార్జునుడు శాతకర్ణి రోగాన్ని నయం చేశాడు. శాతకర్ణి మంజుశ్రీలు బౌద్ధం స్వీకరించారు. సింహభద్రుడు పశ్చాత్తాపంతో నాగార్జునుని పాదాల దగ్గర వాలాడు. శారీరక రక్షణ అక్కరలేదు. ఇంతకాలం పడరానిపాట్లు పడ్డాను. ఆత్మరక్షణ కావాలి. బౌద్ధదీక్ష ప్రసాదించండి ఆచార్య (పు.45) అని కోరుకున్నాడు.

విష్ణుప్రియ సింహభద్రుని ఆశ్రయం ఇవ్వవద్దని గట్టిగా వాదించింది. మంజుశ్రీ ప్రళయాన్ని శంకిస్తున్నట్లు చెప్పింది. చివరకు “ద్రోహిద్రోహిగా ఉన్నప్పుడే శిక్షకు అర్హుడు. దుర్మార్గుడు సన్మార్గంలోకి వస్తే ద్రోహం తొలగి శిక్షపూర్తవుతుంది. చంపదగిన శత్రువు చిక్కినపుడు చంపక విడిచిపెట్టడమే భగవంతుడు కోరేది. ఆత్మ సంతుష్టి కంటే పరమాత్మ సంతుష్టి అవశ్య కర్తవ్యం ప్రభూ! (పు.46) అని ఆమె అనడంతో గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి సింహభద్రుని బౌద్ధుణ్ణి చేశాడు. ఈ లోగా ఆర్యదేవుడు వచ్చాడు. నలందా విశ్వవిద్యాలయంలో శాస్త్రవాదనలో శూన్యవాదం గురించి వాదించానని సంతోషంతో చెప్పాడు.

ఈ నాటకంలో నాయకుడైన నాగార్జునుని గొప్పతనాన్ని సర్వవిధాలా చాటేందుకు ఈ నాటకం ప్రయత్నించింది. నాటకంలోని అన్ని రంగాలు, అన్ని పాత్రలు కూడా నాగార్జుని గొప్పతనాన్ని మహోన్నత వ్యక్తిత్వాన్ని ఆవిష్కరించడానికే ఉపయోగించబడ్డాయి. ప్రేమారాధన, కళారాధన, విద్యారాధన, మతసహనాన్ని పాటించడం సజీవ మానవతకు అత్యంత అవశ్యకాలని ఈ నాటకం హితవు గరిపింది.